

MASTER PLAN ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

Α.2 Διαμόρφωση Προτάσεων

Αθήνα, Ιανουάριος 2019

Γραφείο Μελετών Νίκος Σμιτ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
2. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ	6
3. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ	12
3.1 Υποδομές Αρχαιολογικών Χώρων και Μουσείων – Προτάσεις Ενεργειών για την Λειτουργική Ανάπτυξη της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης	12
3.2 Συμπληρωματικές Υποδομές για τη Διεύρυνση της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης.....	20
3.3 Κυκλοφοριακή Περιήγηση και Προσβασιμότητα Σημείων Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης	26
3.3.1 Βελτίωση των Συνθηκών Προσβασιμότητας στους Βασικούς Αρχαιολογικούς Χώρους και τα Μουσεία της Νήσου Θήρας.....	26
3.3.2 Συμπληρωματικές Προτάσεις Βελτίωσης των Συνθηκών Προσβασιμότητας στην Πολιτιστική Διαδρομή της Σαντορίνης.....	28
4. MARKETING ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ	33
4.1 Εκπόνηση Marketing Plan της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης.....	33
4.2 Περίγραμμα Ενδεικτικών Δράσεων του Marketing Plan	35
5. ΣΥΜΦΩΝΟ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ.....	50
5.1 Σκοπός σύστασης του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας.....	50
5.2 Βασικά χαρακτηριστικά και αρχές λειτουργίας του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας	51
5.3 Διαδικασία σύστασης και ενεργοποίησης του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας. 53	
5.4 Προώθηση Προτύπων Ποιότητας στο Πλαίσιο του Τοπικού Συμφώνου	56
5.5 Σχέδιο Μνημονίου Συνεργασίας.....	61
5.6 Κινητοποίηση Συμπληρωματικών Δικτυώσεων και Ιδιωτικής Συμμετοχής.....	71
6. ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ.....	80
6.1 Σκοπιμότητας Δημιουργίας Φορέα Διαχείρισης και Μάρκετινγκ Προορισμού στη Σαντορίνη.....	80
6.2 Διαδικασία και Μορφή Σύστασης του DMMO της Σαντορίνης.....	82
6.3 Δραστηριότητες, Δομή, Λειτουργία & Χρηματοδοτικό Πλαίσιο του DMMO της Σαντορίνης.....	84
6.4 Προτάσεις Δράσεων Ανάπτυξης & Εμπλουτισμού της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης.....	88
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	110

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν τεύχος με τίτλο «**Διαμόρφωση Προτάσεων**» αποτελεί το δεύτερο παραδοτέο του έργου «**Εκπόνηση Master Plan της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης**» (Παραδοτέο Α.2). Ως πολιτιστική διαδρομή ορίζεται στο πλαίσιο του παρόντος έργου ένα επώνυμο τουριστικό προϊόν, πολιτιστικού τουρισμού, το οποίο διαμορφώνεται με βάση ένα συγκεκριμένο συνεκτικό στοιχείο προκειμένου να αποτελέσει κινητήριο μοχλό για την ανάπτυξη του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης. Μια ανάπτυξη που θα είναι βιώσιμη – οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά.

Η ανάθεση του έργου από το **μη κερδοσκοπικό σωματείο «ΔΙΑΖΩΜΑ»** εντάσσεται στο πρόγραμμα «**Πολιτιστική Διαδρομή στη Θήρα**» που εκπονεί το σωματείο σε συνεργασία με το Δήμο Θήρας, και αποσκοπεί στη διαμόρφωση και ανάδειξη ενός **επώνυμου και εμπλουτισμένου με στοιχεία ποιότητας και αυθεντικότητας τουριστικού προϊόντος**, ικανού να διαφοροποιήσει το μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης του νησιού μέσα από την προσέλκυση επισκεπτών ειδικών ενδιαφερόντων, την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου («*τουρισμός 365 ημέρες τον χρόνο*»), αλλά και τη θεματική και χωρική διεύρυνση του φάσματος και των σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος του προορισμού. Ως βασικό συνεκτικό στοιχείο αυτού του εγχειρήματος αναδεικνύεται η **αξιοποίηση της πλούσιας περιβαλλοντικής και πολιτιστικής κληρονομιάς** του νησιού, με **σεβασμό και ανάδειξη της ποικιλόμορφης ιδιαιτερότητας του τόπου** και με στόχο τη **βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη** της Σαντορίνης.

Η **ολοκληρωμένη πρόταση ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης** που αποτυπώνεται στο παρόν παραδοτέο ακολουθεί την μεθοδολογία των τεσσάρων φάσεων που έχει αναπτύξει το σωματείο Διάζωμα, αντλώντας επίσης στοιχεία από τις βασικές αρχές και διαδικασίες που αναλύονται στις μελέτες που εκπόνησε το Πανεπιστήμιο Αιγαίου για τη δημιουργία του «**Τουριστικού Παρατηρητηρίου Σαντορίνης**» και «**Οργανισμού Διαχείρισης και Προβολής Προορισμού Θήρας**», και συμπεριλαμβάνει:

- τη διασύνδεση των πολιτιστικών πόρων της Σαντορίνης διαμόρφωση των υποδομών για τη **συγκρότηση της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης**,
- τον **σχεδιασμό της πολιτικής marketing και αξιοποίησης των ψηφιακών μέσων** για την προβολή και προώθηση της Πολιτιστικής Διαδρομής και του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης,
- τη δημιουργία ενός **Τοπικού Συμφώνου Υποστήριξης & Ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης** στην κατεύθυνση ενεργοποίησης και σύμπραξης του επιχειρηματικού δυναμικού του νησιού
- τη **διοίκηση της Πολιτιστικής Διαδρομής και του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης** γενικότερα, μέσω της δημιουργίας ενός μόνιμου μηχανισμού διοίκησης που θα επιτελεί καθήκοντα **Destination Management and Marketing Organization**.

Η διατύπωση της πρότασης ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης κατά την ανωτέρω μεθοδολογία συμπληρώνεται με σειρά **δράσεων εμπλουτισμού, διαφοροποίησης και συμπληρωματικότητας του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος**, καθώς και **έργα μικρής κλίμακας στον δημόσιο χώρο**, που μπορούν να υποστηρίξουν την ανάπτυξη της Πολιτιστικής Διαδρομής, καθώς και τη βελτίωση και τον εμπλουτισμό των προτύπων ποιότητας και αυθεντικότητας των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών στη Σαντορίνη.

Ο Σύμβουλος Ανάπτυξης, Νίκος Σμιτ, συνεργάστηκε στο πλαίσιο του παρόντος έργου με τον Αρχιτέκτονα-Πολεοδόμο, Τόμας Γκρέβε, που αποτέλεσαν από κοινού την **«ομάδα μελέτης»**. Για την εκπόνηση του παραδοτέου πραγματοποιήθηκαν επιτόπου επισκέψεις πεδίου, καθώς και σειρά συνεντεύξεων με παράγοντες και προσωπικότητες με ενεργή παρουσία στη τουριστική και πολιτιστική ζωή του νησιού. Για τη συνεργασία, τις κατευθύνσεις και τις πολύτιμες πληροφορίες που παρείχαν, η ομάδα μελέτης επιθυμεί να ευχαριστήσει ιδιαίτερα κατ' αρχάς τον Δήμαρχο Θήρας, **Νίκο Ζώρζο**, καθώς και τους **Δημήτρη Αθανασούλη**, Προϊστάμενο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων, **Γιώργο Βουγιουκαλάκη**, Διευθυντή Γεωθερμίας του ΙΓΜΕ, **Γεωργία Κανελλοπούλου**, Σύμβουλο Βιώσιμου Τουρισμού του Δικτύου Αειφόρων Νήσων ΔΑΦΝΗ, **Μανώλη Καραμολέγκο**, Πρόεδρο της Ένωσης Ξενοδόχων Σαντορίνης, **Μανώλη Κορωνιό**, συνεργάτη του Δήμου Θήρας και της δημοτικής επιχείρησης ΓΕΩΘΗΡΑ, **Τζένη Κυρίση**, Αρχιτέκτονα και συνεργάτη του Λαογραφικού Μουσείου Ε.Α. Λιγνού, **Κώστα Κωνσταντινίδη**, Πρόεδρο και Διευθύνων Σύμβουλο της εταιρίας Ηλιότοπος ΑΕ., **Νίκο Μπουτσίνη**, ιδιοκτήτη της εταιρίας Santorini Walking Tours, **Χρίστο Ντούμα**, Διευθυντή Ανασκαφών στον αρχαιολογικό χώρο του Ακρωτηρίου, **Κλαίρη Παλυβού**, Ομότιμος Καθηγήτρια του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και μέλος της επιστημονικής ομάδας της ανασκαφής του Ακρωτηρίου, καθώς και τους **Γιάννη Σπιλάνη**, Αναπληρωτή Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αιγαίου και Επιστημονικού Υπεύθυνου και **Μπέττη Χατζηνικολάου**, σύμβουλο τουρισμού, για την επιστημονική του συμβολή στη διαμόρφωση των προτάσεων της παρούσας εργασίας.

Σημαντική υπήρξε για την παρούσα εργασία και η αξιοποίηση της συνεισφοράς που είχαν παράσχει ήδη κατά την φάση εκπόνησης του πρώτου παραδοτέου οι: **Βούλα Διδώνη**, Αρχιτέκτονας, **Λευτέρης Ζώρζος**, Αρχαιολόγος και ιδιοκτήτης του Voreina Gallery Suites, **Γιάννης Μπίτης**, Αρχιτέκτονας, και **Γιώργος Χατζηγιαννάκης**, ιδιοκτήτης του εστιατορίου «Σελήνη» στον Πύργο.

Τέλος, η ομάδα μελέτης επιθυμεί να ευχαριστήσει ιδιαίτερα τους **Σταύρο Μπένο**, Πρόεδρο του «Διαζώματος», και **Γιάννη Ζηρίνη**, συνεργάτη του «Διαζώματος» για την ενεργή και χρήσιμη συμβολή τους στη διαμόρφωση των προτάσεων, αλλά και ιδιαίτερα για την έμπρακτη συμπαράστασή τους στην προσέγγιση πραγματοποίησης του συνολικότερου οράματος για ένα διαφορετικό και βιώσιμο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης για τη Σαντορίνη και την χώρα γενικότερα.

Πηγές φωτογραφιών εξωφύλλου:

www.greece-is.com/santorini

<http://www.hcc.edu.gr/el>

<https://santorinihotels.co/2015/11/18/santorini-museums>

www.findinggreece.com/project/santorini-walking-tours

2. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

Η Πολιτιστική Διαδρομή Σαντορίνης στοχεύει στην διαμόρφωση μιας **τοπικής τουριστικής στρατηγικής με επίκεντρο τον πολιτισμό** και αποσκοπεί στην προσέλκυση επισκεπτών με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην Σαντορίνη.

Αφετηρία της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης αποτελούν οι δυο παγκόσμιας εμβέλειας αρχαιολογικοί της χώροι και τα δυο αρχαιολογικά μουσεία του νησιού:

- ο αρχαιολογικός χώρος της Αρχαίας Θήρας,
- ο αρχαιολογικός χώρος του Ακρωτηρίου,
- το Αρχαιολογικό Μουσείο Θήρας, και
- το Μουσείο Προϊστορικής Θήρας.

Στο επίκεντρο της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης τοποθετούνται εκτός από τους χώρους αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και οι **παραδοσιακοί οικισμοί** του νησιού, με την Οία να ξεχωρίζει λόγω της παγκόσμιας αναγνωσιμότητάς της, αλλά και του γεγονότος ότι συγκαταλέγεται μεταξύ των πρώτων οικισμών που χαρακτηρίστηκαν ως παραδοσιακοί το 1978¹.

Επιπλέον, η γεωλογία της Σαντορίνης με το ηφαίστειο και την καλντέρα συνδέεται άρρηκτα με την ιστορία και την ιδιαιτερότητά της. Η **συνδυαστική ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου και της γεωλογικής ιδιομορφίας** αποτελεί για την Σαντορίνη μια ιδιαίτερα κρίσιμη πρόκληση.

Η Πολιτιστική Διαδρομή της Σαντορίνης συμπληρώνεται με πλήθος αξιόλογων στοιχείων του διαχρονικού και σύγχρονου πολιτισμού όπως π.χ. ειδικά μουσεία, πολιτιστικές εκδηλώσεις, γαστρονομία και οινοποιία, που ήδη έχουν αναπτυχθεί σε πολύ αξιόλογα, διαθέτοντας ταυτόχρονα σημαντικά περιθώρια ποιοτικής και ποσοτικής βελτίωσης .

Κεντρικοί στόχοι ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης είναι:

- η προσέλκυση επισκεπτών με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Σαντορίνη, την ιστορία, το περιβάλλον και τους ανθρώπους της, με ενδιαφέρον να διερευνήσουν το νησί και να ξαναέρθουν,
- η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου με την προσέλκυση επισκεπτών όλο το χρόνο και την ανάπτυξη της ελκυστικότητας της Σαντορίνης κατά τους χειμερινούς μήνες,

---

¹ Ο οικισμός της Οίας επλήγη σημαντικά από τον σεισμό του 1956. Στη δεκαετία του 1970, ωστόσο, μέσω του πιλοτικού προγράμματος του ΕΟΤ (Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού) για την «Ανάπτυξη και Αξιοποίηση Παραδοσιακών Οικισμών» τοποθετήθηκαν στην Οία τα πρώτα δίκτυα αποχέτευσης, το υφαντήριο και η αρχική εγκατάσταση του Ναυτικού Μουσείου. Αναστηλώθηκαν επίσης εκκλησίες, μύλοι κ.α. Το έργο του ΕΟΤ διακρίθηκε με βραβείο από την Eurora Nostra το 1979 και από την Biennale αρχιτεκτονικής της Σόφιας, το 1986. Το παράδειγμά του ακολούθησαν στη συνέχεια οι ιδιώτες αναστηλώνοντας κτίρια για να τα μετατρέψουν σε ξενοδοχεία, εστιατόρια, καταστήματα κ.α.

- η χωρική διασπορά των επισκεπτών σε όλο το νησί και την Θηρασιά με την ανάδειξη και ανάπτυξη της πληθώρας των ενδιαφέροντων στοιχείων και δραστηριοτήτων εκτός της καλντέρας.

Η τοπική τουριστική στρατηγική της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης βασίζεται στα μοναδικά ή ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα του νησιού: τον πολιτιστικό πλούτο σε όλες τις εκφάνσεις του, τη γεωλογική ιδιομορφία, την παραδοσιακή και σύγχρονη γαστρονομία καθώς και την αξιόλογη αμπελουργική και οινοποιητική παράδοση.

Οι **βασικοί πόλοι της Πολιτιστικής Διαδρομής βρίσκονται σε διαφορετικά σημεία του νησιού**. Οι δυο αρχαιολογικοί χώροι βρίσκονται στη νότια και νοτιοανατολική ακτή της Σαντορίνης, ενώ τα δυο αρχαιολογικά μουσεία στο κέντρο του νησιού στην πρωτεύουσα Φηρά, η οποία αποτελεί και το γεωγραφικό κόμβο της Πολιτιστικής Διαδρομής. Ο παραδοσιακός οικισμός της Οίας χωροθετείται στο βόρειο άκρο του νησιού και της Καλντέρας. Οι αποστάσεις μεταξύ των βασικών αυτών πόλων είναι πολύ μικρές διευκολύνοντας την μεταξύ τους μετακίνηση με όλα τα μέσα αλλά και πεζοπορικά.

Το πλήθος των υπόλοιπων στοιχείων και δραστηριοτήτων πολιτιστικού ενδιαφέροντος βρίσκεται διασκορπισμένο σε όλο το νησί αλλά και την Θηρασιά, σε μικρές μεταξύ τους αποστάσεις και σε εξαιρετικά μεγάλη πυκνότητα.

Βασικά στοιχεία ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης προτείνεται να αποτελέσουν οι 4 φάσεις σύμφωνα με την μεθοδολογία που έχει αναπτύξει το σωματείο Διάζωμα και η οποία βρήκε πρόσφατα εφαρμογή στην Ήπειρο. Οι τέσσερις αυτές φάσεις είναι:

- οι υποδομές,
- το μάρκετινγκ και οι ψηφιακές υποδομές,
- η επιχειρηματικότητα, και
- η διακυβέρνηση.

Τα βήματα για το χτίσιμο μιας διαδρομής

Οι 4 φάσεις

Υποδομές

Μάρκετινγκ & Ψηφιακές εφαρμογές

Επιχειρηματικότητα

Διακυβέρνηση

Όσον αφορά στις **υποδομές**, προτείνεται – σύμφωνα και με τον προγραμματισμό της Εφορείας Κυκλάδων – η διασφάλιση και η βελτίωση της λειτουργικότητας των τεσσάρων αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, η δημιουργία ιστοσελίδας προβολής και ψηφιακών εφαρμογών & πληροφόρησης, καθώς και ένα ενιαίο σύστημα σήμανσης και πληροφόρησης της Πολιτιστικής Διαδρομής. Συμπληρωματικά προβλέπεται η ανάπτυξη υποδομών ανάδειξης του ηφαιστείου και της γεωλογίας, καθώς και της τοπικής αρχιτεκτονικής.

Στον τομέα της **κυκλοφορίας και προσβασιμότητας** έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο της μελέτης «Βελτίωση των συνθηκών προσβασιμότητας στους βασικούς αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία της Νήσου Θήρας» ένα ολοκληρωμένο σχέδιο παρεμβάσεων βελτίωσης των οδικών υποδομών, ενώ προτείνεται η βελτίωση των τοπικών συγκοινωνιών και η ανάπτυξη του δικτύου των πεζοπορικών μονοπατιών.

Σε ότι αφορά το **μάρκετινγκ**, προτείνεται η εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου **Marketing Plan** της Πολιτιστικής Διαδρομής. Καθοριστική θεωρείται η άμεση αναβάθμιση της δημοτικής τουριστικής διαδικτυακής πύλης με έμφαση στην Πολιτιστική Διαδρομή. Αυτή η ηλεκτρονική πλατφόρμα θα επιτρέπει στον μεμονωμένο τουρίστα να βρει το δρόμο του σε μια από τις διαδρομές που θα επιλέξει ή και να φτιάξει μια «προσωπική» διαδρομή.

Επίσης προτείνεται, η ανάπτυξη της Πολιτιστικής Διαδρομής να εγκαινιαστεί με τη διοργάνωση μιας εναρκτήριας εκδήλωσης με τη μορφή ενός **διεθνούς συνεδρίου** στην Σαντορίνη, με σκοπό την ανάδειξη του εγχειρήματος.

Για την **δικτύωση της επιχειρηματικότητας** προβλέπεται η σύσταση ενός **Συμφώνου Ποιότητας** με σκοπό την οργάνωση των πιστοποιημένων ποιοτικών τουριστικών και πολιτιστικών επιχειρήσεων. Παράλληλα προτείνονται πρόσθετες επί μέρους δικτυώσεις, όπως π.χ. των μικρών μουσείων ή των οινοποιείων. Κεντρικό στόχο του cluster των επιχειρήσεων αποτελεί η ενθάρρυνση-υποστήριξη των ιδιωτών για την ενεργοποίηση τους και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που θα εμπλουτίζουν την εμπειρία των τουριστών. Στο πλαίσιο αυτό, η έκδοση μιας ειδικής (εκπτωτικής) κάρτας της Πολιτιστικής Διαδρομής (“Santorini Card”) μπορεί να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο εξυπηρέτησης των επισκεπτών και ταυτόχρονα δικτύωσης των επιχειρήσεων.

Κρίσιμη βάση για την καθιέρωση της Πολιτιστικής Διαδρομής αποτελεί η δημιουργία ενός **Φορέα Διαχείρισης και Μάρκετινγκ Προορισμού (DMMO)**, σύμφωνα με την διεθνή εμπειρία και πρακτική. Ο φορέας αυτός θα αναλάβει την αρχική οργάνωση και συγκρότηση του εγχειρήματος της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης, αλλά στην συνέχεια και την υλοποίηση του πλήθους των επί μέρους προτάσεων. Ο ρόλος του φορέα κρίνεται απαραίτητος για τον σχεδιασμό, την προώθηση και την υλοποίηση τοπικών συλλογικών πρωτοβουλιών στον τουριστικό τομέα, οι οποίες δεν είναι δυνατόν να αναληφθούν από τις μεμονωμένες επιχειρήσεις. Πρώτη βασική ενέργεια του θα αποτελέσει η ριζική αναβάθμιση και καθημερινή λειτουργία της ιστοσελίδας τουριστικής προβολής & πληροφόρησης.

Οι πέντε πόλοι της Πολιτιστικής Διαδρομής αποτελούν ιστορικά τα βασικά σημεία αναφοράς της τουριστικής ανάδειξης της Σαντορίνης. Η **Αρχαία Θήρα** ήταν για πάνω από μισό αιώνα για τους ταξιδιώτες και επισκέπτες το κεντρικό σημείο αναφοράς ως προς την αρχαία ιστορία του νησιού. Το πρώτο **Αρχαιολογικό Μουσείο** άνοιξε το 1902 και

κατασκευάστηκε εκ νέου μετά τους σεισμούς του 1956 φιλοξενώντας την έκθεση με τα σπουδαία ευρήματα από τις ανασκαφές της Αρχαίας Θήρας. Η ανακάλυψη του προϊστορικού οικισμού του **Ακρωτηρίου** την δεκαετία του 1960 έφερε μια άλλη ιστορική εποχή της Σαντορίνης στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος. Με το πρόγραμμα αναστήλωσης στην **Οία** την δεκαετία του 1970 αναδεικνύεται πλέον και για πρώτη φορά και η λαϊκή αρχιτεκτονική του νησιού. Το 2000 εγκαινιάζεται η λειτουργία του **Μουσείου Προϊστορικής Θήρας**, όπου εκτίθεται μεταξύ άλλων ευρημάτων και μέρος των μοναδικών τοιχογραφιών του Ακρωτηρίου.

Τα πέντε αυτά παγκόσμιας εμβέλειας σημεία αναφοράς αποτελούν την **ραχοκοκαλιά** της σχεδιαζόμενης **Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης**. Το κάθε ένα από τα αξιοθέατα αυτά αποτελεί από μόνο του αφορμή για μια επίσκεψη στην Σαντορίνη. Το σύνολο των πέντε σημείων αναφοράς δημιουργεί τον κορμό της διαμονής στο νησί για κάθε επισκέπτη με πολιτιστικό ενδιαφέρον, η οποία δύναται να συνδυαστεί θεματικά με τα λοιπά αξιοθέατα, σημεία ενδιαφέροντος και τις πολιτιστικές δραστηριότητες που προσφέρονται στο νησί, συνθέτοντας μια ευρεία ποικιλία εναλλακτικών επιλογών για την διαμονή των επισκεπτών στο νησί και την προσωπική πολιτιστική διαδρομή που θα επιλέξει να ακολουθήσει ο καθένας.

Η πληθώρα των επιλογών επιτρέπει την διαμόρφωση μεγάλης ποικιλίας πιθανών διαδρομών με μεγάλη ποικιλία θεματικών επιλογών και ένα διαφορετικό αφήγημα για κάθε μία από αυτές. Για παράδειγμα η διαδρομή που θα επιλέξει να ακολουθήσει ένας επισκέπτης μπορεί να έχει έμφαση:

- στα αρχαιολογικά ευρήματα,
- στη γεωμορφολογία και στον γεωτουρισμό,
- στην αρχιτεκτονική κληρονομιά,
- στην γαστρονομία,
- στη παράδοση,
- στη σύγχρονη δημιουργία,
- στη ζωή με τους ντόπιους.

Μελλοντικά μπορούν να δημιουργηθούν **διαχρονικές διαδρομές** που με βάση αρχαιολογικά ευρήματα γίνεται η διασύνδεση με το σήμερα, όπως π.χ. «Η τέχνη δια μέσου των αιώνων» όπου με αφετηρία το Ακρωτήρι και τα ευρήματα του θα γίνεται σύνδεση με μορφές τέχνης που αναπτύχθηκαν στο παρελθόν και άλλες που είναι στο σήμερα, τόπους έκθεσης προϊόντων αλλά και τόπους εκμάθησης διαφορετικών ειδών τέχνης (παραδοσιακής ή μοντέρνας). Το ίδιο μπορεί να συμβεί με τη γαστρονομία και τα οινοποιεία. Μπορεί να περιλαμβάνει επίσκεψη και γνωριμία με τα «αρχαία εργαλεία και σκεύη», παλαιότερες και νεότερες πρακτικές, εργοστάσια παραγωγής, τόπους γευσιγνωσίας, τόπους εκμάθησης.

Οι διαδρομές αυτές μπορούν να γίνουν είτε με οργανωμένη εκδρομή, είτε με ιδιωτικό αυτοκίνητο είτε με ποδήλατο είτε πεζοπορικά. Ανάλογα με το μέσο μετακίνησης που θα χρησιμοποιηθεί μεταβάλλονται τα σημεία επίσκεψης, η φυσική διαδρομή που θα ακολουθηθεί και η διάρκεια της διαδρομής.

Για την ανάπτυξη των επί μέρους σημείων ενδιαφέροντος και δραστηριοτήτων έχει εκπονηθεί μια σειρά **προτάσεων έργων και παρεμβάσεων**, σύμφωνα με καλές πρακτικές στην Ελλάδα και διεθνώς, που αφορούν σε ειδικές-θεματικές μορφές τουρισμού, καθώς και σε δραστηριότητες ηφαιστειολογικού-γεωλογικού, αρχιτεκτονικού, μορφωτικού-εκπαιδευτικού και γαστρονομικού ενδιαφέροντος, τοπικών πολιτιστικών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων, καθώς της παραγωγής τοπικών αγροτικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένης της αμπελουργίας και οινοποίησης.

Την εκκίνηση, τον συντονισμό και την εποπτεία υλοποίησης των έργων και παρεμβάσεων προβλέπεται να έχει κατά κύριο λόγο ο **Φορέας Διαχείρισης και Μάρκετινγκ DMMO**.

Πολιτιστική Διαδρομή Σαντορίνης

	Επισκέψιμος αρχαιολογικός χώρος		Αρχαιολογικό μουσείο
	Μουσείο		Επισκέψιμο οινοποιείο
	Γεωλογικό μουσείο		Γαστρονομικά εστιατόρια
	Γεωλογικό μνημείο		Γαστρονομικό εστιατόριο
	Γεωλογικό πάρκο		Προϊόντα Π.Ο.Π.
	Παραδοσιακός οικισμός		Συνεδριακό κέντρο
	Καστέλι		Σεμινάρια & Μαθήματα
	Μοναστήρι		Πεζοπορική διαδρομή

3. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

3.1 Υποδομές Αρχαιολογικών Χώρων και Μουσείων – Προτάσεις Ενεργειών για την Λειτουργική Ανάπτυξη της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης

Πόροι και Υποδομές που Συνθέτουν την Πολιτιστική Διαδρομή Σαντορίνης

Εκτός από το ηφαίστειο και την γεωλογία, μεγάλο ενδιαφέρον ξένων περιηγητών και επισκεπτών προκάλεσαν τα εξαιρετικά αρχαιολογικά ευρήματα της Σαντορίνης. Κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα το ενδιαφέρον αυτό επικεντρώθηκε στις ανασκαφές της **Αρχαίας Θήρας**. Από την δεκαετία του 1960 μετατοπίστηκε πρωτίτως στις ανασκαφές στο **Ακρωτήρι**, καθώς και συμπληρωματικά στο **Αρχαιολογικό Μουσείο Θήρας**, ενώ από την δεκαετία του 1980 και στο **Μουσείο Προϊστορικής Θήρας**.

Αν και οι τέσσερις αυτοί χώροι είναι ιδιαίτερης σημασίας, η επισκεψιμότητά τους υστερεί σημαντικά της αξίας τους, ειδικά λαμβάνοντας υπόψη τον εξαιρετικά μεγάλο αριθμό επισκεπτών του νησιού. Όλοι οι χώροι πάσχουν, σε διαφορετικό βαθμό, από **ελλείψεις υποδομών και αδυναμίες λειτουργίας**. Η διαπίστωση αυτή ισχύει και για πολλούς άλλους αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία της χώρας, ιδιαίτερα κατά την τελευταία δεκαετία της κρίσης, με ενδεικτικό παράδειγμα τα αρχαία θέατρα της Ηπείρου, όπου έχουν καταγραφεί στο πλαίσιο αντίστοιχου έργου του Διαζώματος εξίσου σημαντικές ελλείψεις, αλλά και σχετικές ενέργειες αντιμετώπισης, οι οποίες – σχεδόν μία προς μία – μπορούν να διατυπωθούν αντίστοιχα και για την περίπτωση της Σαντορίνης:

Πίνακας 2: Ελλείψεις και ενέργειες αντιμετώπισης αρχαίων θεάτρων Ηπείρου²

Υποδομές λειτουργικότητας
<ul style="list-style-type: none">
• Ρύθμιση ωραρίου λειτουργίας αρχαιολογικών χώρων
• Εξασφάλιση υπηρεσίας καθαριότητας και πρόσβασης σε τουαλέτες
• Κατασκευή και λειτουργία επίσημου portal για τον αρχαιολογικό χώρο
• Τοποθέτησης καθισμάτων εντός του χώρου για την ξεκούραση των επισκεπτών
• Εγκατάσταση διακριτικού φωτισμού κατά μήκος της διαδρομής εντός του αρχαιολογικού χώρου
• Σωστή λειτουργία πωλητηρίου ΤΑΠ
• Εξασφάλιση επαρκών φυλάκων
• Τοποθέτησης ψυκτών νερού ή λειτουργία αναψυκτηρίου
• Εξασφάλιση τοπικών δρομολογίων ΚΤΕΛ που θα καλύπτουν την περιοχή του αρχαιολογικού χώρου
• Υποστήριξη δικτύου ευρυζωνικότητας
• Κατασκευή του χώρων στάθμευσης
• Σημανσεις

² Πηγή: Ελένη Ρόκκου, Διευθύνουσα Σύμβουλος της «Ηπειρος Α.Ε.», Πολιτιστική Διαδρομή αρχαίων θεάτρων της Ηπείρου, από την 5η Συνάντηση των Εταιρικών Μελών του Διαζώματος (21-22/04/2018).

Η λειτουργία των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων αποτελεί κεντρική και αποκλειστική ευθύνη του Υπουργείου Πολιτισμού και των εποπτευόμενων από αυτό φορέων. Η αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων έχει καταγράψει, σύμφωνα με τον προϊστάμενο της, κ. Αθανασούλη, όλες τις ελλείψεις και ανάγκες των αρχαιολογικών υποδομών και έχει εκπονήσει ένα συνολικό **σχέδιο ενεργειών αναβάθμισης και ανάδειξης**. Στο πλαίσιο αυτό έχει συναφθεί και Προγραμματική Σύμβαση με τον Δήμο Θήρας για την χρηματοδοτική υποστήριξη των ενεργειών αυτών, η οποία βρίσκεται ήδη σε εφαρμογή. Σύμφωνα με τον κ. Αθανασούλη, όλες οι επί μέρους ενέργειες που αναφέρονται στην παρούσα μελέτη σχετικά με τις αρχαιολογικές υποδομές αντιμετωπίζονται ήδη σε επίπεδο σχεδιασμού από τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Συμπληρωματικά προς τις δημόσιες υποδομές, καταγράφονται όμως στην Σαντορίνη και **ιδιωτικές πρωτοβουλίες ενίσχυσης της ανάδειξης του αρχαιολογικού πλούτου** του νησιού.

Στην συνέχεια αναφέρονται συνοπτικά προτάσεις βασικών και άμεσων ενεργειών που σχετίζονται με τους αρχαιολογικούς πόρους και κρίνονται ως **απαραίτητες προϋποθέσεις για την υλοποίηση της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης**.

Δημιουργία Ιστοσελίδας και Αξιοποίηση Ψηφιακών Εφαρμογών στους Αρχαιολογικούς Χώρους και τα Μουσεία

Για την ενημέρωση του επισκέπτη, πρωτίστως εκείνου που έχει ιδιαίτερα αρχαιολογικά ενδιαφέροντα, μια **ιστοσελίδα προβολής των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων** της Σαντορίνης αποτελεί την πιο βασική πηγή. Η ιστοσελίδα θα πρέπει να παρέχει χρηστικές πληροφορίες (ωράρια, πρόσβαση, εισιτήρια...) για όλους τους χώρους, περιγραφές και απεικονίσεις των εκθεμάτων καθώς και των ευρημάτων που δεν εκτίθενται (π.χ. τοιχογραφίες του Ακρωτηρίου) και βρίσκονται σε αποθήκες ή άλλα μουσεία³.

Το καλύτερο παράδειγμα ολοκληρωμένης ιστοσελίδας αρχαιολογικού μουσείου στην Ελλάδα αποτελεί εκείνη του Μουσείου της Ακρόπολης. Παρακάτω παρουσιάζεται ο σχετικός χάρτης πλοήγησης που δίνει την εικόνα των δυνατοτήτων της συγκεκριμένης ιστοσελίδας. Ενδιαφέρουσα ιστοσελίδα διαθέτει και το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο της Αθήνας, αλλά και εκείνη του νέου Μουσείου Θηβών:

---

³ Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο www.ebyzantinemuseum.gr/?i=bxm.el.virtual-tour, Μουσείο Ακρόπολης www.theacropolismuseum.gr/el/sitemap, Μουσείο Θηβών www.mthv.gr,

ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

[Το Μουσείο](#) [Συλλογές](#) [Επίσκεψη](#) [Δραστηριότητες](#) [Μάθηση](#) [Γραφείο Τύπου](#)

Χάρτης Πλοήγησης

Α Α λ Other Languages Search

Το Μουσείο

- Ιστορία
- Οργάνωση
- Ετήσιος απολογισμός
- Φιλοξενία εκδηλώσεων
- Φωτογράφιση / Μελέτη / Κινηματογράφηση
- Διαγωνισμοί
- Επικοινωνία

Συλλογές

Μόνιμη έκθεση

- Η Αίθουσα των Κλιτύων της Ακρόπολης
  - Ο Οικισμός
  - Τα Ιερά
- Η Αίθουσα της Αρχαϊκής Ακρόπολης
  - Ο Εκατόμπεδος
  - Ο Αρχαίος Ναός
  - Τα Αναθήματα
- Η Αίθουσα του Παρθενώνα
  - Το Μνημείο
  - Οι Μετόπες
  - Τα Αετώματα
  - Η Ζωφόρος
- Προπύλαια, Αθηνά Νίκη, Ερέχθειο
  - Τα Προπύλαια
  - Ο Ναός της Αθηνάς Νίκης
  - Το Ερέχθειο
- 5ος αι. π.Χ. - 5ος αι. μ.Χ.
  - Το Ιερό της Αρτέμιδος Βραυρωνίας
  - Τα Αναθήματα των κλασικών ή ελληνοισλαμικών χρόνων
  - Τα Αναθήματα των ρομαϊκών χρόνων

Εικόνες για προσωπική χρήση

Επίσκεψη

- Ώρες λειτουργίας & εισιτήρια
- Οδηγίες πρόσβασης
- Χρήσιμες πληροφορίες
- Καφέ & Εστιατόριο
- Πωλητήριο
- Χάρτης Εσωτερικών Χώρων

Δραστηριότητες

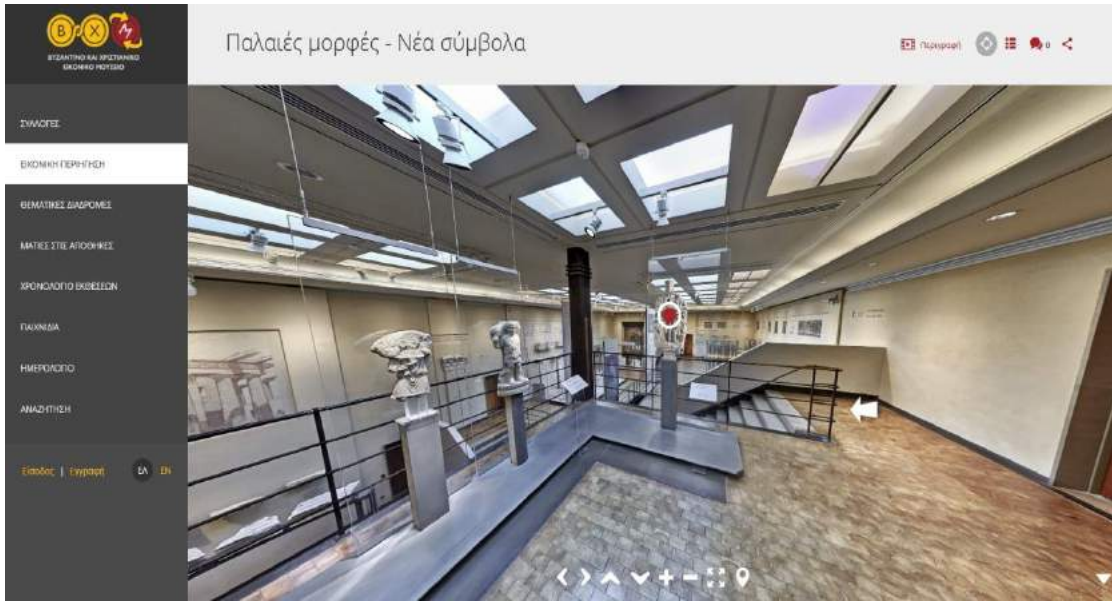
- Εκθεσιακές Δράσεις - Εκδηλώσεις
  - Τρέκουσες - Προσεκείς
  - Παλαιότερες
- Θεματικές Παρουσιάσεις
  - Τρέκουσες - Προσεκείς
  - Παλαιότερες
- Παιδιά & Γονείς
- Μαθητές & Εκπαιδευτικοί
- Τρισδιάστατες Προβολές

Μάθηση

- Δια βίου μάθηση
- Μαθητές & Εκπαιδευτικοί
- Εκπαιδευτικό υλικό

Γραφείο Τύπου

- Δελτία Τύπου
- Εικόνες για Τύπο

Το Μουσείο
Επίσημη
Μόνιμη Έκθεση
Επισκευαστικές δράσεις
Το Ψηφιακό Μουσείο

Εγγραφή στο Newsletter >>

Κίνηση Δραστηριότητας Πέρα από το Μουσείο

Επισκευαστικές Δράσεις
Ελληνικά | English

Αρχαιολογικό Μουσείο Θηβών

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Θηβών είναι από τα σημαντικότερα αρχαιολογικά μουσεία στην Ελλάδα, καθώς μεριμνά από τις συλλογές που περιλαμβάνει είναι απίθανο ή μοναδικό στα είδη τους. Τα εκθέματα που προέρχονται από ανασκαφές στη Βοιωτία και καλύτερα προσαρμοσμένα τον πολιτισμό της περιοχής από τα κλασικά και αρχαϊκά μεταβυζαντινά χρόνια.

Παρεόχρα >>

Μόνιμη Έκθεση << >>

Χώρος Υψηλής: Η ιστορία των ανασκαφών και των συλλογών του Μουσείου

Βοιωτία και μύθος

Πολιολιθικοί - Νεολιθικοί χρόνοι. Από τα απίθανα στους πρώτους οικισμούς.

Εικονική Περιήγηση

Video

ΕΦΑ Βοιωτίας
Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Βοιωτίας εδράζει στη Θήβα και η ευρεία αρμοδιότητά της απλώνεται στην Περιφερειακή Ενότητα Βοιωτίας, διαθέτοντας περισσότερα...

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Θηβών παραμένει έκθετο από Δεκέμβριο 25-26 Δεκεμβρίου, 1 Ιανουαρίου, 25 Μαρτίου, Κυριακή του Πάσχα, 1 Μαΐου.

Οργανωτικό ωράριο 8.00-20.00 (17 Απριλίου - 31 Οκτωβρίου)

Χειμερινό ωράριο 8.00-15.00 (1 Νοεμβρίου - 15 Απριλίου)

Η αναχώρηση των επισκεπτών από τις...

Διαβάστε περισσότερα >>

Online παιχνίδια

Παίζε και γνωρίζε τους θεσμούς του Αρχαιολογικού Μουσείου Θηβών

Βόλτα στη Βοιωτία

Μόλις μία ώρα από την Αθήνα βρίσκεται η περιφερειακή ενότητα της Βοιωτίας, μία περιοχή με αμέτρητα αρχαιολογικά μνημεία, μνησεία και μαγαζιά, καθώς και γραφικούς οικισμούς και παραθαλάσσιους προορισμούς.

Πωλητήριο Μουσείου Θηβών

15

Άμεσα συνυφασμένες με την ανάπτυξη της ιστοσελίδας για την προβολή των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων θα πρέπει να είναι και η δημιουργία **ψηφιακών εφαρμογών κινητών τηλεφώνων και tablets για την επί τόπου ξενάγηση, καθοδήγηση και ενημέρωση** των επισκεπτών. Ένα πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η εφαρμογή που αναπτύχθηκε για το Μουσείο Αργυροτεχνίας στα Ιωάννινα:

Ψηφιακή εφαρμογή (App) του Μουσείου Αργυροτεχνίας Ιωαννίνων¹

Το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς ολοκλήρωσε τον σχεδιασμό ψηφιακής εφαρμογής για smart phones & υπολογιστές τύπου tablet, η οποία υλοποιήθηκε για το Μουσείο Αργυροτεχνίας, στα Ιωάννινα. Η εφαρμογή είναι δίγλωσση (Ελληνικά / Αγγλικά) και περιλαμβάνει τις εξής ενότητες:

- Πρακτικές πληροφορίες για το μουσείο και το περιεχόμενο της έκθεσης
- Ανάγνωση των κειμένων της έκθεσης στα γαλλικά (με σκανάρισμα μέσω QR codes στο χώρο του μουσείου)
- Το ψηφιακό παιχνίδι «Κυνήγι Θησαυρού» (με σκανάρισμα μέσω QR codes στο χώρο του μουσείου)
- Εικονική περιήγηση 360°"

Ενιαίο Σύστημα Σήμανσης και Πληροφόρησης «Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης»

Η πληθώρα των αξιοθέατων, εγκαταστάσεων και υπηρεσιών των διαφόρων τομέων της Πολιτιστικής Διαδρομής δημιουργεί την επιτακτική ανάγκη σχεδιασμού ενός **ενιαίου Συστήματος Σήμανσης και Πληροφόρησης**. Το σύστημα αυτό θα περιλαμβάνει την μελετημένη και εύχρηστη σήμανση πρόσβασης αρχικά στους αρχαιολογικούς χώρους και στα μουσεία, αλλά και σε όλες τις άλλες υποδομές της Πολιτιστικής Διαδρομής, τόσο για τους οδηγούς όσο και για τους πεζούς.

Θα πρέπει να εκπονηθεί ένα ενιαίο συνολικό σύστημα σήμανσης, με τον καθορισμό των τύπων των σημάτων, των μεγεθών, της ενιαίας εικόνας του, των προς χρήση συμβόλων, καθώς κι ένα λεπτομερές σχέδιο εφαρμογής με όλα τα σήματα και τις ακριβείς θέσεις τους. Στην συνέχεια θα πρέπει να διασφαλιστεί η συντήρηση και συμπλήρωση του συστήματος σύμφωνα με την εξέλιξη των απαιτήσεων νέων χώρων και εγκαταστάσεων. Επίσης θα πρέπει να αποξηλωθούν οι παλιές δημόσιες καθώς και όλες οι (αυθαίρετες) ιδιωτικές σημάνσεις και να υπάρξει εποπτεία της διατήρησης της ενιαίας σήμανσης.

Πέρα από τα σήματα για μεμονωμένες εγκαταστάσεις θα πρέπει να προβλεφθούν σε αφετηρίες συγκοινωνιών, σε χώρους στάθμευσης, σε κεντρικά σημεία οικισμών, σε σημαντικά σημεία θέας και μεγάλες πινακίδες εποπτείας και πληροφόρησης για όλες τις υποδομές και υπηρεσίες της Πολιτιστικής Διαδρομής του ευρύτερου χώρου (οικισμού, τμήμα οικισμού, τοπίο).

Αποκατάσταση και Συντήρηση Αρχαιολογικών Χώρων και Εγκαταστάσεων

Άμεση προτεραιότητα αποτελεί η αποκατάσταση και συντήρηση των βασικών εγκαταστάσεων, του εξοπλισμού και λειτουργιών σε όλους τους επισκέψιμους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία του νησιού. Σε ότι αφορά τις υποδομές προέχει η συντήρηση και λειτουργική αποκατάσταση των χώρων υγιεινής και η διασφάλιση συνεχούς λειτουργίας και συντήρησης τους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Σημαντική επίσης είναι η κανονική συντήρηση των κτιριακών και ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων όλων των επισκέψιμων χώρων των μουσείων και αρχαιολογικών χώρων. Στις σχετικές εργασίες περιλαμβάνεται η αποκατάσταση εμφανών φθορών (δάπεδα, επενδύσεις, φώτα). Άμεσα μέτρα χρήζουν ειδικά τα μουσεία, με προτεραιότητα στις εξωτερικές όψεις του Μουσείου Προϊστορικής Θήρας και του Αρχαιολογικού Μουσείου συνολικά, έως ότου ανακαινιστεί ριζικά.

Ουσιαστική ενέργεια προτεραιότητας αποτελεί και η συντήρηση και αποκατάσταση του στεγάστρου της Ανασκαφής στο Ακρωτήρι και ιδιαίτερα των ηλεκτρομηχανολογικών του στοιχείων και αυτοματισμών, οι οποίοι έχουν αχρηστευτεί λόγω της ελλιπούς συντήρησής τους. Μόνο έτσι διασφαλίζεται η βιοκλιματική του λειτουργία και οι συνθήκες άνεσης των επισκεπτών ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες.

Άμεση ενέργεια για τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των αρχαιολογικών μουσείων και χώρων αποτελεί η **έγκαιρη διασφάλιση των απαιτούμενου προσωπικού φύλαξης** καθ' όλη την διάρκεια του έτους. Η ενέργεια αυτή δεν θα πρέπει να επικεντρώνεται μόνο κατά την θερινή περίοδο με τον αυξημένο αριθμό επισκεπτών, αλλά και κατά την χειμερινή, δεδομένου αποτελεί προνομιούχα χρονική περίοδο για την ανάπτυξη του ειδικευμένου αρχαιολογικού τουρισμού και κατά τη διάρκεια της οποίας θα πρέπει να εξασφαλίζονται οι καλύτερες δυνατές συνθήκες εξυπηρέτησης αυτού του κοινού: π.χ. με την παροχή της δυνατότητας να διασχίσει όλες τις διαδρομές στον χώρο του Ακρωτηρίου αλλά και να επισκέπτεται τους χώρους τις απογευματινές ώρες. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί τέλος οι φύλακες να μπορούν να δίνουν βασικές πληροφορίες για τα εκθέματα και τους χώρους, κατά προτίμηση και στα αγγλικά.

Σημαντική άμεση ενέργεια αποτελεί και η **ενίσχυση της λειτουργίας των πωλητηρίων** με τη διάθεση αξιόλογου υλικού για τους αρχαιολογικούς χώρους της Σαντορίνης. Σε πρώτη προτεραιότητα βρίσκονται βιβλία και οδηγοί, αλλά και αντίγραφα εκθεμάτων, καλλιτεχνικές και χειροτεχνικές δημιουργίες εμπνευσμένες από τους αρχαίους πολιτισμούς αλλά και βιβλία και άλλα πολιτιστικά προϊόντα με αναφορά σε άλλες χρονικές περιόδους.

Σημαντική εργασία προς αυτή την κατεύθυνση έχει προσφέρει η **Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας** τόσο με τις επιστημονικού χαρακτήρα εκδόσεις όσο και με την παραγωγή τουριστικών εντύπων και αναμνηστικών. Το υφιστάμενο υλικό μπορεί να αποτελέσει την βάση για τα πωλητήρια στην Σαντορίνη ενώ τόσο το δημόσιο Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων, όσο η Εταιρεία, όσο τέλος κι άλλοι πολιτιστικοί φορείς της Σαντορίνης ή και ιδιώτες μπορούν να αναπτύξουν και να διευρύνουν την γκάμα των προσφερόμενων προϊόντων. Μέχρι σήμερα η Εταιρεία δεν έχει πάρει άδεια να διαθέσει τα

έντυπα και αναμνηστικά της στο πωλητήριο του Ακρωτηρίου ενώ είναι προς το παρόν τα μόνα που αναφέρονται στον συγκεκριμένο αρχαιολογικό χώρο.

Για τον αρχαιολογικό χώρο Ακρωτηρίου σημαντική προτεραιότητα αποτελεί και η **νέα ολοκληρωμένη σήμανση**, μεταξύ άλλων με την χρήση ηλεκτρονικών μέσων. Για την κατανόηση από τους επισκέπτες του χώρου και της ιστορίας τους, των ευρημάτων και τη διασύνδεση με τις εκθέσεις των μουσείων απαιτείται η εγκατάσταση ενός συνολικού συστήματος σήμανσης και ερμηνείας.

Η εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας με την οικονομική υποστήριξη της KasperskyLab έχει εγκαταστήσει μια πρώτη οθόνη προβολής video. Το υλικό αυτό μπορεί να αποτελέσει την βάση για το συνολικό σύστημα το οποίο θα πρέπει να περιλαμβάνει κατ' ελάχιστο:

- Μακέτα του αρχαιολογικού χώρου
- Μεγάλες πινακίδες εποπτείας και ερμηνείας
- Σημειακές πινακίδες ερμηνείας
- Ακουστικό σύστημα ξενάγησης επισκεπτών με ακουστικά ή μέσω κινητού

Όσον αφορά στον αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Θήρας, ιδιαίτερο πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη πρόσβασης με δημόσιο μέσο μεταφοράς. Η δρομολόγηση ενός **μικρού λεωφορείου από το Καμάρι προς την Αρχαία Θήρα**, ή η επέκταση της γραμμής Φηρά-Καμάρι έως την Αρχαία Θήρα σε καθορισμένα δρομολόγια, από το ΚΤΕΛ Θήρας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την περαιτέρω ανάδειξη αυτού του ιδιαίτερου αρχαιολογικού χώρου και τη διευκόλυνση των επισκεπτών. Τα δρομολόγια κατά την χειμερινή περίοδο δεν θα ξεπερνούν αρχικά τα τρία ημερησίως και εκτιμάται ότι σε αρχική φάση η οικονομική λειτουργία τους θα είναι ελλειμματική. Η καθιέρωση και προβολή της γραμμής αυτής, εν ανάγκη και με συγχρηματοδότηση από το Δήμο, θα αποτελέσει όμως σημαντικό εργαλείο για την ανάπτυξη της ροής επισκεπτών προς το δεύτερο σε σημασία αρχαιολογικό χώρο του νησιού.

Σημαντική προτεραιότητα για την διευκόλυνση των επισκεπτών – αλλά κυρίως και για την βελτίωση της οργάνωσης των ροών των επισκεπτών τους καλοκαιρινούς μήνες – αποτελεί η εφαρμογή της **δυνατότητας έκδοσης ηλεκτρονικού εισιτηρίου για τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους μέσα από το Internet και εφαρμογές κινητών τηλεφώνων (Apps)**. Ο μεγάλος αριθμός των επισκεπτών συνολικά, και των επισκεπτών κρουαζιέρας ειδικά, σε συνδυασμό με την περιορισμένη έκταση και των καθιερωμένων αξιοθέατων συνηγορεί στην άμεση επέκταση στη Σαντορίνη του πιλοτικού προγράμματος που θα εφαρμόζεται σε έντεκα αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία της χώρας από το καλοκαίρι του 2018:

Πιλοτική λειτουργία του συστήματος ηλεκτρονικού εισιτηρίου

Από τα μέσα Ιουλίου 2018 ξεκινάει η λειτουργία της υπηρεσίας αγοράς ηλεκτρονικού εισιτηρίου μέσω διαδικτύου (στην ηλεκτρονική διεύθυνση etickets.tap.gr), για τους προβλεπόμενους έντεκα αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία της αρχικής φάσης του έργου (Ακρόπολη και αρχαιολογικοί χώροι του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, Κνωσός και Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου, αρχαιολογικός χώρος και μουσείο Αρχαίας Μεσσήνης) που συνολικά αντιπροσωπεύουν πάνω από το 50% των εσόδων του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων. Το έργο, που αποτελεί την κατάληξη μιας προσπάθειας που έχει ξεκινήσει από το 2015, υλοποιείται με κοινή χορηγία της Εθνικής Τράπεζας και του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος, με ενδιάμεσο φορέα την Εταιρεία Μεσσηνιακών Σπουδών, και σε συνεργασία με την Cosmote. Στο πλαίσιο αυτού του έργου δρομολογούνται, επίσης, τα ακόλουθα:

- Επικαιροποίηση της τιμολογιακής πολιτικής εισιτηρίων αρχαιολογικών χώρων, Μουσείων και μνημείων.
- Επικαιροποίηση της πολιτικής τελών παραχώρησης αρχαιολογικών χώρων, Μουσείων και μνημείων, παράλληλα με την απλοποίηση των σχετικών διαδικασιών αδειοδότησης.
- Ανάπτυξη της πολιτικής για τα πολιτιστικά προϊόντα που είχε διαμορφωθεί τα προηγούμενα χρόνια, με κατάλληλες προσαρμογές.
- Εμπλουτισμός του θεσμικού πλαισίου με την εισαγωγή νέων εργαλείων για τη διαχείριση των αναψυκτηρίων αρχαιολογικών χώρων, μουσείων και μνημείων.

Επίσης, με τη συλλογή πολύτιμων πληροφοριών που θα παρέχει το σύστημα, **θα μπορούν να συνάγονται συμπεράσματα για την επισκεψιμότητα αρχαιολογικών χώρων και μουσείων**, για τις «κόκκινες ζώνες» μέσα στην ημέρα, ώστε να αποφεύγονται οι ουρές στα ταμεία και πολλά ακόμη.

Η επέκταση της εφαρμογής του ηλεκτρονικού εισιτηρίου και στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία της Σαντορίνης – με προτεραιότητα στον αρχαιολογικό χώρο του Ακρωτηρίου – θα μπορούσε να συμβάλει ουσιαστικά στη διευκόλυνση της διευθέτησης των ροών επισκεπτών κατά τις ημέρες και ώρες αιχμής, αλλά και να επιτρέψει στον επισκέπτη να διερευνήσει άμεσα, έγκαιρα και εύκολα και τις εναλλακτικές επιλογές επίσκεψής του.

Ριζική Ανακαίνιση Κτιρίου και Ανασχεδιασμός Έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Θήρας

Το **Αρχαιολογικό Μουσείο Θήρας** βρίσκεται τόσο από πλευράς κτιριακής υποδομής όσο και διαμόρφωσης της έκθεσης σε μια κατάσταση στην οποία τα μέτρα συντήρησης δεν επαρκούν πλέον. Απαιτείται μια **ριζική κτιριακή ανακαίνιση** συμπεριλαμβανομένης της αντισεισμικής ενίσχυσης καθώς και ο **σύγχρονος επανασχεδιασμός της έκθεσης**. Ήδη η μόνιμη έκθεση του μουσείου έχει κλείσει ενώ η διαδικασία ανακαίνισης έχει δρομολογηθεί με την οικονομική υποστήριξη του Δήμου Θήρας.

Λόγω της θέσης του στην καρδιά των Φηρών και δίπλα στο σταθμό του τελεφερίκ κάθε επισκέπτης της Σαντορίνης θα περάσει τουλάχιστον μια φορά, πιθανώς και πολλές, από μπροστά του. Η κεντρική και προνομιούχα αυτή θέση αξίζει να αξιοποιηθεί ως **σημείο πρώτης επαφής και ενημέρωσης** όλων των επισκεπτών για τον αρχαιολογικό πλούτο της Σαντορίνης, αλλά και ευρύτερα την πολιτιστική κληρονομιά του νησιού. Η νέα σύλληψη διαμόρφωσης του μουσείου θα πρέπει να περιλαμβάνει και τον εξωτερικό δημόσιο χώρο στην είσοδό του, καθώς και το εσωτερικό αίθριο.

Η θέση του κτιρίου είναι τέτοια που δίνει την ευκαιρία να προσελκύσει το ενδιαφέρον μεγάλου αριθμού επισκεπτών χωρίς αρχική πρόθεση να επισκεφθούν αρχαιολογικούς χώρους ή μουσεία. Μια πρωτοπόρα, από πλευράς τεχνολογίας, επικοινωνίας, αρχιτεκτονικής διαμόρφωσης και διάρθρωσης έκθεσης, σύλληψη μπορεί να πολλαπλασιάσει τον αριθμό των επισκεπτών του ίδιου του μουσείου αλλά με την κατάλληλη ενημέρωση και των αρχαιολογικών χώρων, έως και της πολιτιστικής διαδρομής του νησιού συνολικότερα.

Λειτουργική και Αισθητική Αναβάθμιση Μουσείου Προϊστορικής Θήρας

Το **Μουσείο Προϊστορικής Θήρας** χρήζει μεσοπρόθεσμα βασικής συντήρησης, κυρίως όμως μιας **λειτουργικής και αισθητικής αναβάθμισης** του κτιρίου και του περιβάλλοντος χώρου. Το κτίριο βρίσκεται σε πολύ κεντρικό σημείο των Φηρών, αλλά σημαντικά τμήματα του κτιρίου δεν είναι προσβάσιμα στο κοινό, ενώ ο περιβάλλοντας χώρος δεν αξιοποιείται καθόλου σε σχέση με το αντικείμενο του μουσείου και τις ανάγκες των επισκεπτών.

Μεγάλο μέρος των ευρημάτων του Ακρωτηρίου – μεταξύ αυτών και πολλές από τις παγκόσμιας φήμης τοιχογραφίες - βρίσκεται στις αποθήκες, ενώ θα μπορούσαν να διαμορφωθούν εντός και εκτός του κτιρίου πρόσθετοι χώροι για φιλοξενία **μόνιμων και περιοδικών εκθέσεων**. Ειδικά η διαμόρφωση ενός χώρου περιοδικών εκθέσεων θα μπορέσει να υποστηρίξει την προσέλκυση τακτικών επισκεπτών με ειδικό ενδιαφέρον.

Έχουν γίνει ποικίλες σκέψεις προς την κατεύθυνση αυτή, προς το παρόν όμως χωρίς υλοποίηση. Στην παρούσα φάση περιορισμένων πόρων θεωρείται όμως επιβεβλημένο το υφιστάμενο κτίριο και οικόπεδο να τύχει της βέλτιστης αξιοποίησης προς όφελος της ανάδειξης όσο το δυνατόν περισσότερων ευρημάτων στον τόπο τους. Ενδεχομένως κάποιοι χώροι αποθήκευσης καθώς και γραφείων να μπορούν να μεταφερθούν σε άλλο κτίριο έτσι ώστε να χρησιμοποιηθούν ως εκθεσιακοί χώροι.

3.2 Συμπληρωματικές Υποδομές για τη Διεύρυνση της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης

Εκτός από τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία που συνθέτουν τον κορμό της Πολιτιστικής Διαδρομής, υφίστανται και άλλοι σημαντικοί πόροι που σχετίζονται με την **γεωλογική κληρονομιά και το ηφαίστειο** της Σαντορίνης, καθώς και με την **τοπική αρχιτεκτονική και το τοπίο** της. Οι πόροι αυτοί συμπληρώνουν ιδανικά την Πολιτιστική

Διαδρομή καθώς αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της πολιτισμικής κληρονομιάς και ιστορίας του νησιού.

Η ίδια η ύπαρξη και ο τρόπος δημιουργίας του φυσικού τοπίου της, ως ενεργό ηφαιστειο αποτελεί ένα μοναδικό σχεδόν συγκριτικό πλεονέκτημα και σημαντική ιδιαιτερότητα της Σαντορίνης. Παρ' ότι η Καλντέρα – αποτέλεσμα της ηφαιστειακής δραστηριότητας – αποτελεί την εμβληματική εικόνα της Σαντορίνης παγκοσμίως, το ξεχωριστό γεωλογικό υπόβαθρο της δεν έχει εντούτοις αξιοποιηθεί στην κατεύθυνση της προσέλκυσης ή και ενημέρωσης των επισκεπτών στο νησί. Η θεαματική υστέρηση στην ανάδειξη και αξιοποίηση των σημαντικότερων γεωλογικών πόρων και αξιοθέατων που διαθέτει η Σαντορίνη, καθιστά επιβεβλημένη την δρομολόγηση πρωτοβουλιών **για την ανάπτυξη και υποστήριξη μιας ελκυστικής και απαιτητικής προσφοράς γεωλογικού τουρισμού** στο νησί.

Η μοναδικότητα της Σαντορίνης ως τοπίο ιδιαίτερου κάλους, που απορρέει ή σχετίζεται άμεσα και καθοριστικά από τη γεωλογική δομή και σύστασή της, συνίσταται ειδικότερα από τα ακόλουθα στοιχεία:

- τη δραματικότητα του τοπίου της καλδέρας, ενός τεράστιου κρατήρα μόλις 3.600 ετών,
- τον συνδυασμό αυτού του τοπίου με τις κλιματολογικές συνθήκες των Κυκλάδων, κλίμα που επιτρέπει την επίσκεψη όλο το έτος, ανεξάρτητα εποχής,
- την ιδιαιτερότητα των αγροτικών προϊόντων που παράγονται στο νησί (κρασί, ντοματάκι, φάβα) με την συνέργεια ηφαιστειακού εδάφους και κλίματος,
- την υπόστασή της ως ένα ανοιχτό βιβλίο όλων των ηφαιστειακών διεργασιών και προϊόντων, που την καθιστά ένα τεράστιο υπαίθριο γεωλογικό μουσείο και θέτει επιτακτικά το πρόβλημα της γεω-διατήρησης,
- την μοναδική «σύνδεση» ηφαιστειολογίας – αρχαιολογίας: η τεράστια έκρηξη της Ύστερης εποχής του Χαλκού, το προϊστορικό Ακρωτήριο, η Ατλαντίδα, ξεκινώντας από την εφαρμοσμένη επιστήμη και καταλήγοντας στο Μύθο, και τέλος
- την παρουσία της νεότερης γης της Ανατολικής Μεσογείου: οι Καμένες, που κοινωνούν στον απλό επισκέπτη τις έννοιες της εξέλιξης, του μεγέθους και της διάστασης του χώρου και του χρόνου του πλανήτη μας, τη σύγκριση αυτών με το μέγεθος και το ρόλο του ανθρώπου.

Για τους παραπάνω λόγους, εκτιμάται ότι οποιαδήποτε άλλη δράση προβολής και αξιοποίησης της Σαντορίνης ως τουριστικού προορισμού, με σχεδιασμό ειδικών δράσεων, προσέλκυσης υψηλού πολιτιστικού και οικονομικού επιπέδου επισκεπτών, όλο το χρόνο, με συγκεκριμένο πρόγραμμα που να διαφοροποιείται από τα καθιερωμένα πρότυπα, είναι απαραίτητο να σχεδιάζεται και εκτελείται σε συνδυασμό και λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω. Προκύπτει επίσης η υποχρέωση σε αυτή τη σχεδίαση να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος και των γεωλογικών σχηματισμών, ώστε να εξασφαλιστεί στοιχειωδώς η αειφορία του εγχειρήματος.

Η προσπάθεια οφείλει να στηριχθεί συντονισμένα τόσο από το κεντρικό κράτος, π.χ. μέσω του Ινστιτούτου Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ), όσο και συμπληρωματικά από τον Δήμο Θήρας, την Τουριστική Μονομετοχική Δημοτική Ανώνυμη Εταιρεία

Αξιοποίησης Δημοτικών Ακινήτων του Δήμου Θήρας (ΓΕΩΘΗΡΑ Α.Ε.), καθώς και ιδιωτικές πρωτοβουλίες, όπως το Ινστιτούτο Μελέτης και Παρακολούθησης Ηφαιστείου Σαντορίνης (ΙΜΠΗΣ).

Παρατηρείται ότι ενώ υφίσταται μια κοινή αποδοχή για τις αναγκαίες ενέργειες, άμεσες αλλά και πιο μακροπρόθεσμες, απουσιάζει εντούτοις ένας θεσμοθετημένου φορέα που μπορεί να λειτουργήσει ως κινητήριος μοχλός. Η ΓΕΩΘΗΡΑ Α.Ε. θα μπορούσε να αποτελέσει έναν τέτοιο μηχανισμό υλοποίησης και λειτουργίας των προτεινόμενων ενεργειών, έχοντας τις σχετικές καταστατικές προϋποθέσεις, αλλά κυρίως και την εμπειρία από τη διαχείριση του Γεωλογικού Πάρκου της Παλιάς και Νέας Καμένης.

Στη συνέχεια διατυπώνονται ορισμένες **προτάσεις ενεργειών για την ανάδειξη και υποστήριξη** κυρίως του **γεωλογικού τουρισμού** στη Σαντορίνη, αλλά και του **αρχιτεκτονικού τουρισμού**.

Δημιουργία Γεωλογικού Κέντρου Ενημέρωσης

Ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη, με πρωτοβουλία του Δήμου Θήρας, η δημιουργία ενός **Ηφαιστειολογικού και Γεωλογικού Κέντρου Ενημέρωσης** σε διατηρητέο κτίριο στην Έξω Γωνιά. Οι οικοδομικές και ηλεκτρομηχανολογικές εργασίες αναστήλωσης, με εξασφαλισμένη χρηματοδότηση, προβλέπεται να ολοκληρωθούν μέχρι τις αρχές του 2019.

Ως άμεση ενέργεια για την συμπληρωματική υποστήριξη του εγχειρήματος προτείνεται η **ανάθεση εκπόνησης σχετικής μουσειολογικής μελέτης** για την προμήθεια και εγκατάσταση του εξοπλισμού και των εκθεμάτων, καθώς και με πρόβλεψη αξιοποίησης σύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών (π.χ. τρισδιάστατες κινούμενες απεικονίσεις) και χώρων πληροφόρησης, παρατήρησης, διενέργειας πειραμάτων και παρουσίασης όλων των πετρωμάτων της Σαντορίνης. Επίσης, διατάξεις προσομοίωσης των ηφαιστειακών εκρήξεων τόσο σε Η/Υ όσο και σε πειραματικές συσκευές, ενώ σε ένα μικρό εκπαιδευτικό-επιστημονικό τμήμα θα μπορεί να λειτουργεί βιβλιοθήκη με συλλογή βιβλίων και άρθρων ηφαιστειολογικού περιεχομένου και αίθουσα σεμιναρίων και διαλέξεων⁴.

Η περίπτωση του ηφαιστειολογικού μουσείου της Νισύρου προσφέρεται ως εξαιρετικό παράδειγμα:

---

⁴ <http://www.nisyros.org/gr/nisyros/geologia-ifaisteio-nisyrou/ifaisteiologiko-mouseio-nisyro.html>

Η γεωλογία του ηφαιστείου της Νίσυρου / Το ηφαιστειολογικό μουσείο της Νίκιας στην Νίσυρο

Το ηφαιστειολογικό μουσείο της Νίκιας στην Νίσυρο

ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΗΦΑΪΣΤΕΙΟ ΤΗΣ ΝΙΣΥΡΟ

Το ηφαιστειολογικό μουσείο της Νίσυρο

Το ηφαιστειολογικό μουσείο στο χωριό Νικία στην Νίσυρο είναι από τα καλύτερα γεωλογικά μουσεία της Ευρώπης και είναι μία καλή εισαγωγή στο πως λειτουργεί το ενεργό ηφαίστειο της Νίσυρο. Το μουσείο άνοιξε τον Ιούνιο 2010. Είναι μέρος του δικτύου γεωλογικών μονοπατιών που ίδρυσε ο γεωλόγος Γιώργης Βουγιουκαλάκης από το ΙΓΜΕ. Κανονικά εκεί έπρεπε να ξεκινήσουν όσοι θέλουν να επισκεφτούν τους κρατήρες Στέφανος και Πολυβώτης στην καλντέρα της Νίσυρου. Μέσα στο μουσείο θα δείτε πολλά γεωλογικά δείγματα, διαγράμματα και βίντεο. Θα γνωρίσετε και τα άλλα ελληνικά ηφαίστεια Μέθανα, Μήλος, Σαντορίνη και φυσικά και την Νίσυρο.

Αξίζει να δείτε το μουσείο!

Μακροπρόθεσμος στόχος οφείλει όμως να είναι η δημιουργία ενός υπαίθριου γεωλογικού πάρκου – μουσείου στην Καλντέρα, οπότε το διατηρητέο κτίριο στην Έξω Γωνιά θα μπορούσε να μετατραπεί σε Μουσείο της Αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης.

Αναβάθμιση του Γεωλογικού Πάρκου της Παλιάς και Νέας Καμένης

Τα νησιά της Νέας και Παλιάς Καμένης – το ηφαίστειο της Σαντορίνης – έχουν χαρακτηριστεί με απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού ως «τόπος ιστορικού και ιδιαίτερου φυσικού κάλλους». Την ευθύνη για την προστασία και διαχείριση αυτού του χώρου έχει ο Δήμος Θήρας, μέσω της ΓΕΩΘΗΡΑ Α.Ε.

Με στόχο τόσο την αναβάθμιση των συνθηκών επίσκεψης αυτού του τόσο σημαντικού χώρου, που προσελκύει ετησίως πάνω από 200.000 επισκέπτες, αλλά και τη διασφάλιση της προστασίας του φυσικού τοπίου και της ασφάλειας των επισκεπτών, προτείνεται μεσοπρόθεσμα η **εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου για την ανάπτυξη και διαμόρφωση υποδομών και τη διαχείριση των επισκεπτών** στα δύο νησιά. Ο σχεδιασμός θα πρέπει να περιλαμβάνει τη διαμόρφωση των διαδρομών περιήγησης των επισκεπτών, την χωροθέτηση και τον σχεδιασμό των αναγκαίων υποδομών (εγκαταστάσεις πρόσδεσης σκαφών, χώροι υγιεινής, σημεία σκίασης, διάθεση πόσιμου νερού), τον σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου συστήματος σήμανσης και πληροφόρησης, καθώς και τον σχεδιασμό μέτρων διαχείρισης της ροής επισκεπτών και εξυπηρέτησής τους (σύστημα έκδοσης εισιτηρίων, σύστημα ελέγχου και καθοδήγησης ροής επισκεπτών, παροχή πρώτων βοηθειών, σύνδεση Wifi,), αλλά και την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών με ανάπτυξη σύγχρονων υποδομών λουομένων.

Ιδιαίτερη πρόκληση αποτελεί ο σχεδιασμός της αξιοποίησης των ιαματικών πηγών. Εδώ θα απαιτηθούν πρωτοπόρες ιδέες και προσεγγίσεις για να βρεθεί μια λειτουργική αλλά και

περιβαλλοντικά αποδεκτή λύση. Στόχος πρέπει να είναι η δυνατότητα χρήσης των ιαματικών πηγών και κατά την χειμερινή περίοδο ως πρόσθετο και εντελώς ξεχωριστό αξιοθέατο αλλά και σημαντικό συμπληρωματικό στοιχείο της πολιτιστικής διαδρομής. Στο πλαίσιο αξιοποίησης των ιαματικών πηγών αξίζει να διερευνηθεί και ο τρόπος ένταξης της πηγής της Πλάκας στη Σαντορίνη.

Λόγω του ξεχωριστού αντικειμένου του Γεωλογικού Πάρκου αξίζει να διερευνηθεί το εύρος των πιθανών επιλογών με την μέθοδο ενός διεθνούς διαγωνισμού ιδεών. Με τα αποτελέσματα και ύστερα από σχετική διαβούλευση προτείνεται να καταρτιστεί το πλαίσιο ενεργειών του ολοκληρωμένου σχεδίου. Η ΓΕΩΘΗΡΑ Α.Ε. υλοποιεί ήδη εδώ και λίγα χρόνια τις πρώτες παρεμβάσεις βάσει ενός σχετικού προσχεδίου.

Προφήτης Ηλίας – Κεντρικό Σημείο Θέας Πολιτιστικής Διαδρομής

Στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης προτείνεται να αναδειχθεί η κορυφή του **Προφήτη Ηλία** ως **κεντρικό σημείο θέας και εποπτείας του νησιού**. Σε αντιδιαστολή με την Καλντέρα, μπορεί έτσι να προβληθεί μια διαφορετική εικόνα του νησιού, από όπου θα γίνεται αντιληπτή η Σαντορίνη στο σύνολό της, με την Καλντέρα, τη Θηρασιά και την Νέα και Παλιά Καμένη.

Από εδώ καθίσταται δυνατή η κατανόηση της ιστορικής γεωλογικής εξέλιξης του νησιού, από εδώ φαίνονται και οι δυο σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι, αλλά και όλοι οι οικισμοί καθώς και το αγροτικό τοπίο, οι παραλίες και συνεπώς όλος ο χώρος της ιστορικής εξέλιξης του νησιού. Το μοναστήρι του Προφήτη Ηλία αποτελεί από μόνο του σημαντικό θρησκευτικό, πολιτιστικό και αρχιτεκτονικό αξιοθέατο τόσο για τους κοινούς επισκέπτες όσο και για άτομα με ειδικευμένα ενδιαφέροντα. Τέλος και για τους πεζοπόρους αποτελεί ο Προφήτης Ηλίας σημαντική στάση στην διαδρομή από τον Πύργο προς την Αρχαία Θήρα και το Καμάρι.

Πέρα από την ανάδειξη του Προφήτη Ηλία ως κεντρικού σημείου θέας στα ηλεκτρονικά και έντυπα μέσα προτείνεται επίσης η διαμόρφωση και ο εξοπλισμός του χώρου, π.χ. σκίαση, καθίσματα, πινακίδες πληροφόρησης, κιάλια και ενδεχομένως σε μεταγενέστερη φάση κυλικείο και χώροι υγιεινής.

Δημιουργία Υπαίθριου Γεωλογικού Μουσείου Καλντέρας

Εξαιρετικής σημασίας για την ανάπτυξη και καθιέρωση του γεωλογικού και ηφαιστειολογικού τουρισμού στην Σαντορίνη αποτελεί η διαμόρφωση των παλιών ορυχείων νότια των Φηρών – σε άμεση οπτική επαφή και σε κοντινή απόσταση – σε επισκέψιμο χώρο ως **γεωλογικό πάρκο-μουσείο και μνημείο της τοπικής βιομηχανικής ιστορίας**. Στη διαμόρφωση του εκτεταμένου υπαίθριου χώρου προτείνεται να περιλαμβάνεται και η διαμόρφωση ενός **Κέντρου Γεωλογικής Πληροφόρησης** στο εγκαταλειμμένο βιομηχανικό κτίριο στον χώρο των παλιών ορυχείων. Βασικές ενέργειες για

την υλοποίηση αυτού του εγχειρήματος για την ανάδειξη του ιδιαίτερου χαρακτήρα της Σαντορίνης είναι:

- η αγορά ή μακροχρόνια μίσθωση/παραχώρηση του ακινήτου,
- η εκπόνηση μελετών αποκατάστασης και διαμόρφωσης του κτιρίου,
- η εκπόνηση μελετών διαμόρφωσης του τοπίου,
- η εκτέλεση των κατασκευαστικών έργων,
- η εκπόνηση μουσειολογικής μελέτης κτιρίου και υπαίθριου χώρου.

Η προτεινόμενη τοποθεσία του υπαίθριου πάρκου-μουσείου παρέχει ιδανικές προϋποθέσεις προκειμένου να καταστεί ένας εναλλακτικός, αλλά και ιδιαίτερα δημοφιλής, πόλος προσέλκυσης τουριστών, τόσο εκείνων που διαμένουν στο νησί όσο και των επισκεπτών από τα κρουαζιερόπλοια. Ο χώρος αυτός μπορεί να είναι καταλυτικός στην κατανόηση της μοναδικότητας της Σαντορίνης για πολύ σημαντικό ποσοστό των επισκεπτών του.

Με την υλοποίηση του πάρκου-μουσείου αυτού θα ενσωματωθούν εκεί οι λειτουργίες του Γεωλογικού Κέντρου Ενημέρωσης της Έξω Γωνιάς, και το κτίριο θα μπορεί να αποδοθεί αποκλειστικά για τη λειτουργία ως Κέντρου Αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης.

Δημιουργία Κέντρου Έρευνας και Τεκμηρίωσης Αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης

Το υπό ανακατασκευή διατηρητέο κτίριο στην Έξω Γωνιά, ιδιοκτησίας του Δήμου Θήρας, μπορεί να αποτελέσει μακροπρόθεσμα εκθεσιακό χώρο και κέντρο ενημέρωσης για την αρχιτεκτονική της Σαντορίνης, ακόμη και ως έδρα του «**Κέντρου Έρευνας και Τεκμηρίωσης της Αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης**». Θα περιλαμβάνει μόνιμη έκθεση για την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και θα την παρουσιάζει σφαιρικά με σχέδια, φωτογραφίες και προπλάσματα. Η μόνιμη έκθεση θα επεκτείνεται και στις αξιόλογες σύγχρονες αρχιτεκτονικές πρωτοβουλίες (ανοικοδόμηση μετά τον σεισμό του 1956, πρόγραμμα ΕΟΤ στην Οία, σύγχρονα μικρά πολυτελή ξενοδοχεία). Παράλληλα θα υπάρχει χώρος περιοδικών εκθέσεων όπως και χώρος σεμιναρίων και διαλέξεων. Η κτιριολογική διαμόρφωση θα περιλαμβάνει τουλάχιστον τους εξής κυρίους χώρους:

- Χώρους μόνιμης έκθεσης
- Χώρο περιοδικής έκθεσης
- Χώρους αρχείων
- Εργαστήριο
- Χώροι γραφείων
- Χώρο σεμιναρίων/διαλέξεων
- Χώρο φιλοξενίας

Το κτίριο στην Έξω Γωνιά προσφέρεται για την χρήση αυτή από όλες τις απόψεις, τις ευρύτερης και άμεσης χωροθέτησης, της ιστορικής αξίας και του τρόπου αποκατάστασης, του μεγέθους και της διαρρύθμισης.

3.3 Κυκλοφοριακή Περιήγηση και Προσβασιμότητα Σημείων Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης

3.3.1 Βελτίωση των Συνθηκών Προσβασιμότητας στους Βασικούς Αρχαιολογικούς Χώρους και τα Μουσεία της Νήσου Θήρας

Μία παράλληλη μελέτη που εντάσσεται στο πρόγραμμα «Πολιτιστική Διαδρομή στην Θήρα», ανατέθηκε από το ΔΙΑΖΩΜΑ και εκπονήθηκε από το γραφείο μελετών ΔΡΟΜΟΣ, στο πλαίσιο της δέσμης των στόχων διαμόρφωσης και ανάδειξης του επώνυμου τουριστικού προϊόντος για την Σαντορίνη. Στην μελέτη αυτή διερευνήθηκε η ανάδειξη της πολυδιάστατης ταυτότητας του νησιού, διαμέσου της διεύρυνσης του φάσματος των στοιχείων τουριστικού ενδιαφέροντος, τη συστηματική και ολοκληρωμένη προβολή διαθέσιμων επιλογών και την **εξασφάλιση βελτιωμένων συνθηκών προσβασιμότητας** των στοιχείων εστίασης ενδιαφέροντος του εποχούμενου επισκέπτη, κατά μήκος της Πολιτιστικής Διαδρομής.

Η Πολιτιστική Διαδρομή Σαντορίνης προσδιορίστηκε με ακτινική διάρθρωση, έχοντας αφετηρία τον οικισμό των Φηρών, λόγω της κεντροβαρικής του θέσης και προορισμούς τα τρία κύρια στοιχεία εστίασης του ενδιαφέροντος του επισκέπτη, δηλαδή την Οία, ως κυρίαρχο τουριστικό πόλο και τους δύο κύριους πόλους αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, την Αρχαία Θήρα και το Ακρωτήρι.

Στους τέσσερις οικισμούς (Φηρά, Οία, Καμάρι, Ακρωτήρι), που ορίζουν γεωγραφικά την ακτινική δομή της Πολιτιστικής Διαδρομής (τρίχαλο) αλλά και στα ενδιάμεσα τμήματα και τους ενδιάμεσους οικισμούς, καταγράφηκαν τα κύρια σημεία εστίασης του πολιτιστικού και κοινωνικοοικονομικού ενδιαφέροντος. Τα «εστιακά σημεία» κατατάχθηκαν σε έξι θεματικές ενότητες: Μνημεία / Αρχαιολογικοί Χώροι, Μουσεία / Πολιτιστικοί Χώροι, Οικιστικά Σύνολα / Γειτονιές, Εκκλησίες / Μοναστήρια, Τοπία / Διαδρομές και Τοπική Παραγωγή (πρωτογενής και δευτερογενής) και ιεραρχήθηκαν βάσει καταγεγραμμένων αναφορών, μελετών και προτίμησης του κοινού. Ακολούθησε η χωρική κατάταξη και χαρτογραφική απεικόνιση των εστιακών σημείων, καθώς και η καταγραφή και αξιολόγηση των υφιστάμενων συνθηκών προσβασιμότητας του εποχούμενου επισκέπτη στα σημεία αυτά, περιλαμβανομένης της δυνατότητας στάθμευσης και της διαδρομής πεζή μέχρι τα εστιακά σημεία.

Παράλληλα εξετάστηκαν οι υφιστάμενες συνθήκες κυκλοφορίας / στάθμευσης, ανά εποχή, κατά μήκος της Πολιτιστικής Διαδρομής και ο εντοπισμός των προβληματικών σημείων / τμημάτων, από άποψη κυκλοφοριακού φόρτου, ζήτησης στάθμευσης και από άποψη οδικής ασφάλειας, με βάση αυτοψίες σε διαφορετικές εποχές του χρόνου, αξιοποίηση ήδη εκπονημένων κυκλοφοριακών μελετών, και συναντήσεις / συνεργασίες με αρμόδια στελέχη του Δήμου Σαντορίνης, με Δημοτικούς Συμβούλους και με ενδιαφερόμενους φορείς του νησιού.

Στο πλαίσιο αυτό, εντοπίστηκαν νέες υποψήφιες πρόσφορες θέσεις χώρων στάθμευσης, για την εξυπηρέτηση της επισκεψιμότητας των εστιακών σημείων, κυρίως εντός των οικισμών, με ταυτόχρονο προσδιορισμό των διαδρομών πεζών, με καθοδηγητική σήμανση προς και από τα εστιακά σημεία εντός των οικισμών, σε σχέση με τους υφιστάμενους και

τους υποψήφιους νέους χώρους στάθμευσης και τους τερματικούς χώρους άλλων μέσων μεταφοράς (ΚΤΕΛ, τουριστικά λεωφορεία, ταξί).

Με κεντρικό άξονα τις διαμορφούμενες νέες κυκλοφοριακές συνθήκες από την πρόσφατη σταδιακή παράδοση σε κυκλοφορία των νέων οδικών υποδομών (παρακαμπτήριοι οικισμών), προσδιορίστηκαν οι αναγκαίες κρίσιμες βελτιωτικές παρεμβάσεις στο υφιστάμενο κυκλοφοριακό σύστημα οδικής εξυπηρέτησης της **Πολιτιστικής Διαδρομής**, με διατύπωση προτάσεων για συμπληρώσεις, διορθωτικές επεμβάσεις ή ρυθμίσεις, σε συνδυασμό με τη βέλτιστη αξιοποίηση ή/και συμπλήρωση των νέων οδικών υποδομών (παρακαμπτήριοι οικισμών).

Από το σύνολο των αναγκαίων βελτιωτικών παρεμβάσεων επιλέχθηκαν εκείνες που κρίνονται πιο άμεσες και επιτακτικές και ακολούθησε ο διαχωρισμός τους σε μακροπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και βραχυπρόθεσμες, στην πλειονότητα τους εντός των οικισμών, όπου παρατηρείται το μεγαλύτερο πρόβλημα. Για κάθε μια από αυτές τις προτάσεις έχει συνταχθεί ξεχωριστό Τεχνικό Δελτίο, που περιλαμβάνει σε περιγραφική ή / και διαγραμματική μορφή το είδος της συμπλήρωσης ή διορθωτικής παρέμβασης ή ρύθμισης του κυκλοφοριακού συστήματος, καθώς και συνοπτική αιτιολόγηση της σκοπιμότητάς της.

Οι επιλεγμένες βελτιωτικές παρεμβάσεις καθοριστικής σημασίας για τη βελτίωση των συνθηκών προσβασιμότητας των κύριων εστιακών σημείων της **Πολιτιστικής Διαδρομής** απαριθμούνται με φορά από Βορρά προς Νότο.

1. Δημοτικός χώρος στάθμευσης για μετεπιβίβαση στο minibus / Αμμούδι
2. Σύστημα μονοδρόμων στενωπού περιοχής Αγ. Γεωργίου / Οία
3. Βελτίωση γεωμετρίας της οδού Φοινικιάς – Μπαξέδων / Φοινικιά
4. Επέκταση δημοτικού χώρου στάθμευσης στο εργοστάσιο αφαλάτωσης / Φοινικιά
5. Δημοτικό minibus από και προς Αμμούδι
6. Αποκατάσταση συνέχειας πεζοπορικής διαδρομής Οίας – Φηρών και βελτίωση γεωμετρίας στη γειτονική διασταύρωση επαρχιακής οδού Φηρών – Οίας με οδό προς Πορί
7. Βελτίωση κόμβου επί της επαρχιακής οδού Φηρών – Οίας / Ημεροβίγλι
8. Νέος Οδικός Σύνδεσμος μεταξύ των οδών 25^{ης} Μαρτίου και Αγ. Αθανασίου / Φηροστεφάνι
9. Χώρος στάθμευσης τουριστικών λεωφορείων / Φηρά
10. Προτεινόμενη νέα θέση Τερματικού Σταθμού ΚΤΕΛ / Φηρά
11. Ζεύγος μονοδρόμων εκατέρωθεν του ΚΤΕΛ / Φηρά
12. Αναδιάταξη κόμβου σύνδεσης εσωτερικής και εξωτερικής παρακαμπτήριας οδού
13. Επέκταση κεντρικού παρακαμπτηρίου άξονα Οίας – Φηρών προς Καμάρι
14. Βελτίωση γεωμετρίας ελιγμών του οδικού τμήματος στην περιοχή της Έξω Γωνιάς

15. Αναδιάρθρωση κόμβου μεταξύ επαρχιακών οδών Φηρών – Όρμου Περίσσης και Φηρών – Όρμου Αθηνιού
16. Δρομολόγηση minibus μεταξύ Καμαρίου και Αρχαίας Θήρας /
17. Λειτουργική και αισθητική αναβάθμιση μετώπου εισόδου του Αρχαιολογικού Χώρου / Αρχαία Θήρα
18. Μονοδρόμηση συστήματος πρόσβασης του οικισμού / Ακρωτήρι
19. Αναμόρφωση δύο τρισκελών κόμβων μονοδρομημένου συστήματος πρόσβασης του οικισμού / Ακρωτήρι
20. Οργανωμένος δημόσιος χώρος στάθμευσης τουριστικών λεωφορείων στον Αρχαιολογικό Χώρο / Ακρωτήρι

3.3.2 Συμπληρωματικές Προτάσεις Βελτίωσης των Συνθηκών Προσβασιμότητας στην Πολιτιστική Διαδρομή της Σαντορίνης

Βελτίωση Τοπικών Συγκοινωνιών

Σημαντική παράμετρος για την προώθηση της Πολιτιστικής Διαδρομής, και από την σκοπιά των επισκεπτών και υπό το περιβαλλοντικό πρίσμα, αποτελούν ενέργειες για την συμπλήρωση και βελτίωση των δημόσιων τοπικών συγκοινωνιών. Κεντρικός μέτοχος της προσπάθειας αυτής θα πρέπει να είναι το ΚΤΕΛ του νησιού.

Σε ότι αφορά την συμπλήρωση του δικτύου των λεωφορείων του ΚΤΕΛ σε πρώτη προτεραιότητα βρίσκεται η δρομολόγηση μιας (ή και περισσότερων) τουριστικών **κυκλικών λεωφορειακών γραμμών «Santorini Culture Bus»** η οποία θα πραγματοποιεί στάσεις σε όλους τους βασικούς παραδοσιακούς οικισμούς, από την Οία στον βορρά μέχρι την Βλυχάδα και το Ακρωτήρι στον νότο. Ύστερα από την πρόσφατη ολοκλήρωση του δρόμου Αεροδρομίου – Οία, η διαδρομή θα μπορεί πράγματι να είναι κυκλική. Το Santorini Culture Bus θα λειτουργεί με την μορφή hop on – hop off, έτσι ώστε να επιτρέπει στον επισκέπτη να επιλέγει ελεύθερα την επιλογή των στάσεων και την διάρκεια της περιήγησής του.

Συμπληρωματικά στην κυκλική διαδρομή θα πρέπει να δημιουργηθούν και λεωφορειακές γραμμές προς τον Προφήτη Ηλία (από τον Πύργο) καθώς και την Αρχαία Θήρα (από το Καμάρι). Τα λεωφορεία των τοπικών γραμμών αυτών θα πρέπει να είναι μικρότερα (Minibus) λόγω των γεωμετρικών στοιχείων των δρόμων και κατά προτίμηση επίσης με ηλεκτροκίνηση. Τα τοπικά αυτά δρομολόγια θα πρέπει χρονικά να συνδέονται με τα δρομολόγια της κυκλικής διαδρομής για να επιτρέπουν την εύκολη μεταβίβαση των επιβατών.

Nafplio City Tour¹

Τα ανοικτά λεωφορεία λειτουργούν κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών από τις 11:00 έως τις 17:00 και πραγματοποιούν περιηγήσεις στα αξιοθέατα κάθε ώρα ή κάθε μισή ώρα όταν τα κρουαζιερόπλοια ελλιμενίζονται στο λιμάνι της πόλης. Η διαδρομή περιλαμβάνει πέντε (5) στάσεις μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει το κάστρο του Παλαμηδίου. Κατά τη διάρκεια της περιοδείας, το λεωφορείο διέρχεται από όλα τα σημαντικά τοπία και μνημεία του Ναυπλίου, όπως την Παλιά Πόλη. Στο σημείο εκκίνησης παρέχεται στους επιβάτες ένας δωρεάν χάρτης της πόλης και της περιήγησης καθώς και δωρεάν ακουστικά που μπορείτε να χρησιμοποιήσουν για να ακούσουν την ηχογραφημένη περιγραφή της περιήγησης, διαθέσιμη σε 8 γλώσσες. Το εισιτήριο είναι ημερήσιο.

Κατά την περίπτωση που το ΚΤΕΛ δεν ενδιαφερθεί για την εκτέλεση της κυκλικής διαδρομής μπορούν ιδιωτικές εταιρείες να την αναλάβουν. Σχετικό κυκλικό δρομολόγιο εκτελείται από ιδιωτικό γραφείο με ανοικτά λεωφορεία στα αξιοθέατα του Ναυπλίου¹:

Πέρα από τις αναφερόμενες συμπληρώσεις του δικτύου του ΚΤΕΛ με νέα δρομολόγια θα μπορούν να υπάρξουν πρόσθετες στάσεις ή σημειακές βελτιώσεις πορείας για την εξυπηρέτηση σημείων ενδιαφέροντος ειδικών μορφών τουρισμού, όπως π.χ.

- αφετηρίες πεζοπορικών διαδρομών,
- μουσεία,
- επισκέψιμα οινοποιεία και αγροκτήματα.

Τέλος είναι επιθυμητό να βελτιθούν τα δρομολόγια κατά συγκεκριμένες φάσεις και ώρες όπως π.χ. από Οία κατά τις βραδινές ώρες του χειμώνα.

Σχετικά με τις τοπικές θαλάσσιες συγκοινωνίες απαιτείται σημαντική βελτίωση της σύνδεσης μεταξύ Σαντορίνης και Θηρασίας. Σε όλη την διάρκεια του χρόνου πρέπει, για την ένταξη της Θηρασίας στη Πολιτιστική διαδρομή, να διασφαλίζεται η δυνατότητα ημερήσιας επίσκεψης με ένα πρωινό και ένα απογευματινό δρομολόγιο, έστω από ένα μόνο λιμάνι και χωρίς αυτοκίνητο. Κατά την θερινή περίοδο θα πρέπει να υπάρχει και σύνδεση από το λιμάνι των Φηρών προς τη Θηρασία για την αποφυγή πρόσθετης οδικής κίνησης προς την Οία και τον Αθηνιό.

Στο πλαίσιο αυτό, μια ιδιαίτερα πρωτοποριακή προσέγγιση θα αποτελούσε η **δρομολόγηση ηλεκτροκίνητων λεωφορείων** που θα κινούνται με ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές. Επισημαίνεται, ότι σχετική πρωτοβουλία για την εξυπηρέτηση της δημοτικής συγκοινωνίας με ηλεκτροκίνητα οχήματα προτίθεται να υλοποιήσει η ΔΕΗ, η οποία υπέγραψε τον Νοέμβριο 2017 σχετικό μνημόνιο συνεργασίας με την πολωνική εταιρεία Solaris Bus & Coach. Το πρόγραμμα θα περιλαμβάνει συνολική λύση για την ηλεκτροκίνηση: από τη προμήθεια και δρομολόγηση των οχημάτων μέχρι τους σταθμούς ανεφοδιασμού και τις υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής. Σε πρώτη φάση θα επιλεγεί ένας δήμος για πιλοτική

εφαρμογή και στόχος στη συνέχεια είναι να επεκταθεί το σύστημα σε περισσότερους δήμους.

Στις προτάσεις της ΔΕΗ συγκαταλέγεται και η δυνατότητα φόρτισης των νέων ηλεκτροκίνητων οχημάτων από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (π.χ. φωτοβολταϊκά). Αναλυτικά προβλέπεται:

- Κατασκευή υποδομών φόρτισης που αξιοποιούν στο μέγιστο βαθμό την υπάρχουσα υποδομή της περιοχής αλλά και τις ανάγκες της διαδρομής
- Συντήρηση λεωφορείων και υποδομών καθώς και άμεση αντιμετώπιση βλάβης με τεχνικά συνεργεία
- Παροχή ηλεκτρικής ενέργειας με «πράσινο» αποτύπωμα προερχόμενη είτε από νέα ΑΠΕ με αξιοποίηση δυνατοτήτων ενεργειακού συμψηφισμού, είτε εναλλακτικά με χρήση πράσινων πιστοποιητικών (εγγυήσεις προέλευσης)
- Υποστήριξη σε θέματα επιδοτήσεων και χρηματοδότησης
- Συνοδευτικές υπηρεσίες (data management, εκπαίδευση, υποστήριξη μετά την πώληση, ανακύκλωση)
- Συνολική βελτιστοποίηση των επιμέρους παραμέτρων του κόστους στο πλαίσιο μιας μακροχρόνιας σύμβασης με τον πελάτη για την παροχή του συνόλου των ανωτέρω υπηρεσιών με εγγυημένο τίμημα.

Πέραν αυτών, ο Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ), σε συνεργασία με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, προτίθεται να ξεκινήσει την πιλοτική εγκατάσταση 1.500 σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών αυτοκινήτων στα νησιά και την ηπειρωτική Ελλάδα, μια πρωτοβουλία που ανήγγειλε τον Σεπτέμβριο του 2017 και ο υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κατά τη διάρκεια του φόρουμ «Καθαρή ενέργεια για όλα τα ευρωπαϊκά νησιά».

Αναβάθμιση και Συμπλήρωση Δικτύου Περιηγητικών Διαδρομών

Η προτεινόμενη παρέμβαση αφορά σε **εργασίες μικρής κυρίως κλίμακας για τη συντήρηση και τον καθαρισμό των μονοπατιών** που έχουν ήδη χαραχθεί, στη διάνοιξη και προστασία των μονοπατιών από καθιζήσεις και κατολισθήσεις, στην αποκατάσταση της σήμανσης, καθώς και δυναμικά στη συμπλήρωση του δικτύου μονοπατιών με **ενδεχόμενη χάραξη νέων περιπατητικών διαδρομών** στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά. Ειδικά για την πλέον δημοφιλή διαδρομή κατά μήκος της Καλντέρας από τα Φηρά μέχρι την Οία προτείνεται η διαμόρφωση χώρων ανάπαυσης και θέσεων θέας, καθώς και ιδανικά ενός κέντρου ενημέρωσης πεζοπόρων στα Φηρά.

Σύμφωνα με την **έρευνα πεδίου που διενέργησε το Δίκτυο Αειφόρων Νήσων ΔΑΦΝΗ⁵**, διαπιστώθηκε ότι στην πλειονότητά τους τα μονοπάτια χρίζουν εργασιών απλής συντήρησης, με σκοπό την βελτίωση της βατότητας, όπως:

---

⁵ «Σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του πεζοπορικού τουρισμού και του γεωτουρισμού στο Δήμο Θήρας», ΔΑΦΝΗ Δίκτυο Αειφόρων Νήσων, Γεωργία Κανελλοπούλου, Απρίλιος 2018.

- καθαρισμός των υφιστάμενων μονοπατιών που έχουν κλείσει ή σκεπαστεί από πέτρες,
- εκθαμνώσεις και κλαδέματα εκατέρωθεν και καθ' ύψος της βλάστησης που εμποδίζει την ομαλή πεζοπορία ή έχουν κλείσει το μονοπάτι,
- απομάκρυνση πεσμένων κλαδιών, κορμών και απορριμμάτων,
- χρωματουργική διαμόρφωση του δαπέδου πεζοπορίας με μικρή χειρωνακτική εκσκαφή των χωμάτων που έχουν πέσει εντός των μονοπατιών,
- αποκατάσταση ή τοποθέτηση νέας σήμανσης για τον προσανατολισμό του επισκέπτη (πινακίδες κατεύθυνσης και θέσης, σε συνδυασμό με ενημερωτικές και επεξηγηματικές πινακίδες για τα διάφορα αξιοθέατα που συναντά ο περιηγητής κατά μήκος των διαδρομών).

Επισημαίνεται, ότι στο υπάρχων πεζοπορικό δίκτυο εκκρεμεί η τοποθέτηση τμήματος της σήμανσης, η οποία έχει ήδη προμηθευτεί. Από την έρευνα πεδίου διαπιστώθηκε ότι τα είδη σήμανσης που συναντώνται είναι: πινακίδες υποδοχής, πινακίδες κατεύθυνσης και μεταλλικά πινακίδια επιβεβαίωσης κατεύθυνσης. Η σήμανση θα πρέπει να εμπλουτιστεί με πινακίδες θέσης, επισήμανσης, ενημέρωσης και πινακίδες με ετικέτα πιστοποίησης, σε εναρμόνιση με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο.

Από την έρευνα πεδίου διαπιστώθηκε επίσης, ότι τμήμα του υφιστάμενου δικτύου μεταξύ Πύργου και Μεσσαριάς χρήζει πιο ριζικών επεμβάσεων, με χρήση σκαπτικών μηχανημάτων για τη διάνοιξη του μονοπατιού και εργασίες αντιστήριξης.

Όσον αφορά στην συμπλήρωση και δυναμική επέκταση του υφιστάμενου δικτύου πεζοπορικών διαδρομών, πρέπει να εξεταστεί η σκοπιμότητα **δημιουργίας νέων περιπατητικών διαδρομών** (παρακλάδια του υφιστάμενου κεντρικού δικτύου) που διέρχονται μέσα από το αγροτικό τοπίο και την ενδοχώρα του νησιού, καθώς και από σημαντικούς πολιτιστικούς και αρχαιολογικούς χώρους, προκειμένου να ενισχυθεί η δυνατότητα της πολύπλευρης περιήγησης του νησιού και η διάχυση της τουριστικής κίνησης σε περιοχές, οι οποίες δεν έχουν ακόμη αποκομίσει οφέλη από την τουριστική ανάπτυξη. Μια τέτοια περίπτωση αφορά στην ένταξη στο δίκτυο μιας **διαδρομής προς τους ανεμόμυλους στον λόφο Γαβρίλου**, στο Εμπορείο, οι οποίοι (τρεις από τους συνολικά εννέα) πρόσφατα αναστυλώθηκαν και μπορούν να αποτελέσουν ένα ιδιαίτερα ελκυστικό σημείο στάσης και επίσκεψης των περιηγητών.

Για τον σχεδιασμό της παρέμβασης ανάπτυξης ενός οργανωμένου δικτύου περιπατητικών διαδρομών στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά πρέπει ειδικότερα να ληφθούν υπόψη οι δυνατότητες αξιοποίησης των προγραμμάτων που υλοποιεί η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, καθώς και το νέο θεσμικό πλαίσιο, με το οποίο καθορίζονται τεχνικές προδιαγραφές για την χάραξη, τη σήμανση, τη διάνοιξη και συντήρηση των ορειβατικών – πεζοπορικών μονοπατιών.

Η **Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου** ενέταξε το 2007 μια σειρά από λιθόστρωτους παλαιούς ημιονικούς δρόμους και δημόσια μονοπάτια των Κυκλάδων στο περιφερειακό **«Δίκτυο Διαδρομών Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος»**, με πρωταρχικό στόχο τη διάσωση του φυσικού και ιστορικού τοπίου της νησιωτικής υπαίθρου από την αλόγιστη οικιστική ανάπτυξη. Από

τη Σαντορίνη εντάθηκαν οι διαδρομές 1) Πύργος - Προφήτης Ηλίας - Αρχαία Θήρα, 2) Επισκοπή Γωνιάς - Πύργος – Εμπορείο, 3) Περίσσα - Αρχαία Θήρα – Καμάρι, 4) Καμάρι – Ασκηταριό – Αρχαία Θήρα, ενώ από τη Θηρασιά οι διαδρομές 1) Μανωλάς – Μοναστήρι, 2) Μανωλάς – Αγγιλιά – Χριστός – Προφήτης Ηλίας – Κερά – Παναγιά Τρυπητή⁶.

Από το 2017, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ως κεντρικός φορέας σχεδιασμού και ανάδειξης των περιηγητικών δικτύων στις Κυκλάδες και λαμβάνοντας υπ' όψιν τα δεδομένα που προκύπτουν από το νέο θεσμικό πλαίσιο, υλοποιεί το τεχνικό πρόγραμμα της Π.Ε. Κυκλάδων με τίτλο **«Ανάδειξη Διαδρομών Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος (Επιλεγμένα Μονοπάτια) και Υπαίθριας Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής στις Κυκλάδες»**, μέσω του οποίου δρομολογούνται και χρηματοδοτούνται σημαντικές δράσεις σήμανσης, αποκατάστασης διέλευσης και ανάδειξης των παλαιών λιθόστρωτων δρόμων και μονοπατιών των Κυκλάδων. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συνεργασία της Περιφέρειας με τη διεθνούς κύρους και εμπέλειας Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού.

Ειδικότερα, εκτελούνται δράσεις ανανέωσης, διεύρυνσης, εμπλουτισμού & αποκατάστασης διέλευσης των περιηγητικών δικτύων, με τη συμμετοχή των οικείων Δήμων στα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων. Εντός του 2018, η Περιφέρεια προγραμματίζει **συνεργασία και με τον Δήμο της Θήρας, για τη μεθόδευση κοινής πρωτοβουλίας επικαιροποίησης, βελτίωσης και ενίσχυσης της υποδομής του περιηγητικού δικτύου** στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά. Συμβουλευτικό και υποστηρικτικό ρόλο για την επικαιροποίηση υφιστάμενων μελετών ή τεχνικών εκθέσεων, την ανεύρεση των απαιτούμενων χρηματοδοτικών εργαλείων, καθώς και την οριζόντια (σε επίπεδο Κυκλάδων) προβολή των Διαδρομών Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος, θα έχει το **Δίκτυο Αειφόρων Νήσων ΔΑΦΝΗ**, με το οποίο ήδη ο Δήμος Θήρας έχει δρομολογήσει την ανάθεση του έργου ένταξης των περιηγητικών δικτύων της Σαντορίνης και Θηρασιάς στο Εθνικό Μητρώο Μονοπατιών και την πιστοποίησή τους σύμφωνα με τις πρακτικές της διεθνούς πεζοπορίας.

---

⁶ Αποφάσεις 215Α/8.5.2007 και 373/3.9.2009 της τότε Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κυκλάδων, Τμήμα Πολιτισμού και Εκπαιδευτικών Θεμάτων.

4. MARKETING ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

Η Σαντορίνη, ενώ αποτελεί έναν προορισμό με παγκόσμια αναγνωρισιμότητα, και ίσως το κυριότερο ελληνικό τουριστικό brand name μετά την Αθήνα, εντούτοις κατέχει και συντηρεί την θέση της αυτή μέχρι σήμερα με πλήρη **απουσία μίας στρατηγικής τουριστικού marketing**. Σε αντιδιαστολή προς την έλλειψη αυτή, ανθούν οι **ιδιωτικές πρωτοβουλίες και ενέργειες προώθησης των επιχειρήσεων του νησιού**, οι οποίες συμβάλλουν σημαντικά στην δημόσια εικόνα του προορισμού. Με δεδομένη αυτή την κατάσταση και για να επιτύχει η πρωτοβουλία για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενεργειών marketing του προορισμού συνολικά και της Πολιτιστικής Διαδρομής ειδικότερα, θα πρέπει συνεπώς να ανταποκρίνεται στα εξής κριτήρια:

- να συμπληρώνουν και να προσδίδουν προστιθέμενη αξία στις πρωτοβουλίες που αναπτύσσουν ήδη μεμονωμένα οι επιχειρήσεις του νησιού,
- να μην μπορούν να αναπτυχθούν μεμονωμένα από τους ιδιώτες επιχειρηματίες, και
- να ανταποκρίνονται από πλευράς κόστους και ποιότητας στις ιδιαίτερες και απαιτητικές συνθήκες της αγοράς της Σαντορίνης.

Η απουσία ενός τοπικού σχεδίου marketing της Σαντορίνης προσφέρει εντούτοις στο εγχείρημα της Πολιτιστικής Διαδρομής μια **εξαιρετική ευκαιρία** να καλύψει το υφιστάμενο κενό, να συνθέσει τα στοιχεία και το περιεχόμενο του Marketing Plan για τον τουριστικό προορισμό Σαντορίνη συνολικά, και να συμβάλλει ουσιαστικά και αποτελεσματικά στη διαμόρφωση της επιθυμητής ταυτότητας της Σαντορίνης ως προορισμού υψηλής ποιότητας όλο το χρόνο με επίκεντρο τον διαχρονικό πολιτισμό συνδεδεμένο άρρηκτα με το μοναδικό τοπίο του νησιού.

4.1 Εκπόνηση Marketing Plan της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης

Κεντρικό και αρχικό εγχείρημα για την οργάνωση και προώθηση της προβολής της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης αποτελεί η εκπόνηση ενός μεσοπρόθεσμου **στρατηγικού σχεδίου marketing (Marketing Plan)** με χρονικό ορίζοντα περίπου τριών ετών, το οποίο θα περιλαμβάνει επίσης μέτρα άμεσης εφαρμογής. Το σχέδιο αυτό θα πρέπει να βασίζεται στην ανάλυση της σημερινής τουριστικής οικονομίας της Σαντορίνης, και ειδικότερα τα δυνατά και μοναδικά σημεία της Σαντορίνης, τους κινδύνους (μεταξύ των οποίων και το θέμα του υπερτουρισμού), τις προοπτικές και τα περιθώρια βελτίωσης.

Με βάση την ανάλυση αυτή, το προτεινόμενο Marketing Plan θα διατυπώσει την βασική προσέγγιση και το κεντρικό περίγραμμα για την προώθηση της Σαντορίνης ως τουριστικού προορισμού και brand name παγκόσμιας αναγνωρισιμότητας και εμβέλειας, και με **επίκεντρο την Πολιτιστική Διαδρομή**.

Βασικές συνιστώσες του Marketing Plan για μια Πολιτιστική Διαδρομή, σύμφωνα με το πρότυπο της μεθοδολογίας που εκπόνησε η εταιρεία **Toposophy** για το αντίστοιχο

Marketing Plan της Πολιτιστικής και Περιβαλλοντικής Διαδρομής της Στερεάς Ελλάδας⁷,
είναι:

- η ανάλυση των τάσεων του εσωτερικού και εισερχόμενου τουρισμού και ιδιαίτερα της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης στον προορισμό της Σαντορίνης
- η ανάλυση των τάσεων που χαρακτηρίζουν συγκεκριμένες γεω-δημογραφικές αγορές και διαμορφώνουν το ευρύτερο πλαίσιο εντός του οποίου λαμβάνει χώρα διεθνώς η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού
- η ανάλυση των προϊόντων και εμπειριών που συνθέτουν την προσφορά και τη ζήτηση του πολιτιστικού τουρισμού διεθνώς, ιδιαίτερα σε σχέση με υφιστάμενες πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη πολιτιστικών διαδρομών
- η επισκόπηση βέλτιστων πρακτικών από αντίστοιχα δίκτυα πολιτιστικών διαδρομών στην Ευρώπη και παγκοσμίως

Όσον αφορά ειδικότερα στη διάρθρωση του Marketing Plan για την Πολιτιστική Διαδρομή της Σαντορίνης, προτείνονται ενδεικτικά οι ακόλουθες ενότητες:

- Ανάλυση τάσεων και δεδομένων της διεθνούς τουριστικής αγοράς
- Ανάλυση του Πολιτιστικού Τουρισμού και των Πολιτιστικών Διαδρομών διεθνώς (τύποι επισκεπτών , βέλτιστες πρακτικές κλπ.)
- Ανάλυση της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης στην Σαντορίνη
- SCOPE Analysis ως καινοτόμο εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού
- Στρατηγικό πλαίσιο για την υλοποίηση του Marketing Plan
- Δράσεις άξονα «Διαχείριση της Πολιτιστικής Διαδρομής και Προϊόντική Ανάπτυξη»
  - Οργάνωση λειτουργιών marketing του DMMO
  - Δημιουργία Παρατηρητηρίου Τουριστικών Δεδομένων (ως λειτουργία του DMMO)
  - Χαρτοφυλάκιο τουριστικών προϊόντων και πακέτων θεματικών εμπειριών
  - Σχεδιασμός και εγκατάσταση συστήματος σήμανσης της Πολιτιστικής Διαδρομής
  - Διασύνδεση υφιστάμενων εκδηλώσεων με θεματικές εμπειρίες και ανάπτυξη νέων εκδηλώσεων για την ενίσχυση της πολιτιστικής προσφοράς
  - Ανάπτυξη “Santorini Card”
- Δράσεις άξονα «Πρώθηση και Προβολή της Πολιτιστικής Διαδρομής»
  - Ταυτότητα της Πολιτιστικής Διαδρομής – Brand toolkit & παραγωγή περιεχομένου
  - Πρώθηση της Πολιτιστικής Διαδρομής μέσω online καναλιών

---

⁷ Σχέδιο Μάρκετινγκ για τη Πολιτιστική και Περιβαλλοντική Διαδρομή της Στερεάς Ελλάδας

- Προώθηση της Πολιτιστικής Διαδρομής μέσω travel trade

Εμβληματική παράμετρος των δράσεων προβολής και προώθησης οφείλει να αποτελέσει η **δημιουργία «ταυτότητας» (destination branding) της Σαντορίνης ως προορισμού πολιτιστικού τουρισμού υψηλών απαιτήσεων**, όπου ο πολιτισμός θα λειτουργήσει ως ενισχυτικό στοιχείο της ταυτότητας, με έντονα στοιχεία συγκριτικού πλεονεκτήματος και διαφοροποίησής του νησιού από άλλους προορισμούς, καθώς και επικοινωνίας μιας μοναδικής εμπειρίας. Κεντρικός άξονας αυτής της ταυτότητας δεν μπορεί παρά να είναι η μοναδική αρχαιολογική κληρονομιά, σε συνδυασμό ωστόσο με την τοπική παράδοση και νεότερη ιστορία, όπως και με την σύγχρονη πολιτιστική δημιουργία που αναπτύσσεται σήμερα στο νησί, σε συνδυασμό με τη διοργάνωση πολιτιστικών δρώμενων διεθνούς εμβέλειας. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί στον σχεδιασμό του λογότυπου και το δημιουργικό της Πολιτιστικής Διαδρομής. Επίσης, Marketing Plan θα προσδιορίσει τις ανάγκες για τη δημιουργία τηλεοπτικών σποτ, την παραγωγή έντυπων φυλλαδίων, την καταχώριση διαφημίσεων σε MMM, και κυρίως τη διαδικτυακή παρουσία και προβολή, και θα προτείνει το ενδεδειγμένο μίγμα των μέτρων marketing.

Το Marketing Plan θα περιλαμβάνει και τον **προγραμματισμό υλοποίησής** του, με την μορφή συγκεκριμένων ενεργειών ανά έτος και σε βάθος τριετίας, συμπεριλαμβανομένου και σχετικού αναλυτικού προϋπολογισμού.

Προϋπόθεση για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του Marketing Plan είναι η σύσταση και λειτουργία του φορέα που θα αναλάβει το έργο αυτό – του **Destination Marketing and Management Organization**. Ειδικά στην περίπτωση της Σαντορίνης, ενός προορισμού παγκόσμιας φήμης και εξαιρετικά μεγάλης επισκεψιμότητας, μόνο ένας άρτια στελεχωμένος οργανισμός marketing θα μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις και τις καθημερινές ανάγκες των επισκεπτών του.

Επισημαίνεται, ότι στη διαδικασία υλοποίησης ενός Marketing Plan υποχρεωτικά εμπλέκονται πολλοί τοπικοί παράγοντες, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς, όπως και επιχειρήσεις. Τόσο κατά την εκπόνηση του Marketing Plan αλλά και στην εφαρμογή του θα είναι συνεπώς κρίσιμη η **κινητοποίηση της συμμετοχής** και η **στενή συνεργασία με την ιδιωτική πρωτοβουλία** για την μεγιστοποίηση των συνεργειών. Η συνεργασία αυτή αφορά τους μεμονωμένους επιχειρηματίες, πρωτίστως τα μέλη του Συμφώνου Ποιότητας, αλλά ιδιαίτερα τις επιχειρηματικές / επαγγελματικές ενώσεις του νησού. Η ενθάρρυνση, η υποστήριξη και ο συντονισμός των πρωτοβουλιών marketing από ενώσεις επιχειρήσεων αποτελεί συνεπώς βασική συνιστώσα του ρόλου που καλείται να αναλάβει ο DMMO.

4.2 Περιγραφή Ενδεικτικών Δράσεων του Marketing Plan

Κεντρική παράμετρος του Marketing Plan αποτελεί – όπως προαναφέρθηκε – η εκπόνηση ενός **περιγράμματος δράσεων** στους άξονες «Διαχείριση της Πολιτιστικής Διαδρομής και Προϊόντική Ανάπτυξη» και «Προώθηση και Προβολή της Πολιτιστικής Διαδρομής». Στο πλαίσιο αυτό αναφέρονται ειδικότερα η δημιουργία ενός χαρτοφυλακίου τουριστικών προϊόντων και πακέτων θεματικών εμπειριών, η διασύνδεση υφιστάμενων εκδηλώσεων με

Θεματικές εμπειρίες και ανάπτυξη νέων εκδηλώσεων για την ενίσχυση της πολιτιστικής προσφοράς, η ανάπτυξη της “Santorini Card”, καθώς και η δημιουργία και προώθηση της ταυτότητα της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης.

Ήδη κατά την εκπόνηση της παρούσας μελέτης έχει εντοπιστεί μια σειρά ενέργειων, οι οποίες προτείνεται να αποτελέσουν μέρος των περιγράμματος δράσεων του ολοκληρωμένου Marketing Plan, όπως:

- η θέσπιση ειδικής (εκπαιδευτικής) κάρτας της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης (“Santorini Card”),
- η διοργάνωση ενός διεθνούς συνεδρίου ως εναρκτήρια εκδήλωση υλοποίησης της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης (Launch Event),
- η αναβάθμιση της δημοτικής τουριστικής διαδικτυακής πύλης ως επίσημου ιστότοπου της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης,
- η προβολή της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης σε μέσα μεταφοράς και σημεία άφιξης επισκεπτών,
- η εκπόνηση και καθιέρωση ενός προγράμματος θεματικών εκδηλώσεων χειμερινής περιόδου,
- η καθιέρωση της Σαντορίνης ως προορισμού Γαστρονομικού Τουρισμού διεθνούς εμβέλειας,
- η προβολή και προώθηση του πεζοπορικού τουρισμού.

Ειδική Κάρτα Πολιτιστικής Διαδρομής “Santorini Card”

Βασική διευκόλυνση επισκεπτών σε πολλούς προορισμούς σε όλο τον κόσμο αποτελεί μια **ενιαία κάρτα τουριστικών υπηρεσιών**, η οποία κατά κανόνα περιλαμβάνει την ελεύθερη χρήση των μέσων μαζικής μεταφοράς, την είσοδο σε μουσεία και άλλα αξιοθέατα και τέλος εκπτώσεις σε καταστήματα και χώρους εστίασης. Η έκδοση μιας αντίστοιχης κάρτας για τη Σαντορίνη, της “**Santorini Card**”, θα μπορεί να περιλαμβάνει την χρήση των λεωφορείων των ΚΤΕΛ, το τελεφερίκ, την μετάβαση στην Θηρασιά, την είσοδο σε ιδιωτικά μουσεία, το εισιτήριο για την μικρή και μεγάλη Καμένη καθώς και προσφορές των συμβεβλημένων ιδιωτικών επιχειρήσεων. Για την προώθηση του χειμερινού τουρισμού η Santorini Card θα μπορούσε το διάστημα από Νοέμβριο έως Μάρτιο να διατίθεται σε προνομιακή τιμή.

Το πετυχημένο παράδειγμα της Berlin Welcome Card⁸ διατίθεται πλέον σε δυο εκδοχές. Η απλή και οικονομική περίπτωση περιλαμβάνει ουσιαστικά ένα εισιτήριο απεριόριστων διαδρομών για τα μέσα μαζικής μεταφοράς για προκαθορισμένη διάρκεια, από 48 ώρες έως 6 ημέρες, και συμπληρώνεται από εκπτώσεις σε πάνω από 200 καταστήματα και παρόχους υπηρεσιών. Η ενισχυμένη εκδοχή All Inclusive περιλαμβάνει πρόσθετα την είσοδο μεταξύ άλλων σε 30 αξιοθέατα παρέχοντας στον επισκέπτη με πολιτιστικό

---

⁸https://www.berlin-welcomecard.de/en/berlin-welcomecard-all-inclusive?utm_source=visitberlin.de&utm_medium=artikel&utm_campaign=bwc%20ai

προσανατολισμό την δυνατότητα σημαντικής εξοικονόμησης από τα σχετικά μεμονωμένα εισιτήρια.

Berlin Card Welcome	Berlin Card Welcome ALL INCLUSIVE
The classic among the tourist tickets	The official Berlin City Pass
Public transport in Berlin AB or ABC	Public transport in Berlin ABC (optional)
Valid for 48h, 72h, 4d, 5d or 6d	Valid for 48h, 72h or 4d
200 discount offers	Free entrance to 30 highlights
City guidebook incl. map	City guidebook incl. map
	Save up to 30% at 30 restaurants, shops and attractions
	Incl. one day Hop-on Hop-off bus tour
From 19,90 €	From 79,00 €
Buy now >	Buy now >

Διοργάνωση Συνεδρίου – Launch Event της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης

Ως πρώτο βήμα στην προώθηση της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης προτείνεται η διοργάνωση ενός διεθνούς συνεδρίου. Το συνέδριο θα εστιάσει στην υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου, το οποίο αποτελεί ταυτόχρονα και την απάντηση στο φαινόμενο του υπερτουρισμού. Η παρουσίαση των σχεδιαζόμενων ενεργειών της Πολιτιστικής Διαδρομής θα αποτελέσει έτσι και ένα πεδίο ανταλλαγής εμπειριών και απόψεων γύρω από αυτόν τον εξαιρετικά επίκαιρο προβληματισμό. Ως εκ τούτου το συνέδριο επιδιώκεται να αποτελέσει την εναρκτήρια εκδήλωση (launch event) για την υλοποίηση της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης, και ταυτόχρονα ένα διεθνές forum συζήτησης επί της διεθνούς εμπειρίας και των πρακτικών εφαρμογών σε τουριστικούς προορισμούς που απειλούνται από το φαινόμενο του υπερτουρισμού. Επισημαίνεται σχετικά, ότι σε πρόσφατη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η Σαντορίνη αναφέρεται ως το μοναδικό παράδειγμα υπερτουρισμού στον ελληνικό χώρο.⁹

Επιδίωξη είναι ειδικότερα, το συνέδριο να αποτελέσει πεδίο συνάντησης στην Σαντορίνη κορυφαίων ειδικών του πολιτιστικού τουρισμού από όλον τον κόσμο και χώρος συζήτησης για τους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου του υπερτουρισμού μέσω της ανάδειξης του πολιτισμού. Βασικοί τομείς συζήτησης και προβληματισμού θα είναι πέραν από τον πολιτιστικό τουρισμό και οι επί μέρους πτυχές που συνθέτουν την Πολιτιστική Διαδρομή της Σαντορίνης.

Το συνέδριο προτείνεται να οργανωθεί σε θεματικές ενότητες με βάση τον σχεδιασμό και τις ανάγκες της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης. Οι θεματολογίες μπορούν να αφορούν π.χ. στην ανάπτυξη των πολιτιστικών υποδομών, στην συντήρηση, λειτουργία και

⁹ Research for TRAN Committee - Overtourism: impact and possible policy response. October 2018.

αναβάθμιση των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, στην οργάνωση και υλοποίηση τοπικών τουριστικών στρατηγικών με επίκεντρο τον πολιτισμό. Σε κάθε θεματική ενότητα θα προβλέπεται ανταλλαγή απόψεων των επιστημόνων και επιχειρηματιών με συναδέλφους τους από όλων τον κόσμο οι οποίοι θα παρουσιάσουν σχετικά παραδείγματα καλής εφαρμογής (good practices). Πετυχημένα παραδείγματα από άλλες περιοχές μπορούν να συμβάλλουν ιδιαίτερα και στη δημιουργία υποδομών ανάδειξης της γεωλογίας και του ηφαιστείου, του συστήματος σήμανσης αλλά και την οργάνωση και λειτουργία του DMMO.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον μπορεί να έχει η ανταλλαγή απόψεων γύρω από την ανάπτυξη του μορφωτικού τουρισμού με την προσέλκυση φοιτητών και επιστημόνων, ιδιαίτερα στους τομείς της αρχαιολογίας, γεωλογίας / ηφαιστειολογίας και αρχιτεκτονικής, αλλά και της καλλιτεχνικής δημιουργίας στη Σαντορίνη.

Στόχος του συνεδρίου θα πρέπει να είναι επίσης η προσέλκυση ειδικευμένων ταξιδιωτικών γραφείων, ξεναγών, ταξιδιωτικών δημοσιογράφων και blogger στο κάθε επί μέρους κλάδο, που θα μεταφέρουν τις απόψεις και γνώση τους για τις τάσεις αλλά και τις επιθυμίες των επισκεπτών από τα διάφορα μέρη του πλανήτη.

Ως πλέον επιθυμητά αποτελέσματα του συνεδρίου αναφέρονται:

- η παρουσίαση της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης και η διεξοδική διαβούλευση επί του εγχειρήματος με ένα κοινό διεθνών εμπειρογνομώνων,
- ο εμπλουτισμός του εγχειρήματος με τις καλύτερες πρακτικές από όλον τον κόσμο,
- η κριτική αξιολόγηση και η ανάπτυξη προτάσεων για την βελτίωση του εγχειρήματος,
- η προβολή της Πολιτιστικής Διαδρομής και η δικτύωση των συντελεστών της σε παγκόσμιο επίπεδο.

Αναβάθμιση της Δημοτικής Τουριστικής Διαδικτυακής Πύλης

Στη Σαντορίνη έχει ήδη διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια μια αξιόλογη ποικιλία διαφορετικών και καλά ενημερωμένων πηγών διαδικτυακής πληροφόρησης για τα πολιτιστικά και καλλιτεχνικά δρώμενα στο νησί, τόσο σε τοπικό όσο και υπερτοπικό επίπεδο (βλ. κεφ. 4.8 του παραδοτέου «Αποτύπωση και Ανάλυση Υφιστάμενης Κατάστασης»). Η πληροφορία ωστόσο παραμένει διάσπαρτη, και στην μορφή που προσφέρεται δεν λειτουργεί ικανοποιητικά, ούτε γενικότερα ως μέσο προσέλκυσης επισκεπτών με πολιτιστικά ενδιαφέροντα στο νησί, ούτε ειδικότερα ως μέσο τόνωσης της επισκεψιμότητας των πολιτιστικών εκδηλώσεων και χώρων.

Συνεπώς υφίστανται ακόμη σημαντικά περιθώρια για την ενίσχυση της προβολής και προώθησης του πολιτιστικού τουρισμού της Σαντορίνης, αλλά και για τη διαμόρφωση μιας ελκυστικής και αναγνωρίσιμης «ταυτότητας» ως προορισμού πολιτιστικού τουρισμού.

Στο πλαίσιο αυτό, αναδεικνύεται ειδικότερα η ανάγκη λειτουργίας μιας **διαδικτυακής πύλης** που να καλύπτει το σύνολο των εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων πολιτιστικού

περιεχομένου, και με σκοπό **η διάχυση πληροφόρησης να λειτουργήσει ως κίνητρο για επίσκεψη στο νησί**. Σε αυτήν θα παρουσιάζεται ειδικότερα το σύνολο των προγραμματισμένων εκδηλώσεων – ιδανικά τουλάχιστον σε βάθος εξαμήνου – με τη μορφή ημερολογίου εκδηλώσεων που θα ενημερώνεται συνεχώς από τον διαχειριστή της πύλης. Απαιτείται συνεπώς η **παρότρυνση των φορέων διοργάνωσης των εκδηλώσεων για μακροπρόθεσμο προγραμματισμό, καθώς και για την έγκαιρη και συνεχή ενημέρωση της πληροφορίας που θα αναρτάται στην πύλη**.

Η Πολιτιστική Διαδρομή της Σαντορίνης προτείνεται να αποτελέσει στρατηγική επιλογή της τουριστικής ανάπτυξης και προβολής του νησιού. Σύμφωνα με τα στοιχεία ερευνών που πραγματοποιήθηκαν για λογαριασμό της Google, ο πολιτιστικός τουρισμός, καθώς και τα πολιτιστικά αξιοθέατα και δρώμενα βρίσκονται παγκοσμίως στο επίκεντρο των αναζητήσεων των επισκεπτών στο διαδίκτυο. Η έκθεση αποτελεσμάτων της αρχικής έρευνας του 2013 προτείνει λιτά: *«Ανάπτυξη διαδικτυακού περιεχομένου για τον πολιτιστικό τουρισμό. Δεδομένου του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζει ο πολιτισμός στον τουρισμό της Ευρώπης, η προβολή των πολιτιστικών στοιχείων στο διαδίκτυο διαμορφώνει σημαντικές ευκαιρίες κινητοποίησης του ταξιδιωτικού ενδιαφέροντος.»*¹⁰.

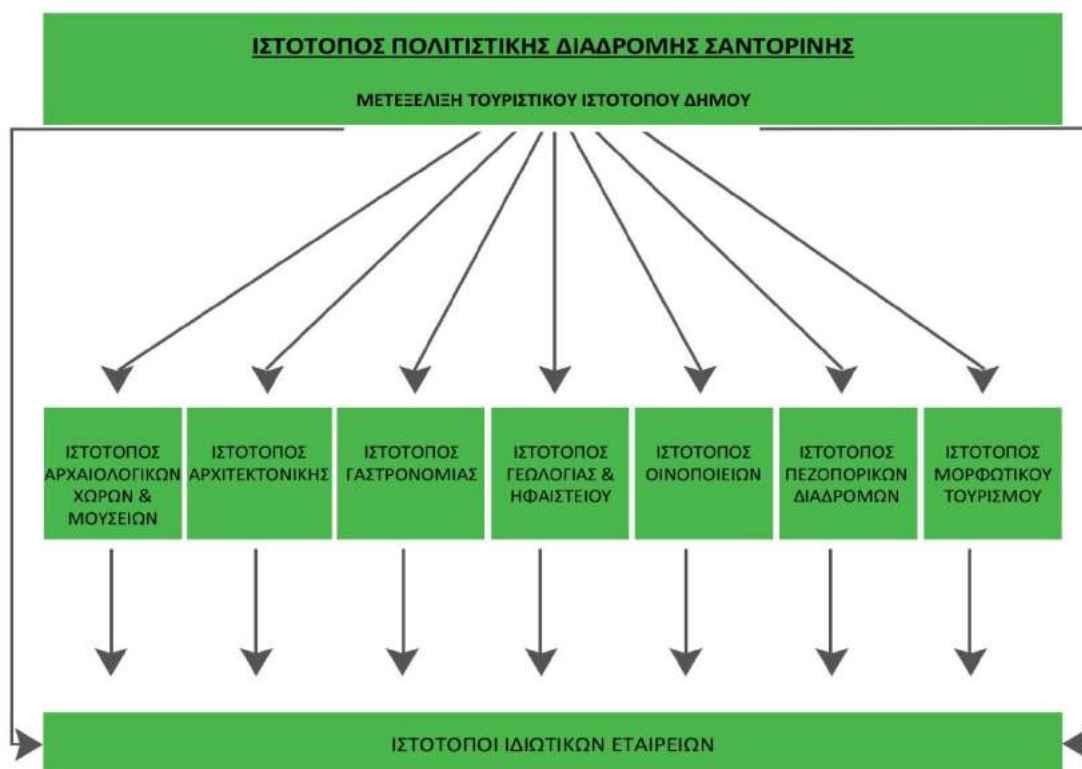
Η συμπληρωματική έρευνα του 2017 επιβεβαιώνει τα αρχικά ευρήματα και τις σχετικές προτάσεις, ενώ υπογραμμίζει την ανάγκη συνεχούς ενημέρωσης και επικαιροποίησης της διαδικτυακής παρουσίας: *«Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί συχνά αντικείμενο αναζήτησης στο διαδίκτυο και πρέπει να παρέχονται σχετικές πληροφορίες για προορισμούς προκειμένου να παραμένουν ανταγωνιστικοί καθώς και να ανταποκρίνονται στη ζήτηση της αγοράς. Μετά τις γενικές πληροφορίες σχετικά με τις επιλογές ξενοδοχείων και μεταφορών ακολουθεί η αναζήτηση πολιτιστικού περιεχομένου»*¹¹. Η έρευνα αναφέρει και τα ιδιαίτερα μεγάλα περιθώρια που παρουσιάζει το διαδίκτυο για την προβολή του πολιτιστικού τουρισμού ειδικά στην Ελλάδα λόγω του πολύ χαμηλού βαθμού αξιοποίησης μέχρι σήμερα.

Κομβική ενέργεια αποτελεί συνεπώς ο **ριζικός ανασχεδιασμός και η αναβάθμιση της τουριστικής διαδικτυακής πύλης της Σαντορίνης www.santorini.gr** σε βασικό εργαλείο πληροφόρησης των ενδιαφερομένων για την Πολιτιστική Διαδρομή του νησιού. Η πύλη αυτή θα συγκεντρώνει το σύνολο της πληροφόρησης για την προσφορά και τις παρεχόμενες υπηρεσίες στις διάφορες θεματικές τουριστικές ενότητες, όπως αυτές έχουν καταγραφεί στο πρώτο παραδοτέο του παρόντος έργου (Α1. «Αποτύπωση και Ανάλυση Υφιστάμενης Κατάστασης»). Μέσω συνδέσμων στις λοιπές ιστοσελίδες τουριστικού περιεχομένου για την Σαντορίνη (π.χ. πεζοπορικό ή οινολογικό ή αρχαιολογικό), ο επισκέπτης θα μπορεί να αναζητήσει πιο ειδικευμένη πληροφόρηση. Η ιστοσελίδα θα συνδέεται επίσης με τις βασικές χρηστικές τοπικές ιστοσελίδες ενδιαφέροντος των επισκεπτών όπως του αεροδρομίου του νησιού, του ΚΤΕΛ και του τελεφερίκ.

---

¹⁰ Tourism Economics: Impact of Online Content on European Tourism, November 2013

¹¹ Tourism Economics: The Impact of Online Content on European Tourism, June 2017

Εξαιρετικής σημασίας είναι η πρόβλεψη καθημερινής ενημέρωσης και εμπλουτισμού της ιστοσελίδας παρουσιάζοντας νέες εκδηλώσεις, δραστηριότητες και προσφορές, ενημερώνοντας συνεχώς τα ημερολόγια εκδηλώσεων και δρώμενων.

Η ιστοσελίδα προτείνεται επίσης να αποτελέσει μέσο προβολής ειδικευμένων και ποιοτικών υπηρεσιών σε όλους τους ειδικούς τομείς τουρισμού. Αυτό μπορεί να γίνει είτε με καθορισμένες διαδικασίες ανάδειξης, π.χ. της «καλύτερης νέας υπηρεσίας ειδικού τουρισμού του έτους», κυρίως όμως με την παραπομπή σε ιδιωτικές ιστοσελίδες κάθε μορφής ειδικής τουριστικής δραστηριότητας. Καλό παράδειγμα για την ανάπτυξη ενός συστήματος προβολής των ειδικευμένων υπηρεσιών μπορεί να αποτελέσει η ήδη υφιστάμενη πρωτοβουλία του ιστότοπου "Santorini 1"¹²:

Την ανάπτυξη και στη συνέχεια την λειτουργία, τεχνική υποστήριξη και εξέλιξη ενός σύνθετου και απαιτητικού ιστότοπου αυτής της μορφής προτείνεται να αναλάβει ο προτεινόμενος φορέας διαχείρισης του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης (Destination Management and Marketing Organization).

Αξιοποίηση Σύγχρονων Ψηφιακών Μέσων

Ως ιδιαίτερης σημασίας αναδεικνύεται παράλληλα και η αξιοποίηση των **σύγχρονων εφαρμογών (apps) για smartphone & tablets**, οι οποίες απευθύνονται σε ένα νέο και συνεχώς διευρυνόμενο κοινό για την παροχή **ενημέρωσης και καθοδήγησης σχετικά με τις**

¹² https://santorini1.gr/about_us

πολιτιστικές εκδηλώσεις, τα καλλιτεχνικά δρώμενα κλπ. που λαμβάνουν χώρα στη Σαντορίνη, με δυνατότητα αποστολής ειδοποιήσεων στους χρήστες.

Οι τουριστικοί προορισμοί καλούνται σήμερα να επαναπροσδιορίσουν τα μοντέλα επικοινωνίας τους, μέσω των δυνατοτήτων που παρέχουν τα **μέσα κοινωνικής δικτύωσης**, και να περάσουν από το μοντέλο της μετάδοσης πληροφορίας από τον οργανισμό στον χρήστη – επισκέπτη, σε αυτό όπου η πρωτοβουλία αναζήτησης επικοινωνίας ανήκει πλέον στον χρήστη – επισκέπτη.

Ο ιστότοπος πολιτιστικών εκδηλώσεων της Σίφνου www.sifnos2day.gr, με αντίστοιχη εφαρμογή για κινητά τηλέφωνα, ενημερώνει τους κατοίκους και τους επισκέπτες της Σίφνου για τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται κάθε μέρα στο νησί. Συγκεκριμένα παρέχει:

- Πληροφορίες σε 3 γλώσσες (Ελληνικά-Αγγλικά-Γαλλικά) για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στη Σίφνο (εκθέσεις ζωγραφικής / φωτογραφίας / κεραμικής, συναυλίες και μουσικές εκδηλώσεις, πανηγύρια, θεατρικές παραστάσεις, παρουσιάσεις βιβλίων, προβολή ταινιών, αθλητικές εκδηλώσεις κ.α.).
- Χάρτη με τον τόπο διοργάνωσης των εκδηλώσεων
- Οδηγίες για τη μετάβαση στους χώρους των εκδηλώσεων. Οι χρήστες κινητών με GPS, μπορούν με το πάτημα ενός κουμπιού να ενεργοποιήσουν τη λειτουργία GPS και να μεταβούν στην τόπο της εκδήλωσης με οδηγίες από το κινητό τους, ακόμη και σε περιοχές που μπορούν να πάνε μόνο από μονοπάτι.

Η υπηρεσία παρέχεται δωρεάν και στηρίζεται από τον Σύλλογο Ιδιοκτητών Ενοικιαζόμενων Δωματίων & Διαμερισμάτων Σίφνου, τη Δημοτική Κοινωφελή Επιχείρηση Σίφνου (ΔΗΚΕΣ) και τον Πολιτιστικό Σύλλογο Σίφνου.

Προβολή σε Μέσα Μεταφοράς και Σημεία Άφιξης

Τα μέσα μεταφοράς (αεροπλάνα, πλοία), καθώς και τα σημεία άφιξης και πρώτης επαφής με το νησί (αεροδρόμιο, λιμάνια) αποτελούν προνομιακούς χώρους για την ηλεκτρονική και φυσική προβολή της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης. Ειδικότερα, μπορούν να αξιοποιηθούν τα εξής διαθέσιμα μέσα:

- Εταιρικά έντυπα του αεροδρομίου
- Εταιρικά έντυπα αεροπορικών και ναυτιλιακών εταιρειών
- Οθόνες και αφίσες σε χώρους αναμονής αεροδρομίου και λιμανιών
- Γραφεία υποδοχής και ενημέρωσης στο αεροδρόμιο και στα λιμάνια

Η **Fraport Greece**, εταιρεία διαχείρισης του αεροδρομίου της Σαντορίνης, εκδίδει το δίγλωσσο (Αγγλικά / Ελληνικά) **περιοδικό GREC14N**, που διανέμεται δωρεάν σε όλα τα 14 αεροδρόμια ανά την Ελλάδα που διαχειρίζεται. Κυκλοφορεί σε διαφορετικές εκδόσεις ανά περιοχή, μεταξύ των οποίων και η «Νότια έκδοση: Μύκονος και Σαντορίνη» (δύο φορές ανά έτος). Επίσης, η Fraport Greece έχει σχεδιάσει ειδική ιστοσελίδα (www.jtr-airport.gr) για το αεροδρόμιο της Σαντορίνης με γενικές πληροφορίες για τη λειτουργία του, αλλά και συνοπτικές πληροφορίες για το νησί.

Η Fraport Greece έχει εκφράσει προς το Δήμο την βούλησή της για συνεργασία σε όλες τις παραπάνω δυνατότητες προβολής που την αφορούν (εταιρικό έντυπο και ιστότοπος του αεροδρομίου, εγκατάσταση γραφείου υποδοχής και ενημέρωσης στο αεροδρόμιο).

Παράλληλα, και η **Aegean Airlines** έχει ήδη προβεί σε σειρά ενεργειών για την ανάπτυξη και προβολή της Σαντορίνης, όπως την αύξηση των χειμερινών δρομολογίων κατά την εκκίνηση της πρωτοβουλίας «Σαντορίνη όλο το χρόνο». Έχει επίσης κυκλοφορήσει ειδικά αφιερώματα για τη Σαντορίνη στο on board περιοδικό της **“Blue”**, το οποίο διανέμεται τους επιβάτες των αεροσκαφών της Aegean. Πρόσφατα, στην έκδοση Μαρτίου-Απριλίου 2018, κυκλοφόρησε 18σέλιδο αφιέρωμα στη Σαντορίνη με τίτλο “The hidden treasures of Santorini”.

Οι έντυπες εκδόσεις και ιστοσελίδες και άλλων αεροπορικών εταιρειών που πετάνε προς Σαντορίνη, αλλά και των εταιρειών ακτοπλοΐας, αποτελούν δυνητικά μέσα για την προβολή της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης.

Αντίστοιχα, πρέπει να προωθηθεί η εγκατάσταση και λειτουργία γραφείων υποδοχής και ενημέρωσης στο αεροδρόμιο και στα λιμάνια της Σαντορίνης, όπως και η χρήση οθονών για την ενημέρωση των επισκεπτών στους χώρους αυτούς, στα πρότυπα γραφείων πληροφόρησης που λειτουργούν σε πολλούς αντίστοιχους τουριστικούς προορισμούς ανά τον κόσμο.

13

Την ανάπτυξη της στρατηγικής και του περιεχομένου της προβολής, την παραγωγή του υλικού καθώς και την διάθεση του προσωπικού για την αξιοποίηση των αναφερόμενων δυνατοτήτων κοινής προβολής θα αναλάβει ο προτεινόμενος φορέας διαχείρισης του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης (Destination Management and Marketing Organization), σε συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους για την προβολή τους ιδιώτες (επιχειρήσεις και φορείς).

---

¹³<https://www.berlin-airport.de/en/travellers-txl/shops-restaurants-and-services/tourist-information/index.php>,
<http://donnadexplorer.blogspot.com/2015/12/kansai-international-airport.html>,
<https://www.barcelona-tourist-guide.com/en/airport/facilities-t2/barcelona-airport-tourist-information.html>,
<https://www.travel-wifi.com/blog/en/how-to-get-your-travel-wifi-package-from-tourism-information-points-in-paris/>

Χειμερινό πρόγραμμα θεματικών εκδηλώσεων Πολιτιστικής Διαδρομής

Στη Σαντορίνη, όπως και στους περισσότερους καλοκαιρινούς προορισμούς της χώρας, η οργάνωση της προσφοράς πολιτιστικού τουρισμού εκδηλώνεται κυρίως κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου, και στοχεύει επί το πλείστον στην ανάγκη εξυπηρέτησης της ζήτησης για τον εμπλουτισμό του φάσματος επιλογών που απευθύνονται στο μαζικό τουριστικό κοινό. Ως εκ τούτου, οι πολιτισμικοί πόροι του νησιού τείνουν να λειτουργούν απλά συμπληρωματικά προς το διαμορφωμένο τουριστικό προϊόν.

Στο πλαίσιο όμως της επιδίωξης ενός μοντέλου ανάπτυξης ποιοτικού τουρισμού όλον τον χρόνο, προκύπτει συνεπώς ως ιδιαίτερα επιτακτική η ανάγκη **διεύρυνσης των προσφερόμενων επιλογών πολιτιστικού περιεχομένου καθ' όλη τη διάρκεια του έτους**, ώστε να διαμορφωθεί και εκτός της θερινής περιόδου ένας αυτόνομος πυρήνας πολιτιστικής δραστηριότητας και πόλος έλξης για επισκέπτες ειδικών ενδιαφερόντων. Στην κατεύθυνση αυτή προκρίνονται ειδικότερα:

- ο ποιοτικός εμπλουτισμός της προσφοράς πολιτιστικών εκδηλώσεων κατά τη χειμερινή περίοδο, ώστε να λειτουργήσουν τουλάχιστον ως συμπληρωματικό – αν όχι αποκλειστικό – κίνητρο επίσκεψης του νησιού,
- η παρότρυνση των πολιτιστικών φορέων του νησιού να διευρύνουν – έστω σταδιακά – το προσφερόμενο πρόγραμμα εκδηλώσεων, εκθέσεων, τα ωράρια λειτουργίας κλπ. κατά τη χειμερινή περίοδο,
- η ενισχυμένη προβολή των δραστηριοτήτων πολιτιστικού περιεχομένου της χειμερινής περιόδου,
- η επιλογή κατάλληλων μεθόδων και πρακτικών προσέλκυσης επαναλαμβανόμενων επισκεπτών στο νησί με σκοπό την καλλιέργεια μιας πιο στενής σχέσης και «αφιέρωσης» του ενδιαφέροντός τους στο πολιτιστικό γίνεσθαι της Σαντορίνης.

Επισημαίνεται σχετικά, ότι στη Σαντορίνη έχει ήδη αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια μια **αξιόλογη προσφορά πολιτιστικών εκδηλώσεων** που διεξάγονται κατά την χειμερινή περίοδο (από Οκτώβριο μέχρι Μάρτιο), η οποία ωστόσο χαιρεί ακόμη ελάχιστης προβολής και περιορισμένης καταξίωσης στο ευρύτερο κοινό.

Οι πρωτοβουλίες αυτές, όπως οι Ημέρες Οινογνωσίας Σαντορίνης, το Φεστιβάλ Μουσικής Σαντορίνης, η ετήσια Ηφαιστειολογική - Γεωλογική Συνάντηση κ.α., πρέπει να ενισχυθούν και να επεκταθούν με την προσθήκη νέων πολιτιστικών εκδηλώσεων που δύνανται με την κατάλληλη προβολή τους να προσελκύσουν επισκέπτες στο νησί κατά την χειμερινή περίοδο και να συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας ποιοτικής προσφοράς πολιτιστικού τουρισμού.

Ένα ιδιαίτερα αξιοσημείωτο και επιτυχημένο παράδειγμα είναι η πρωτοβουλία της καλλιτεχνικής διεύθυνσης του φεστιβάλ Μεγάρου Γκύζη για την καθιέρωση πολιτιστικών εκδηλώσεων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Σε συνεργασία με το Δήμο Θήρας και το ΔΑΠΠΟΣ πραγματοποιήθηκαν κατά τις χειμερινές περιόδους 2016/2017 και 2017/2018 συνολικά τουλάχιστον 50 εκδηλώσεις που περιελάμβαναν όλα τα είδη μουσικής, καθώς και την παρουσίαση θεατρικών έργων, παιδικών παραστάσεων, ακόμα και παραστάσεων όπερας. Η πρωτοβουλία αυτή έχει ήδη προσδώσει στο νησί ένα ισχυρό ανταγωνιστικό

πλεονέκτημα σε σχέση με άλλους τουριστικούς προορισμούς, αλλά και τη δυνατότητα ουσιαστικής επιμήκυνσης της τουριστικής κίνησης πέραν της θερινής περιόδου.

Και στην περίπτωση αυτή, ιδιαίτερα κρίσιμης σημασίας είναι η διαμόρφωση ενός προγράμματος εκδηλώσεων σε βάθος εξαμήνου (τουλάχιστον), με πρόβλεψη συνεχούς ενημέρωσης, ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των επισκεπτών για τον προγραμματισμό του ταξιδιού τους στο νησί, με κίνητρο την επίσκεψη κάποιας εκδήλωσης. Όπως επίσης και **διευρυμένη λειτουργία των μουσείων και πολιτιστικών χώρων** για διάστημα μεγαλύτερο από τη συνήθη τουριστική περίοδο.

Καθιέρωση της Σαντορίνης ως Προορισμού Γαστρονομικού Τουρισμού

Στην προσπάθεια της (διεθνούς) καθιέρωσης της Σαντορίνης ως γαστρονομικού προορισμού μπορούν να συμβάλλουν **συλλογικές πρωτοβουλίες προβολής και ανάδειξης της γαστρονομίας**. Η συμμετοχή της Σαντορίνης σε αντίστοιχες – τοπικές, εθνικές και διεθνείς - πρωτοβουλίες δεν μπορεί παρά να αποφέρει πρόσθετη και στοχευμένη δημοσιότητα. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες σχετικές ενέργειες που μπορούν να αναληφθούν στην κατεύθυνση αυτή:

- Συμμετοχή της Σαντορίνης στο έργο **«Γαστρονομικοί Προορισμοί»** των ΣΕΤΕ, ΙΝΣΕΤΕ και Marketing Greece σε συνεργασία με το Greek Gastronomy Guide, και με σκοπό την ποιοτική αναβάθμιση και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος – πιλοτικών προορισμών στην αρχή – μέσω της γαστρονομίας. Πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτό το εγχείρημα έχουν οι τοπικές γαστρονομικές κοινότητες. Οι δράσεις του έργου αφορούν στην εκπαίδευση και στην προβολή.
- Συμμετοχή της Σαντορίνης στην πρωτοβουλία **«Όλη η Ελλάδα σε ένα τραπέζι»** της Εθνικής Τράπεζας¹⁴ για τη στήριξη του αγροτοδιατροφικού τομέα.
- Υλοποίηση πρωτοβουλίας για την ανάδειξη και προώθηση τοπικών προϊόντων και της γαστρονομικής παράδοσης στη Σαντορίνη – αντίστοιχης της **“TUI cares for Crete – Sustainable Food”** (Project by TUI Care Foundation and Futouris supports Crete to become model destination for sustainable food).¹⁵
- Καθιέρωση διοργάνωσης ετήσιου **«Φεστιβάλ Γαστρονομίας της Σαντορίνης»** ως μόνιμου θεσμού στα πρότυπα του «Έτους Γαστρονομίας» που διοργανώθηκε το 2013.

«Γαστρονομικοί προορισμοί» του ΣΕΤΕ¹⁶

Το έργο «Γαστρονομικοί Προορισμοί» υλοποιείται από τον Σύνδεσμο Τουριστικών Επιχειρήσεων Ελλάδας (ΣΕΤΕ), το Ινστιτούτο του ΣΕΤΕ (ΙΝΣΕΤΕ) και τη Marketing Greece σε συνεργασία με το Greek Gastronomy Guide, με στόχο την ανάδειξη διαφορετικών

¹⁴ <https://www.nbg.gr/greek/ellada1trapezi>

¹⁵ www.tuicarefoundation.com/en/projects/Taste-Crete

¹⁶ sete.gr/media/9458/press_hotels-restaurant_p-5-_2018-03-21_21705366.pdf

περιοχών της χώρας ως Γαστρονομικών Προορισμών μέσα από τη σύνδεση Τουρισμού και Γαστρονομίας, και κατά συνέπεια την ποιοτική αναβάθμιση και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος. Το έργο αυτό έχει τέσσερις βασικούς πυλώνες:

- Ανάπτυξη της τοπικής γαστρονομικής ταυτότητας και ενίσχυση συνεργασιών
- Ενδυνάμωση της προστιθέμενης αξίας των προορισμών
- Βελτίωση των χαρακτηριστικών της ζήτησης του τοπικού τουριστικού προϊόντος
- Αύξηση αναγνωρισιμότητας του προορισμού, ως προς τη διάσταση της γαστρονομίας.

Πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτό το εγχείρημα θα έχουν οι τοπικές γαστρονομικές κοινότητες, οι τοπικές κοινωνίες. Στην εναρκτήρια θεματική συνάντηση εργασία του έργου που διοργάνωσε ο ΣΕΤΕ, με τίτλο: «Τουρισμός, Γαστρονομία και Τοπική Ταυτότητα: Μια ελληνική ματιά σε μία παγκόσμια τάση» συμμετείχαν μεταξύ άλλων ο ιδιοκτήτης του Εστιατορίου ΣΕΛΗΝΗ στη Σαντορίνη, Γιώργος Χατζηγιαννάκης και ο εκπρόσωπος του Tinos Food Paths, Αντώνης Ψάλτης. Στο πλαίσιο του έργου πραγματοποιούνται συναντήσεις σε – πιλοτικούς στην αρχή – τουριστικούς προορισμούς, όπου παρουσιάζεται το έργο και οι προϋποθέσεις ένταξης των επαγγελματιών στην τοπική γαστρονομική κοινότητα, καθώς και η δημιουργία της συντονιστικής ομάδας που θα συνεργασθεί με τον εκπρόσωπο του έργου.

Για την υλοποίηση του έργου, μετά από την καταγραφή και ανάδειξη του υλικού (προϊόντα, παραγωγή, τοπική κουζίνα, εδέσματα, εστίαση), αναπτύσσονται τρεις δέσμες δράσεων: δράσεις δικτύωσης, δράσεις εκπαίδευσης και δράσεις προβολής. Οι δράσεις εκπαίδευσης ειδικότερα υλοποιούνται από το ΙΝΣΕΤΕ μέσω του SETE Training. Ήδη πραγματοποιήθηκε στην Τήνο, τον Απρίλιο του 2018, το πρώτο εκπαιδευτικό σεμινάριο με τη συμβολή του Tinos Food Paths. Σκοπός του σεμιναρίου ήταν να δοθεί η δυνατότητα στα μέλη της γαστρονομικής κοινότητας που αποτελούν τον πυρήνα του γαστρονομικού προορισμού, να αντιληφθούν τί σημαίνει συνέργεια για τις τοπικές τουριστικές επιχειρήσεις, πώς μια ομαδική προσέγγιση βοηθά μακροπρόθεσμα όλους τους εμπλεκόμενους και ποια είναι στην πραγματικότητα τα κέρδη από την αναβάθμιση της εμπειρίας του πελάτη. Ειδικότερα, το εκπαιδευτικό σεμινάριο, περιελάμβανε μεταξύ άλλων ενότητες όπως η έννοια της συνολικής εικόνας και της συνολικής γαστρονομικής εμπειρίας για την Τήνο, τα κέρδη από την αναβάθμιση της εικόνας στη συνολική προώθηση και προβολή του νησιού καθώς και βέλτιστα παραδείγματα από την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Όσον αφορά ειδικότερα στην καθιέρωση ενός ετήσιου «**Φεστιβάλ Γαστρονομίας της Σαντορίνης**» ως μόνιμου θεσμού στα πρότυπα του «Έτους Γαστρονομίας» που διοργανώθηκε το 2013, υφίσταται σειρά ιδιαίτερα επιτυχημένων παραδειγμάτων από άλλες περιοχές της χώρας που μπορούν να αξιοποιηθούν ως οδηγοί για την υλοποίηση αντίστοιχης πρωτοβουλίας στη Σαντορίνη, π.χ, το “Dine Athens” της Alpha Bank αλλά και το ιδιαίτερα πετυχημένο “Tinos Food Paths”¹⁷ που διοργανώνει ο Σύλλογος Επαγγελματιών

---

¹⁷ www.tinosfoodpaths.gr

Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος της Τήνου με τη μορφή συλλογικής δράσης των κατοίκων και επαγγελματιών της Τήνου με στόχο την προαγωγή του γαστρονομικού πολιτισμού του νησιού και συγχρόνως την εκπαίδευση, την ενημέρωση και την ανάπτυξη συνεργασιών και πρωτοβουλιών. Το κάθε φεστιβάλ διαμορφώνει τον δικό του χαρακτήρα και προσανατολισμό. Υπάρχει συνεπώς πλούσια και πολυδιάστατη εμπειρία προς αξιοποίηση σε μια αντίστοιχη προσπάθεια στη Σαντορίνη.

Το Φεστιβάλ Γαστρονομίας της Σαντορίνης θα αποτελεί κεντρικό θεσμό κατά την διάρκεια του χειμώνα με προτεινόμενους μήνες διεξαγωγής τον Νοέμβριο ή εναλλακτικά τον Φεβρουάριο. Η ποικιλία των εκδηλώσεων και δράσεων μπορεί να βασιστεί στις θετικές εμπειρίες του έτους γαστρονομίας. Ταυτόχρονα το Φεστιβάλ Γαστρονομίας θα πρέπει να τύχει σημαντικής προβολής στο εξωτερικό και να απευθύνεται στο διεθνές κοινό του νησιού. Το Φεστιβάλ θα μπορεί κάθε χρόνο να έχει μια επίκαιρη θεματολογία και να έχει διαφορετικό γεωγραφικό επίκεντρο.

Παραδείγματα Πρωτοβουλιών Ανάδειξης της Τοπικής Γαστρονομικής Παράδοσης στην Ελλάδα

Το Tinos Food Paths είναι ένας φορέας ενεργός όλο το χρόνο, μια δεξαμενή ιδεών και ζυμώσεων, που κορυφώνεται με τη “Γιορτή της Γαστρονομίας” που πραγματοποιείται κάθε δεύτερη βδομάδα του Μαΐου στο νησί και περιλαμβάνει δράσεις όπως συνέδρια και στρογγυλά τραπέζια, ξεναγήσεις στην τηνιακή ύπαιθρο, γαστρονομικές εμπειρίες κλπ.¹⁸

Η ανάδειξη της γαστρονομίας ως κύριου χαρακτηριστικού της ιστορίας και του πολιτισμού στην Κέρκυρα περιλαμβάνεται στους στόχους του Corfu Food and Wine Festival το οποίο διοργανώνεται υπό την αιγίδα του ΕΟΤ. Ο χρόνος διεξαγωγής του Φεστιβάλ τοποθετείται στην έναρξη της τουριστικής περιόδου ώστε μέσω της προώθησης της Κέρκυρας ως γαστρονομικός προορισμός να δοθεί κίνητρο επιμήκυνσης της περιόδου.¹⁹

Στο Sani Gourmet ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γευτεί δημιουργίες βραβευμένων Ελλήνων σεφ, νέων ταλέντων αλλά και διεθνών, καταξιωμένων σεφ, με αστέρια Michelin και να αφηθεί σε ένα γευστικό ταξίδι, επηρεασμένο από τις διεθνείς τάσεις στη γαστρονομία.²⁰

¹⁸ www.greekgastronomyguide.gr/item/tinos-food-paths

¹⁹ www.corfufestival.org

²⁰ www.sani-resort.com/el_GR/festivals/sani-gourmet

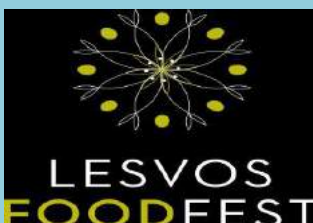
Στο Φεστιβάλ Γεύσης και Παράδοσης Αιγαίου μαγειρίσες από την Πάτμο και τα άλλα νησιά μαγειρεύουν και διαγωνίζονται σε τέσσερις κατηγορίες. Στις δράσεις του φεστιβάλ περιλαμβάνεται διήμερο workshop για παιδιά έως 14 ετών, ποδηλατοδρομίες και ημερίδα Ευ Ζην.²¹

Το ΚΟΥΖΙΝΑ αποτελεί για την περιοχή του Άθω το κορυφαίο γαστρονομικό γεγονός της χρονιάς! Γιορτές της φύσης, της θάλασσας, της γης, των προϊόντων, διαγωνισμοί και μαθήματα παραδοσιακής μαγειρικής, γεύσεις που αναδεικνύουν τα βιολογικά προϊόντα, γεύσεις προσφυγικές, αρχαιοελληνικές, παραδοσιακές, μοναστηριακές, μεσογειακές, αλλά και gourmet πιάτα – δημιουργίες τοπικών και διάσημων chefs.²²

Η μεγάλη γιορτή της Κρητικής γαστρονομίας, του πολιτισμού και της παράδοσης η «Γιορτή Κρητικής Διατροφής», διοργανώνεται στο Δημοτικό Κήπο Ρεθύμνης. Εκλεκτά προϊόντα της Κρητικής γης, αντικείμενα λαϊκής τέχνης, μαθήματα μαγειρικής και ζαχαροπλαστικής, παρουσιάσεις, γευσιγνωσίες, πολλές και ποικίλες εκδηλώσεις. Μουσική, χοροί, δρώμενα από την Κρήτη και την υπόλοιπη Ελλάδα, θα ολοκληρώνουν κάθε βράδυ μια ξεχωριστή εμπειρία.²³

Το Lesvos Food Fest, ένα πολύχρωμο μωσαϊκό γεύσεων, πραγματοποιείται σε 9 περιοχές της Λέσβου. Περιλαμβάνει μαγειρέματα, επίδειξη τοπικών συνταγών, παρουσίαση των τοπικών προϊόντων, εργαστήρια αλλά και επισκέψεις στα σημαντικότερα αξιοθέατα της κάθε περιοχής.²⁴

Κάθε χρόνο στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Σεπτεμβρίου διοργανώνεται από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Σίφνου με την υποστήριξη του Δήμου Σίφνου και της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου το τριήμερο Φεστιβάλ Κυκλαδικής Γαστρονομίας «Νικόλαος Τσελεμεντές» που στοχεύει στην ακόμα μεγαλύτερη προβολή των τοπικών προϊόντων της κυκλαδίτικης γης και στην ανάδειξη της ξεχωριστής γαστρονομίας των νησιών μας.²⁵

²¹ www.patmosweb.gr/civilgr/festival/geusis

²² www.mountathosarea.org

²³ www.cretandietfestival.gr/en

²⁴ <https://lesvosfoodfest.com/>

²⁵ <http://festivaltselementes.gr/>

Προβολή και Προώθηση του Πεζοπορικού Τουρισμού

Σύμφωνα με το νέο θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη δικτύων πεζοπορικών και ορειβατικών μονοπατιών²⁶, στις αρμοδιότητες των Δήμων και των τοπικών ενδιαφερόμενων φορέων εντάσσεται πλέον και η **επεξεργασία ολοκληρωμένων σχεδίων προβολής των κατά νησί περιηγητικών δικτύων**.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται ειδικότερα η εκπόνηση και υλοποίηση ενός **προγράμματος ενεργειών για την προβολή και προώθηση του δικτύου διαδρομών και του πεζοπορικού τουρισμού στη Σαντορίνη**, σε βάθος πενταετίας καθώς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το πρόγραμμα μπορεί να συμπεριλαμβάνει ενδεικτικά τις ακόλουθες ενέργειες:

- σχεδιασμός λογότυπου, εταιρικής ταυτότητας και διαφημιστικού υλικού,
- σχεδιασμός και παραγωγή περιεχομένου για χρήση σε ψηφιακά / διαδικτυακά μέσα προβολής,
- προώθηση συνεργασιών με εταιρίες δημιουργίας και διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών ψηφιακής πεζοπορικής ξενάγησης με προοπτική δημιουργίας μίας ηλεκτρονικής εφαρμογής για υπολογιστές, κινητά και συσκευές GPS που θα διαθέτει συγκεντρωμένα για τη Σαντορίνη και τη Θηρασιά το σύνολο των χαρτών και πληροφοριών πεζοπορικών διαδρομών, ώστε να αποτελέσει προωθητικό εργαλείο σε Ελλάδα και εξωτερικό²⁷,
- συστηματική προώθηση στο πεζοπορικό κοινό της Ελλάδας και του εξωτερικού (κυρίως από την υπόλοιπη Ευρώπη), με διαδικτυακή προβολή του πεζοπορικού τουρισμού στη Σαντορίνη, είτε με τη μορφή ειδικών αφιερωμάτων σε ξένες ιστοσελίδες τουριστικού περιεχομένου (π.χ. Viator²⁸, Premium Europe²⁹, No footprint³⁰), ή μέσω των ειδικών ενοτήτων σε πλατφόρμες ηλεκτρονικών κρατήσεων (π.χ. Tripadvisor³¹), ή ιστολόγιων (blogs) που λειτουργούν διάφορες ομάδες με κοινό ενδιαφέρον την πεζοπορία³².

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η ανάληψη πρωτοβουλίας για την επικοινωνία και ανάπτυξη συνεργασιών με **ειδικευμένα τουριστικά γραφεία** του εξωτερικού που οργανώνουν πεζοπορικές εκδρομές, καθώς και με **ορειβατικούς / πεζοπορικούς συλλόγους**.

²⁶ Υ.Α. 151344/165/18.01.2017.

²⁷ Ενδεικτικά αναφέρονται η έκδοση πεζοπορικού χάρτη σε έντυπη και ψηφιακή μορφή που κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις ANABΑΣΗ και του πεζοπορικού οδηγού σε εφαρμογή για κινητά τηλέφωνα και tablets από την εταιρία topoGuide καθώς και του χάρτη της εταιρείας TERRAIN.

²⁸ www.viator.com/tours/Santorini/

²⁹ www.mypremiumeurope.com/travel-news/greece/island-hiking-santorini.htm

³⁰ www.nofootprint.gr/santorini-self-guided-walking-holiday

³¹ www.tripadvisor.com.gr/Attraction_Review-g189433-d2368798-Reviews-Hiking_Trail_Fira_Oia-Santorini_Cyclades_South_Aegean.html

³² <http://monopatiasantorinis.blogspot.gr>, <http://paths-of-santorini.blogspot.gr>

5. ΣΥΜΦΩΝΟ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

5.1 Σκοπός σύστασης του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας

Στο πρώτο μέρος του παρόντος έργου (Παραδοτέο Α.1 «Αποτύπωση και Ανάλυση της Υφιστάμενης Κατάστασης» του «Master Plan της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης») αναδείχθηκαν οι ιδιαίτερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Σαντορίνη από την ραγδαία ανάπτυξη της ως ενός από διασημότερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως, και των συνεπακόλουθων μεγάλων πιέσεων στο φυσικό και οικιστικό περιβάλλον του νησιού με συνέπεια τον κίνδυνο υποβάθμισης του τουριστικού προϊόντος και υποβάθμισης της ελκυστικότητας της στο μέλλον. Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται ειδικότερα η ανάγκη για τη διαφοροποίηση του προτύπου ανάπτυξης και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος στην κατεύθυνση του τρίπτυχου «ποιότητα – αυθεντικότητα – πολιτισμός», στόχος που επιδιώκεται με την υλοποίηση της «Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης».

Για την υλοποίηση του στρατηγικού προσανατολισμού προς ένα **νέο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον πολιτισμό**, απαιτείται πέραν της υιοθέτησης ενός κατάλληλου συστήματος διακυβέρνησης (όπως προτείνεται με τη μορφή σύστασης ενός Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού) και η συλλογική κινητοποίηση και σύμπραξη φορέων και επιχειρήσεων του νησιού με τη μορφή ενός **Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας**, το οποίο μέσα από τη συνεργασία και την αμοιβαία δέσμευση των μελών του θα συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας «ταυτότητας ποιότητας» για το τουριστικό προϊόν του νησιού.

Η προσέγγιση της ποιότητας στην παραγωγή προϊόντων και προσφορά υπηρεσιών, ιδιαίτερα στον τομέα του τουρισμού, δημιουργεί ένα νέο πεδίο δραστηριοποίησης στο πλαίσιο της τοπικής επιχειρηματικότητας. Η σύμπραξη επιχειρήσεων και φορέων στο πλαίσιο ενός Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας διέπεται από την υιοθέτηση και τήρηση κανόνων και προδιαγραφών, καθώς και την προώθηση και ενίσχυση συνεργειών που βελτιώνουν την ποιότητα και προσδίδουν ταυτότητα στις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες στην περιοχή. Με τη μορφή αυτή, η λειτουργία ενός Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την αναβάθμιση τόσο των υπηρεσιών, όσο και των προϊόντων του τουριστικού προορισμού.

Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, προτείνεται συνεπώς η δημιουργία ενός **Τοπικού Συμφώνου Υποστήριξης & Ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης** («Σύμφωνο»), με βάση το πρότυπο που έχει αναπτυχθεί από την εταιρία ΤΟΠΟΣ Συμβουλευτική για την Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου³³ και έχει υιοθετηθεί από το «Διάζωμα». Το Σύμφωνο θα στηρίζεται στην σύναψη από τους συμμετέχοντες ενός «Μνημονίου Συνεργασίας», σχέδιο του οποίου επισυνάπτεται.

---

³³ «Πολιτιστικές Διαδρομές στην Ήπειρο & Τοπική Οικονομία – Μελέτη για την οργάνωση της συμμετοχής της τοπικής οικονομίας της Ηπείρου στην Πολιτιστική Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου», ΤΟΠΟΣ Συμβουλευτική, Απρίλιος 2017.

Βασική επιδίωξη λειτουργίας του Συμφώνου αποτελεί η **ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών οριζόντιας και κάθετης διασύνδεσης και δημιουργία συνεργιών και οικονομιών κλίμακας μεταξύ των επιχειρήσεων**, με στόχο:

- τη δημιουργία προϋποθέσεων σε τοπικό επίπεδο για την παροχή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, μέσα από τη διαμόρφωση και τήρηση ενός προτύπου λειτουργίας των επιχειρήσεων, καθώς και την γνώση και τήρηση της νομοθεσίας που διέπει τη δραστηριότητα των επιχειρήσεων,
- τον σχεδιασμό και την προώθηση ενός ειδικού σήματος ποιότητας για τις παρεχόμενες από τα μέλη υπηρεσίες και προϊόντα,
- την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των μελών και την επίτευξη συνεργειών που αποσκοπούν στη βιώσιμη ανάπτυξη του προορισμού,
- την προώθηση του εκσυγχρονισμού, της καινοτομίας και «καλών πρακτικών» επιχειρηματικής λειτουργίας, και τέλος
- την συλλογική συμβολή στη διαφύλαξη και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Σαντορίνης, καθώς και την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων με τρόπο που να διασφαλίζει την αειφόρο ανάπτυξη του νησιού.

Στρατηγικοί σκοποί του Συμφώνου μέσα από την προσέγγιση αυτών των επιμέρους στόχων αποτελεί συνεπώς αφενός η **συνολική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος** και η **διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης** του προορισμού, καθιστώντας το σημείο αναφοράς για την αναγνώριση από τους επισκέπτες της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων στο νησί, και αφετέρου η **υποστήριξη και ανάπτυξη της Πολιτιστικής Διαδρομής** της Σαντορίνης λειτουργώντας ως συνδεδετικός κρίκος μεταξύ των παραγωγικών τομέων της οικονομίας της Σαντορίνης και ως όχημα ανάπτυξης του πολιτιστικού και ευρύτερου τουρισμού στο νησί.

5.2 Βασικά χαρακτηριστικά και αρχές λειτουργίας του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας

Βασικά χαρακτηριστικά και αρχές λειτουργίας του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας της Σαντορίνης προτείνονται να είναι τα ακόλουθα:

- Το Σύμφωνο απευθύνεται σε **επαγγελματίες, επιχειρήσεις, οργανισμούς και φορείς** ιδιωτικού, κοινωφελούς και δημόσιου χαρακτήρα, με ομοειδή ή συμπληρωματικά χαρακτηριστικά, οι οποίοι σχετίζονται με την «Πολιτιστική Διαδρομή της Σαντορίνης» και συναποφασίζουν να συνεργαστούν σε **εθελοντική βάση, με αυτοδέσμευση**, προκειμένου να προωθήσουν τη «Διαδρομή» και την Σαντορίνη ως προορισμό, με κοινό όραμα τη βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και προϊόντων.
- **Δικαίωμα συμμετοχής** στο Σύμφωνο αποκτούν όσοι από τις ως άνω κατηγορίες ασκούν δραστηριότητα ή οποία βρίσκεται σε **γεωγραφική, ή / και λειτουργική συνάφεια** και **αλληλεπίδραση** με τη «Διαδρομή» και την Σαντορίνη.

- Επιδίωξη του Συμφώνου αποτελεί η **ευρύτερη δυνατή συμμετοχή**, έτσι ώστε να συγκροτηθεί μια ισχυρή ομάδα, τα μέλη της οποίας, αποδεχόμενα τους κανόνες του Συμφώνου, τόσο **μεμονωμένα**, όσο και – κυρίως – **μέσω συνεργειών**, αποδέχονται την τοπική στρατηγική ανάπτυξης, ενσωματώνουν στην πολιτική και τη λειτουργία τους στοιχεία **τοπικής ταυτότητας**, συντελούν στη δημιουργία του **καλού ονόματος** του νέου τουριστικού προϊόντος (το brand name της «Διαδρομής»), ενώ συνδράμουν σε αυτό και το διαφυλάσσουν ως μια **«συλλογική περιουσία»**, λειτουργώντας ως πρεσβευτές των άλλων μελών, της ομάδας ως οντότητας και της περιοχής.
- Καθιερώνονται **ελάχιστα κριτήρια συμμετοχής** που δεν αποθαρρύνουν με δαιδαλώδεις και κοστοβόρες διαδικασίες τις μικρότερες επιχειρήσεις απ' το να προσέλθουν στο Σύμφωνο. Αντιθέτως, αυτές «επιβραβεύονται», στο μέτρο που ενσωματώσουν μια πολιτική **αλλαγών και αυτοβελτίωσης** και επιδείξουν σταθερότητα στην αξία του διαρκούς εκσυγχρονισμού τους, ώστε να καταστούν ανταγωνιστικές. Τα ήδη εφαρμοζόμενα συστήματα πιστοποίησης λαμβάνονται υπόψη.
- «Μικροί» και «μεγάλοι» αποτελούν ένα **ενιαίο σύνολο** που εμπνέεται και εργάζεται για τον ίδιο στόχο. Η συμβολή του κάθε μέρους δεν αποτιμάται μόνο σε οικονομικούς δείκτες, αλλά και μέσα από τις συνέργειες που αξιοποιεί και από την αποτύπωση και τη σταθερότητα της διάθεσης για ενσωμάτωση της καινοτομίας, της ψηφιακής τεχνολογίας και των τοπικών πολιτιστικών στοιχείων στη λειτουργία μιας μονάδας. Ωστόσο, οι εταίροι που θα θελήσουν να συμμετάσχουν στο Σύμφωνο και έχουν και τη βούληση και την οικονομική δυνατότητα να το πράξουν, καλούνται σε δεύτερη φάση να δείξουν έμπρακτα τη συμμετοχή τους στην ισχυροποίηση της κοινής προσπάθειας μέσω μιας **περιορισμένης οικονομικής συμβολής** που θα λειτουργήσει συμπληρωματικά με άλλες δυνητικές πηγές χρηματοδότησης και θα διευκολύνει τη διάρκεια και αντοχή της πρωτοβουλίας. Σε πρώτη φάση θα αναζητηθούν οικονομικοί πόροι από τον ιδιωτικό τομέα με τη μορφή χορηγιών από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις που θα συμμετάσχουν στο Σύμφωνο.
- Παρέχεται στους συμμετέχοντες στο Σύμφωνο, υπό την προϋπόθεση της πλήρωσης συγκεκριμένων κριτηρίων που τίθενται ανά επίπεδο, το **«Σήμα της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης»**, ως ένδειξη και αποτύπωση της ποιότητας των υπηρεσιών και προϊόντων που προσφέρουν, με τη φιλοδοξία να καθιερωθεί στην εξέλιξή του στην εσωτερική και διεθνή τουριστική αγορά ως αναγνωρίσιμο, αξιόπιστο και υψηλού κύρους σήμα ποιότητας.
- Μέσω των δραστηριοτήτων του Συμφώνου **ενθαρρύνονται και αξιοποιούνται οι συνέργειες** μεταξύ των «συμπρωταγωνιστών» (παρόχων υπηρεσιών και δημιουργών της εικόνας) του νέου τουριστικού προϊόντος της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης, με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επί μέρους συμμετεχόντων και της επισκεψιμότητας του προορισμού.

- Αποδίδεται μεγάλη σημασία στη **συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης** των εργοδοτών, εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων, τα οποία αποσκοπούν στη βελτίωση των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων τους, στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής κουλτούρας και της συνεργατικότητας, και στην ενίσχυση του αναπτυξιακού χαρακτήρα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
- Ως **χρόνος ισχύος του Συμφώνου** προσδιορίζεται **πενταετής διάρκεια** (με δυνατότητα επέκτασης ή ενδιάμεσης μετεξέλιξης σε άλλη νομική μορφή). Ο πρώτος χρόνος θα είναι προπαρασκευαστικός, με ήπιο βαθμό εμπλοκής στην πρώτη φάση της προσπάθειας, έτσι ώστε να υπάρχει ο χρόνος – χωρίς πιεστικές επιλογές και δεσμεύσεις – να διαμορφωθεί το αναγκαίο επίπεδο εμπιστοσύνης, που η εμπειρία από την προώθηση άλλων δικτύσεων αποδεικνύει ότι αποτελεί απολύτως αναγκαία προϋπόθεση για την τελική επιτυχία μιας τέτοιας πρωτοβουλίας, αλλά και να προχωρήσουν τα μέλη στις αναγκαίες προσαρμογές που απαιτούνται.
- Το **Σύστημα Διοίκησης** του Συμφώνου οφείλει να χτίζει σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέρη που συμπράττουν, με την εκπροσώπηση, χωρίς αποκλεισμούς όλων των πλευρών στα Όργανα Διοίκησης. Η συμμετοχή επίσης προσωπικοτήτων εγνωσμένου κύρους, μπορεί να προσδώσει προστιθέμενη αξία, αλλά και να διευκολύνει ένα τόσο σύνθετο, στα πρώτα τουλάχιστον βήματά του έργο. Στην πρώτη φάση, η διοίκηση θα επιλεγεί από όλους τους συμμετέχοντες, με πρωτοβουλία του Δήμου Θήρας και τη λογική της ομοφωνίας («by consensus»). Στη δεύτερη φάση, μετά από μια τριετία εφαρμογής του συμφώνου, η επιλογή της νέας διοίκησης θα γίνει με εκλογή των εκπροσώπων των άλλων, πλην του Δήμου Θήρας, από τα οικονομικά ενήμερα μέλη του Συμφώνου.

5.3 Διαδικασία σύστασης και ενεργοποίησης του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας

Την **πρωτοβουλία για την υλοποίηση του εγχειρήματος σύστασης του Συμφώνου** καλείται να αναλάβει ο **Δήμος Θήρας**, ο οποίος θα συμβάλει μέσω της κινητοποίησης ενός αρχικού πυρήνα συντελεστών (επιχειρηματιών, εκπροσώπων συλλογικών, πολιτιστικών και λοιπών φορέων, προσωπικοτήτων του νησιού κλπ.) και ευρύτερων συνεργασιών με στρατηγικούς εταίρους στην ενεργοποίηση της δικτύωσης. Καθ' όλη τη διάρκεια, ο Δήμος Θήρας θα προωθεί και θα υποστηρίζει εμπράκτως τη σύνδεσή του Συμφώνου με την τοπική οικονομία, αλλά και θα προσδιορίζει / διασφαλίζει τους όρους, τις προϋποθέσεις και τα αναγκαία βήματα που θα διαμορφώσουν το αναγκαίο κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα και θα θέσουν στέρεες βάσεις για τη βιωσιμότητα του εγχειρήματος.

Η **διαδικασία σύστασης** του Συμφώνου, με πρωταρχική επιδίωξη την εξασφάλιση της ελάχιστης αναγκαίας συμμετοχής ιδιωτικών επιχειρήσεων, προτείνεται να διεξαχθεί σε δύο διαδοχικές φάσεις.

Κατά την πρώτη, εκτιμάται αρχικά το ποιες είναι εκείνες οι επιχειρήσεις που για λόγους λειτουργικούς, κλαδικούς, αναπτυξιακούς, διασφάλισης τεκμηρίων ποιότητας κλπ. είναι κρίσιμο να συμμετέχουν στο Σύμφωνο. Για τον εντοπισμό τους είναι χρήσιμο να αξιοποιηθεί το πρώτο μέρος της παρούσας μελέτης (Α.1 «Αποτύπωση και Ανάλυση Υφιστάμενης Κατάστασης»), στο οποίο περιγράφονται το επιχειρηματικό δυναμικό και υποδομές στο νησί, η ένταξη των οποίων στο Σύμφωνο είτε επιβάλλεται, είτε κρίνεται πρόσφορη.

Κυρίαρχη θέση μεταξύ των κριτηρίων που πρέπει να πληρούν οι υπό αναζήτηση επιχειρήσεις της πρώτης φάσης είναι η δυνατότητά τους να δημιουργούν, να συμβάλλουν και να μετέχουν σε συνέργειες που θα προσδώσουν ώθηση και αναπτυξιακή διάσταση στη σύνδεση της Διαδρομής με την τοπική οικονομία και επιχειρηματικότητα, αποτελώντας παράλληλα το πρώτο απτό δείγμα της πεποίθησής τους για την πολλαπλασιαστική και σε πολλά επίπεδα αξία της συνεργατικότητας και συμπληρωματικότητας.

Αφού λοιπόν εντοπιστούν με αυτό τον τρόπο οι πρώτοι 10-15 κρίσιμοι συντελεστές του εγχειρήματος, συγκροτείται με πρωτοβουλία του Δήμου Θήρας μια ομάδα που θα αναλάβει να προσεγγίσει τον καθένα ξεχωριστά, επικοινωνώντας τη φιλοσοφία του Συμφώνου, επιδιώκοντας τη σύμπραξή του και οριστικοποιώντας τη βούληση, τη δυνατότητα και το είδος συνεργειών στις οποίες θέλει να συμμετάσχει.

Παράλληλα, δημιουργείται και είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο η παρουσίαση της Διαδρομής και του Συμφώνου, ώστε να μπορεί οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος να ενημερωθεί πληρέστερα για το αντικείμενο αυτού του εγχειρήματος.

Η ίδια ακριβώς διαδικασία των ξεχωριστών συναντήσεων ενημέρωσης θα ακολουθηθεί και όσον αφορά επιλεγμένους συλλογικούς φορείς (π.χ. ενώσεις ξενοδόχων και ενοικιαζόμενων δωματίων, εμπορικοί σύλλογοι) προκειμένου να αγκαλιάσουν την πρωτοβουλία και να συμβάλουν στην ευαισθητοποίηση, ενημέρωση, κινητοποίηση και παρότρυνση των μελών τους για τη συμμετοχή στο Σύμφωνο.

Κατά τη δεύτερη φάση εφαρμόζεται η διαδικασία των «ανοιχτών θυρών», η οποία επιτρέπει σε όσους πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις ή έχουν διάθεση ή εμπνέονται από το κοινό όραμα να προσέλθουν και να συνυπογράψουν την ένταξή τους στο Σύμφωνο.

Για το σκοπό αυτό, ο Δήμος Θήρας καλείται να διοργανώσει δημόσιες εκδηλώσεις, απευθυνόμενος σε επαγγελματίες και επιχειρήσεις τους οποίους και καλεί να προσέλθουν, μέσα από ένα πρόγραμμα προσωπικών προσκλήσεων και ανακοινώσεων, στις οποίες αναφέρεται απαραίτητως ο δικτυακός τόπος ενημέρωσης για την Διαδρομή και το Σύμφωνο. Σχετικές ανακοινώσεις θα αναρτηθούν και στις ιστοσελίδες του Δήμου και τοπικών συλλογικών φορέων.

Στις εκδηλώσεις αυτές θα πραγματοποιείται μια συνολική παρουσίαση της Διαδρομής, του Συμφώνου και των σκοπών που τα διέπουν, θα επεξηγούνται τα προσδοκώμενα αποτελέσματα για τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις και θα δίνεται έμφαση στις επιδιωκόμενες συνέργειες, έτσι ώστε ο το κάθε δυνητικό μέλος να μπορέσει να διακρίνει τα

πλεονεκτήματα για τη δική του επιχείρηση ή δραστηριότητα από την ένταξή του στο Σύμφωνο.

Ιδανικά, θα μπορούν να έχουν ήδη δρομολογηθεί συγκεκριμένες πρωτοβουλίες για ανάπτυξη συνεργειών ή να έχουν καταγραφεί πιθανές δυνατότητες συνεργειών, π.χ. με τη μορφή ομαδικών προγραμμάτων στα οποία έχουν ήδη αποφασίσει να μετάσχουν οι αρχικοί συμμετέχοντες, ώστε η εκδήλωση να μη περιοριστεί στην παρουσίαση, αλλά να λειτουργήσει στην ουσία ως μια πρώτη ημέρα ανάπτυξη ή και επικύρωσης συνεργειών, σαν αυτές που προβλέπει το Σύμφωνο.

Η λειτουργία του Συμφώνου θα υποστηριχθεί στη συνέχεια μέσω του **Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού** (DMMO) ως επιχειρησιακού βραχίονα της προώθησης της Διαδρομής, ο οποίος θα κληθεί να αναλάβει την **ευθύνη υλοποίησης** του Συμφώνου, θα συμμετάσχει στη **διοίκησή** του, και θα συμβάλλει στη **βιωσιμότητα και ανάπτυξη του εγχειρήματος**, υποστηρίζοντας εμπράκτως την προσπάθεια με οικονομικούς πόρους και παροχή τεχνογνωσίας. Προς τούτο θα συγκροτήσει «Ομάδα Διαχείρισης», την οποία θα στελεχώσει με προσωπικό, το οποίο θα απασχολείται κατά κύριο λόγο για την υποστήριξη λειτουργίας του Συμφώνου.

Στο πλαίσιο αυτό θα αναλάβει πρωτοβουλίες στις οποίες συμφωνούν να συμπράξουν τα μέλη του Συμφώνου για την εκπαίδευση, αξιολόγηση, διαπίστωση της τήρησης των κανόνων, τον έλεγχο των συμφωνηθέντων δεσμεύσεων και κριτηρίων ένταξης, και τη μεταφοράς τεχνογνωσίας. Θα καταθέτει προτάσεις χρηματοδότησης προγραμμάτων που υπηρετούν το συνολικό εγχείρημα και τους σκοπούς του Συμφώνου και θα διασφαλίζει όλα τα αναγκαία μέσα που θα προβάλουν και θα προάγουν στο εσωτερικό και το εξωτερικό το νέο τουριστικό προϊόν ως ταξιδιωτικό προορισμό. Ειδικότερα, σε εφαρμογή των ανωτέρω, ο Φορέας Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού θα:

- προάγει με δράσεις και δραστηριότητες την **επαγγελματική ενημέρωση και κατάρτιση** των μελών του Συμφώνου, προσφεύγοντας στις προς τούτο υπηρεσίες πιστοποιημένων φορέων κατάρτισης (ΚΕΚ κλπ.), ή / και σε συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα, οργανισμούς, επιμελητήρια κλπ.
- έχει την ευθύνη διαμόρφωσης του **Σήματος της Διαδρομής** και του συστήματος ελέγχου των προϋποθέσεων για την απόκτησή του από τα μέλη του Συμφώνου, μετά το πρώτο προπαρασκευαστικό έτος, για τον περιοδικό έλεγχο τήρησης των προδιαγραφών που τίθενται σε συνεργασία με τα αρμόδια όργανα του Συμφώνου και για την απόδοση του Σήματος σε νέα μέλη που εντάσσονται στο Σύμφωνο (προς τούτο, είτε προσφεύγει σε υπηρεσίες εξειδικευμένων παρόχων, είτε δημιουργεί ομάδα κατάλληλα εκπαιδευμένων στελεχών, τα οποία μετά από έλεγχο που διενεργούν προκειμένου να διαπιστωθεί η συμμόρφωση με τα κριτήρια που τίθενται στο παρόν μνημόνιο, παρέχουν στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση ή επαγγελματική δραστηριότητα τη σχετική διαπίστωση για την ένταξη στο Σύμφωνο και την απόκτηση του Σήματος της Διαδρομής).
- λειτουργεί το **διαδικτυακό ιστότοπο** (portal) της Διαδρομής και του Συμφώνου, έχει την ευθύνη σχεδιασμού του περιεχομένου του, καθορίζει τη διαδικασία υποδοχής

και χειρισμού παραπόνων και λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να προλαμβάνεται η επανάληψή τους.

- αναπτύσσει, σε συνεργασία με τα αρμόδια όργανα του Συμφώνου, **προγράμματα marketing και προβολής** και διασφαλίζει όλα τα αναγκαία μέσα που θα προβάλλουν (σε έντυπη και ψηφιακή μορφή), στο εσωτερικό και διεθνώς, τη Διαδρομή και το Σύμφωνο. Σε αυτά περιλαμβάνονται: η συμμετοχή σε εκθέσεις, οι πάσης φύσεως εκδηλώσεις, όπως συνέδρια, σεμινάρια, διαλέξεις και δημόσιες συζητήσεις, η διοργάνωση ταξιδιών από και προς το εξωτερικό, η διενέργεια ερευνών αγοράς και επιστημονικών ερευνών και κάθε είδους μελετών κλπ.
- υποβάλλει, κατά μόνας ή από κοινού με τα μέλη του Συμφώνου, ή για λογαριασμό τους, προτάσεις **συμμετοχής σε χρηματοδοτικά εργαλεία** και αναλαμβάνει τη διαχείριση της υλοποίησής τους.
- συνεργάζεται με ειδικούς σε θέματα τουρισμού για τη **μεταφορά τεχνογνωσίας** στην περιοχή.
- συνεργάζεται με άλλους φορείς και φυσικά πρόσωπα που επιδιώκουν την προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού και αναλαμβάνει **κοινές δραστηριότητες** σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

5.4 Προώθηση Προτύπων Ποιότητας στο Πλαίσιο του Τοπικού Συμφώνου

Μια από τις πλέον βασικές αρχές λειτουργίας του Συμφώνου είναι η δέσμευση των μελών για τη συμμόρφωσή τους με **προδιαγραφές και όρους παροχής προϊόντων και υπηρεσιών ποιότητας** που θα αντανakλάται από την χορήγηση του **Σήματος Ποιότητας** του Συμφώνου.

Στο πλαίσιο αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία να τεθούν τέτοια κριτήρια συμμετοχής, έτσι ώστε να μπορούν όλοι ή σχεδόν όλοι όσοι θα βρεθούν στο δρόμο των επισκεπτών της Διαδρομής να υιοθετήσουν σε πρώτη φάση τουλάχιστον τα απολύτως βασικά και απαραίτητα. Σε αμέσως επόμενη φάση, καθώς οι συμμετέχοντες θα αποκομίζουν τα αναπτυξιακά οφέλη και θα γίνονται συνείδηση τα πλεονεκτήματα των κανόνων ποιότητας, τα μέλη του Συμφώνου θα κληθούν ωστόσο να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν στη λειτουργία της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας προδιαγραφές και πρότυπα ποιότητας, ανεβάζοντας αντιστοίχως και την κλίμακα αξιολόγησης.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται συστήματα πιστοποίησης και σήματα ποιότητας που εφαρμόζονται στον χώρο του τουρισμού και τα οποία προτείνονται να αποτελέσουν πιθανές επιλογές για τα μέλη του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας της Σαντορίνης, πάντα συμπληρωματικά προς άλλα πρότυπα και σήματα που ήδη εφαρμόζονται στην αγορά ή που μπορεί να δημιουργηθούν μελλοντικά.

Οι σύγχρονες τάσεις της διεθνούς τουριστικής ζήτησης προσανατολίζονται στην αναζήτηση προορισμών, επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων, που πληρούν **κριτήρια ποιότητας στην παροχή υπηρεσιών**, και στηρίζονται στην **εφαρμογή των αρχών της προστασίας του**

περιβάλλοντος και της βιωσιμότητας. Στο πλαίσιο αυτό, τα **σήματα ποιότητας** και τα **συστήματα πιστοποίησης** αποτελούν πλέον ένα από τα ισχυρότερα εργαλεία μάρκετινγκ και επικοινωνίας στον τομέα του τουρισμού. Η πιστοποίηση χρησιμοποιείται κυρίως για την αναβάθμιση του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, αλλά ολοένα και περισσότερα των τουριστικών προορισμών γενικότερα.

Βασικά συστατικά της πιστοποίησης αποτελούν ο καθορισμός κριτηρίων και προτύπων, η εθελοντική συμμετοχή των επιχειρήσεων, οι διαδικασίες ελέγχου και αξιολόγησης, και η αναγνώριση των επιχειρήσεων που πληρούν τα κριτήρια, με την απονομή ενός σήματος ή λογότυπου.

Στη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου “European Tourism Labelling” αναφέρεται η καταγραφή συνολικά 231 **διεθνών και εθνικών σημάτων στον τομέα του τουρισμού**³⁴, με 159 πιστοποιήσεις σημάτων να εφαρμόζονται στην Ευρωπαϊκή ήπειρο. Στην Ελλάδα ειδικότερα, βασικές κατηγορίες και ενδεικτικά παραδείγματα πιστοποιήσεων / σημάτων ποιότητας και περιβαλλοντικής διαχείρισης, που εφαρμόζονται στον τομέα του τουρισμού είναι τα ακόλουθα:

- **Σήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και αειφορίας (eco-labels)** που πιστοποιούν την τήρηση περιβαλλοντικών – «πράσινων» διαδικασιών λειτουργίας των επιχειρήσεων, π.χ. το διεθνές σήμα οικολογικής ποιότητας **Green Key** χορηγείται στην Ελλάδα από το 2009 μέσω της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ)³⁵ και είναι αναγνωρισμένο και από το Παγκόσμιο Συμβούλιο για τον Αειφόρο Τουρισμό³⁶. Με την χορήγηση του ευρωπαϊκού οικολογικού σήματος τουρισμού **“Ecolabel”**³⁷, που χρησιμοποιείται σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, πιστοποιούνται τουριστικά καταλύματα που πληρούν μια σειρά από κριτήρια επιδόσεων σε διάφορους περιβαλλοντικούς τομείς. Το σήμα **πιστοποίησης των**

³⁴ “Research for TRAN Committee – European Tourism Labelling”, Directorate General for Internal Policies, European Parliament, March 2018.

³⁵ <https://eepf.gr/el/greenkey>

³⁶ Global Sustainable Tourism Council

³⁷ <http://ec.europa.eu/ecat/hotels-campsites/en>

επιδόσεων βιωσιμότητας Travelife, το οποίο λειτουργεί ο Βρετανικός Ταξιδιωτικός Σύνδεσμος (ABTA)³⁸ και **απονέμεται σε ξενοδοχεία και καταλύματα**, με περισσότερες από 200 επιχειρήσεις διοργάνωσης οργανωμένων ταξιδιών να το χρησιμοποιούν για να παρακολουθούν τα συμβεβλημένα με αυτούς ξενοδοχεία και καταλύματα). Το **“Green Globe”** έχει τεθεί στην αγορά ως το διεθνές πρότυπο για τη διαχείριση της αειφορίας στον τομέα του τουρισμού. Τέλος, το Ελληνικό σήμα οικολογικής επιβράβευσης **“Green Choice”**³⁹ που απονέμεται σε επιχειρήσεις, οι οποίες λαμβάνουν μέτρα και εφαρμόζουν πολιτικές που μειώνουν το οικολογικό τους αποτύπωμα, σύμφωνα με ένα σύστημα αξιολόγησης, το οποίο βασίζεται σε διεθνώς αναγνωρισμένα κριτήρια για την αειφορική παραγωγή και διαχείριση υπηρεσιών και προϊόντων.

- **Σήματα ποιότητας**, όπως το **“Q Label”**, ελβετικό σήμα ποιότητας για τον Τουρισμό, το οποίο είναι αναγνωρισμένο από την HOTREC⁴⁰ (στις πιστοποιημένες επιχειρήσεις παρέχεται επιπλέον το δικαίωμα να χρησιμοποιούν το Σήμα European Hospitality Quality EHQ της HOTREC για την προβολή τους⁴¹) και το πρότυπο πιστοποίησης τουριστικών καταλυμάτων **“We do local”**⁴² που δημιουργήθηκε για να πιστοποιεί επιχειρήσεις που ενισχύουν την τοπική παραγωγή και οικονομία, προβάλλουν τον πολιτισμό, τη γαστρονομία, το περιβάλλον και την αειφορία του τόπου τους, και προάγουν την ελληνική φιλοξενία.
- **Πιστοποίηση τοπικής κουζίνας**, π.χ. το πρόγραμμα **«Ελληνικό Πρωινό»** του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΞΕΕ), το οποίο υλοποιείται από το 2010 με σκοπό τον εμπλουτισμό του πρωινού που προσφέρεται στα ελληνικά ξενοδοχεία, με προϊόντα Ελληνικής παραγωγής, καθώς και παραδοσιακά τοπικά εδέσματα της κάθε περιοχής της Ελλάδας. Η Συνομοσπονδία Επιχειρηματιών Τουριστικών Καταλυμάτων Ελλάδος (ΣΕΤΚΕ) καθιέρωσε το 2017 το πρόγραμμα **«Καλάθι Πρωινού»**, με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρουν τα μικρά τουριστικά καταλύματα. Η διαδικασία αξιολόγησης και πιστοποίησης διενεργείται σε συνεργασία με το Κέντρο Ανάπτυξης Ελληνικού Εμπορίου & Επιχειρηματικότητας. Επίσης, το περιφερειακό σήμα ποιότητας **“Aegean Cuisine”**⁴³, το οποίο απονέμεται σε επιχειρήσεις που αναδεικνύουν την ιδιαίτερα πλούσια γαστρονομική παράδοση του Αιγαίου, και παράγουν ή και εμπορεύονται χαρακτηριστικά τοπικά παραγόμενα προϊόντα.

³⁸ Το Travelife ξεκίνησε το 2007 από τον Βρετανικό Ταξιδιωτικό Σύνδεσμο ABTA και τον Ολλανδικό ταξιδιωτικό σύνδεσμο ANVR, με την υποστήριξη του Πανεπιστημίου Leeds Metropolitan (Ηνωμένο Βασίλειο), του Πανεπιστημίου Lund (Σουηδία) και της ECEAT-Projects, ενός Ολλανδικού μη κερδοσκοπικού οργανισμού που προωθεί τη βιωσιμότητα στον τουρισμό. (www.travelife.info/index_new.php?menu=about_travelife&lang=gr)

³⁹ www.green-choice.gr

⁴⁰ Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Εθνικών Ενώσεων Ξενοδοχείων, Εστίασης, Αναψυχής και Συναφών Επιχειρήσεων

⁴¹ Το σήμα European Hospitality Quality περιλαμβάνεται στο κριτήριο 10.2 της Υπουργικής Απόφασης 216 «Καθορισμός τεχνικών και λειτουργικών προδιαγραφών και βαθμολογούμενων κριτηρίων για τα ξενοδοχεία και κατάταξη αυτών σε κατηγορίες αστέρων» (ΦΕΚ 10/Β/9.1.2015).

⁴² https://www.tuvaustriahellas.gr/category_id=1&service_id=166

⁴³ www.aegeancuisine.gr

- **Θεματικά σήματα πιστοποίησης παροχής ειδικών υπηρεσιών**, όπως π.χ. το πρότυπο πιστοποίησης “*Hikers’ Friendly Hotels*”⁴⁴ για επιχειρήσεις διαμονής που προσφέρουν ειδικές υπηρεσίες σε πεζοπόρους, το οποίο δημιουργήθηκε από την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Paths of Greece σε συνεργασία με την Green Evolution. Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος δημιούργησε το σήμα πιστοποίησης “*Boutique hotels*”⁴⁵ με σκοπό να αποτελέσει την σφραγίδα ποιότητας αλλά και οριοθέτησης μικρών ξενοδοχείων της χώρας που έχουν επενδύσει στην έντονη διαφοροποίηση και στην προσφορά μοναδικών εμπειριών διαμονής στους επισκέπτες τους. Η πιστοποίηση ξενοδοχείων ξεκίνησε στις αρχές του 2018, με το πρώτο σήμα να έχει απονεμηθεί σε ξενοδοχειακή μονάδα στην Οία της Σαντορίνης. Το σήμα “*BIO-Hotels*”⁴⁶ απονέμεται από το 2001 στα πιστοποιημένα μέλη του ομώνυμου δικτύου ευρωπαϊκών ξενοδοχείων που ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές χρήσης βιολογικών προϊόντων και ένα ελάχιστο αριθμό πρότυπων για τρόφιμα και ποτά. Το ιδιωτικό πρότυπο πιστοποίησης “*Water Sports Certified Quality*”⁴⁷ που δημιουργήθηκε από τη σύμπραξη του μη-κερδοσκοπικού σωματείου Safe Water Sports και του φορέα ελέγχου και πιστοποίησης TÜV AUSTRIA HELLAS, πιστοποιεί τις λειτουργικές απαιτήσεις για τις επιχειρήσεις εκμίσθωσης θαλάσσιων σπορ και μέσων αναψυχής, με επίκεντρο την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και την εξυπηρέτηση των πελατών τους.

Επισημαίνεται, ότι σύμφωνα με την **Υπουργική Απόφαση «Καθορισμός τεχνικών και λειτουργικών προδιαγραφών και βαθμολογούμενων κριτηρίων για τα ξενοδοχεία και κατάταξη αυτών σε κατηγορίες αστέρων»**⁴⁸ όπως ισχύει, οι ξενοδοχειακές μονάδες που εφαρμόζουν πιστοποιημένα συστήματα διαχείρισης λαμβάνουν ενισχυμένη μοριοδότηση για την κατάταξή τους στις κατηγορίες αστέρων. Ως συστήματα διαχείρισης αναφέρονται ενδεικτικά το “Ecolabel”, το “Green Globe”, το “Green Key”, το “Travelife”, το “European Hospitality Quality” της HOTREC ή άλλα εξειδικευμένα δημόσια ή ιδιωτικά πρότυπα, καθώς και το πρόγραμμα «Ελληνικό Πρωινό» του ΞΕΕ, ή άλλα ειδικά σήματα ποιότητας ελληνικής κουζίνας ή πιστοποίηση τοπικής κουζίνας βάσει δημοσίων ή ιδιωτικών προτύπων.

Στη **Σαντορίνη**, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία που μπόρεσε να συγκεντρώσει η ομάδα μελέτης του παρόντος έργου, φέρονται να έχουν πιστοποιηθεί σήμερα με κάποιο από τα διεθνή σήματα ποιότητας & περιβαλλοντικής διαχείρισης (Green Key, Green Hotels, Travelife) συνολικά μόλις έξι (6) επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών καταλύματος. Επίσης, έχει πιστοποιηθεί μια ξενοδοχειακή μονάδα με το σήμα “Boutique hotel” του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος, ενώ περισσότερα από 20 εστιατόρια στη Σαντορίνη συμμετέχουν στο περιφερειακό σήμα ποιότητας “Aegean Cuisine”.

Επιδίωξη την προτεινόμενης παρέμβασης αποτελεί συνεπώς η **προώθηση και ουσιαστική υιοθέτηση της πιστοποίησης από τις τουριστικές επιχειρήσεις της Σαντορίνης σύμφωνα με αναγνωρισμένα – διεθνή και εθνικά – πρότυπα ποιότητας και περιβαλλοντικής**

⁴⁴ <http://hikersfriendly.com/el/>

⁴⁵ www.boutique-hotel.gr

⁴⁶ www.biohotels.info/en/

⁴⁷ <https://safewatersports.gr/el/ειδικές-δράσεις/ιδιωτικό-πρότυπο-για-την-ασφάλεια>

⁴⁸ ΦΕΚ 10/Β/9.1.2015

διαχείρισης, προκειμένου αφενός να συμβάλλει στην αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρουν οι επιχειρήσεις στους τουρίστες, και αφετέρου να διαμορφώσει τις συνθήκες ώστε να αποτελέσει προϋπόθεση για την ένταξη επιχειρήσεων στο επιδιωκόμενο Σύμφωνο Ποιότητας στο νησί.

Τα οφέλη για τις πιστοποιημένες επιχειρήσεις είναι πολλαπλά, καθώς αποκτούν τεχνογνωσία για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και πρόσβαση σε καινοτόμες εφαρμογές οργάνωσης και προώθησής τους. Επίσης, μέσα από το κύρος και τη διεθνή αναγνωρισιμότητα των σημάτων πιστοποίησης επιτυγχάνεται η περαιτέρω προβολή των επιχειρήσεων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, τόσο μεταξύ των τουριστών-πελατών τους, όσο και ευρύτερα στα κανάλια διανομής του τουριστικού προϊόντος (ταξιδιωτικοί πράκτορες, ταξιδιωτικά γραφεία κλπ.).

Η προτεινόμενη **δέσμη ενεργειών** για την προώθηση της πιστοποίησης τουριστικών επιχειρήσεων της Σαντορίνης (π.χ. ξενοδοχεία και λοιπά καταλύματα, κάμπινγκ, εξοχικές κατοικίες, κέντρα συνεδρίων, επιχειρήσεις εστίασης και λοιπές εγκαταστάσεις αναψυχής) είναι προσανατολισμένη προς την κατεύθυνση της ποιοτικής αναβάθμισης της τουριστικής δραστηριότητας των τοπικών επιχειρήσεων μεμονωμένα, αλλά και προς την επιδίωξη της συνολικότερης ανάδειξης της Σαντορίνης του προορισμού ποιοτικού και αειφόρου τουρισμού. Ειδικότερα, στόχοι της δράσης μπορούν να είναι:

- η συμμετοχή των επιχειρήσεων στην προστασία του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος, και της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού,
- η ανάδειξη του εύρους και η ενίσχυση της προστιθέμενης αξίας των ειδικών τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών που διαφοροποιούνται τόσο θεματικά, όσο και ποιοτικά από την καθιερωμένη τουριστική προσφορά,
- η βελτίωση και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των πιστοποιημένων επιχειρήσεων, αλλά και του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης συνολικά,
- η σύνδεση του αγροδιατροφικού τομέα με τον τουρισμό, η αύξηση της κατανάλωσης των τοπικών προϊόντων στη μαζική εστίαση, η προβολή και ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των τοπικών αγροτικών προϊόντων, καθώς και της τοπικής / παραδοσιακής κουζίνας.

Όταν συσταθεί ο **φορέας διαχείρισης του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης** (DMMO) θα ενεργοποιηθεί για την προώθηση σημάτων ποιότητας και περιβαλλοντικής διαχείρισης στην τοπική τουριστική αγορά, καθώς και για την υποστήριξη των επιχειρήσεων στη διαδικασία πιστοποίησής τους, παρέχοντας ενδεικτικά τις ακόλουθες **υπηρεσίες και δραστηριότητες**:

- συντονισμός και λειτουργία ενός Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας, με διαμόρφωση κριτηρίων ένταξης των επιχειρήσεων,
- διοργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων για την κινητοποίηση του επιχειρηματικού δυναμικού στην κατεύθυνση πιστοποίησής τους με διεθνή / εθνικά σήματα ποιότητας και περιβαλλοντικής διαχείρισης,

- διάχυση πληροφόρησης και εκπαίδευση επιχειρηματιών στη διαδικασία πιστοποίησης για την απόκτηση σήματος ποιότητας και περιβαλλοντικής διαχείρισης – σε συνεργασία με τους εθνικούς και διεθνείς φορείς πιστοποίησης και απονομής των σημάτων, αλλά και ταξιδιωτικά γραφεία / τουριστικούς πράκτορες που χρησιμοποιούν τα πρότυπα ποιότητας για την κατάταξη των συνεργαζόμενων καταλυμάτων και λοιπών τουριστικών επιχειρήσεων,
- προβολή των πιστοποιημένων επιχειρήσεων στο διαδίκτυο, μέσω εφαρμογών (apps) για κινητά και tablets κλπ.,
- συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας - εμπειριών με φορείς διαχείρισης ή / και πιστοποίησης προτύπων ποιότητας και περιβαλλοντικής διαχείρισης στον τουρισμό, καθώς και με δίκτυα πιστοποιημένων επιχειρήσεων, στην Ελλάδα και το εξωτερικό κ.α.

5.5 Σχέδιο Μνημονίου Συνεργασίας

Στο παρόν κεφάλαιο περιγράφονται αναλυτικά με την μορφή Σχεδίου Μνημονίου Συνεργασίας οι σκοποί σύστασης και οι βασικές αρχές λειτουργίας του Συμφώνου, τα μέσα για την επίτευξη των σκοπών, τα μέλη που αποκτούν δικαίωμα συμμετοχής, η χρονική διάρκεια λειτουργίας του Συμφώνου, το σύστημα διοίκησης και εκπροσώπησης του, οι πόροι καθώς και τα κριτήρια αξιολόγησης για την παροχή του Σήματος (2+1 βαθμίδες).

Τοπικό Σύμφωνο Υποστήριξης & Ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης

για την προώθηση και αξιοποίηση της «Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης» («Διαδρομή») και τη σύνδεσή της με την τοπική οικονομία της περιοχής.

Στη Θήρα, σήμερα, [ημερομηνία], οι παρακάτω συμβαλλόμενοι:

- 1.
- 2.
- 3.

[..... κ.λπ.]

συμφωνούμε και συναποφασίζουμε με το παρόν να συνεργαστούμε σε εθελοντική βάση προκειμένου να προωθήσουμε ένα κοινό για την περιοχή μας όραμα που αφορά στην προώθηση και αξιοποίηση της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης, ως επώνυμου τουριστικού προϊόντος, και τη σύνδεσή της με την τοπική οικονομία της περιοχής.

Προς την κατεύθυνση αυτή αποδεχόμαστε ανεπιφύλακτα τους όρους του παρακάτω Μνημονίου Συνεργασίας, όσων συμμετέχουν σήμερα ή / και θα προσέλθουν στο μέλλον στο Τοπικό Σύμφωνο Υποστήριξης & Ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης («Σύμφωνο»).

Μνημόνιο Συνεργασίας

Εισαγωγή

Το Τοπικό Σύμφωνο Υποστήριξης & Ανάπτυξης της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης είναι μια εθελοντική, συλλογική, πρωτοβουλία επαγγελματιών, επιχειρηματιών, φορέων και οργανισμών του ιδιωτικού, κοινωφελούς και δημόσιου τομέα, η δραστηριότητα των οποίων βρίσκεται σε γεωγραφική, ή και λειτουργική συνάφεια με την Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης, για την υποστήριξη και ανάπτυξη της Διαδρομής, με βάση την ποιότητα των παρεχόμενων στο ευρύτερο πλαίσιο της προϊόντων και υπηρεσιών, και τη σύνδεσή της με την τοπική οικονομία, ώστε να καταστεί ένας υψηλού επιπέδου αναγνωρίσιμος τουριστικός προορισμός. Λειτουργεί ως συνδεδεμένος κρίκος μεταξύ των παραγωγικών τομέων της οικονομίας της Σαντορίνης και ως όχημα ανάπτυξης του πολιτιστικού και ευρύτερου τουρισμού στο νησί.

Όσοι αποδέχονται το πνεύμα και τους όρους του παρόντος Μνημονίου Συνεργασίας, συνομολογούν ότι θα εργαστούν και συνεργαστούν, αυτοδεσμευόμενοι, για την τήρηση προδιαγραφών ποιότητας στις παρεχόμενες υπηρεσίες στην ευρύτερη περιοχή της «Διαδρομής», ώστε το υλικό και άυλο πολιτισμικό σύνολο, συνδεδεμένο με το ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον, να λειτουργεί ως «υψηλού επιπέδου ξεναγός της τοπικής ταυτότητας» του τουριστικού προορισμού.

Έχοντας την πολιτική υποστήριξη του Δήμου Θήρας, καθώς και την τεχνική συνδρομή του Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού DMMO), ο οποίος προτείνεται ως Διαχειριστής του έργου ανάπτυξης της Διαδρομής ως τουριστικού προϊόντος, το Σύμφωνο συγκροτείται από ένα σύνολο κανόνων, οι οποίοι λειτουργώντας εντός του θεσμικού πλαισίου της Πολιτείας, καθορίζουν ειδικότερες προδιαγραφές για τους εταίρους και ενισχύουν συνέργειες που βελτιώνουν την ποιότητα και προσδίδουν ταυτότητα στις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες στην περιοχή.

Σκοποί

Οι σκοποί του Συμφώνου είναι οι ακόλουθοι:

- Η **σύνδεση της Διαδρομής** με την τοπική οικονομία και επιχειρηματικότητα.
- Η **ανάδειξη της ευρύτερης περιοχής** της Διαδρομής, στην Ελλάδα και το εξωτερικό, ως επώνυμο τουριστικού προϊόντος, στο οποίο αποτυπώνονται τουριστικές υπηρεσίες αναβαθμισμένης ποιότητας και ταυτότητας της περιοχής.
- Η **δημιουργία εστίας ποιότητας** στην «καρδιά» της Διαδρομής, ως σημείο αναφοράς για τους επισκέπτες και οδηγό για τους φορείς, τις επιχειρήσεις και τους παραγωγούς του νησιού, η επιτυχία της οποίας μπορεί να συμβάλει στην ενσωμάτωση του προτύπου στο σύνολο του προορισμού.

Βασικές Αρχές

- **Αυτοδέσμευση:** Οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται την αξία της συλλογικής προσπάθειας και προσέρχονται σ' αυτήν όχι γιατί μια θεσμική ή ισχυρή νομική

δέσμευση τους το επιβάλλει, αλλά με την ισχυρή πεποίθηση ότι παρά τα διαφορετικά χαρακτηριστικά ή οικονομικά μεγέθη, αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο, το οποίο μπορεί να προσδώσει προστιθέμενη αξία στη «Διαδρομή», προς όφελος των ιδίων και της περιοχής γενικότερα.

- **Εμπιστοσύνη & Συνέργειες:** Επιδιώκεται η εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης και ενθαρρύνονται και αξιοποιούνται συνέργειες μεταξύ των μελών, ως ο ισχυρότερος παράγοντας που θα προσδώσει προστιθέμενη αξία στην Διαδρομή και θα αποτελέσει κύριο συστατικό της επιτυχίας της. Μέσω των συνεργειών καθίσταται αποδοτική η διαχείριση της «συλλογικής περιουσίας», καθώς οι συμμετέχοντες λειτουργούν ταυτοχρόνως ως πρεσβευτές των άλλων μελών, της ομάδας ως οντότητας και της Σαντορίνης.
- **Ευρεία Συμμετοχή:** Καθορίζονται απλοί κανόνες και μέτρα ποιότητας, ώστε να επιτευχθεί η ευρύτερη δυνατή συμμετοχή. Καθιερώνονται κριτήρια συμμετοχής που δεν αποθαρρύνουν με δαιδαλώδεις και κοστοβόρες διαδικασίες τις μικρότερες επιχειρήσεις να προσέλθουν στο Σύμφωνο. Τα μέλη του Συμφώνου αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο που εμπνέεται και εργάζεται για τον ίδιο στόχο. Η συμβολή του κάθε μέρους δεν αποτιμάται μόνον σε οικονομικούς δείκτες, αλλά κυρίως μέσα από τις συνέργειες που διενεργεί και από την αποτύπωση και τη σταθερότητα της διάθεσης για την ενσωμάτωση της καινοτομίας, της ψηφιακής τεχνολογίας και των τοπικών πολιτιστικών στοιχείων στη λειτουργία μιας μονάδας.
- **Κατάρτιση:** Αποδίδεται μεγάλη σημασία στη συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης, εκπαίδευσης, ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης, εργοδοτών, εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων, όχι για να δώσουν εξετάσεις και να βαθμολογηθούν απ' αυτά, αλλά για να κατανοήσουν και να αισθανθούν πιο οικείο το περιβάλλον και τα εργαλεία μέσα από τα οποία αναπτύσσεται ένα νέο τουριστικό προϊόν ποιότητας που φιλοδοξεί να έχει διεθνή απήχηση. Παράλληλα, η συμμετοχή τους στα παραπάνω προγράμματα θα βελτιώσει τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητές τους, θα αναπτύξει την επιχειρηματική τους κουλτούρα και θα ενισχύσει τον αναπτυξιακό χαρακτήρα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
- **Αξιολόγηση:** Στην καθημερινή πρακτική, αυτός που τελικά κρίνει μια υπηρεσία, ή ένα προϊόν είναι ο πελάτης τους: χρήστης ή αγοραστής. Η παραδοχή αυτή ενσωματώνεται ως κριτήριο αξιολόγησης μέσα από την υποχρεωτική δίγλωσση παρουσία στο διαδίκτυο της επιχείρησης ή του μέλους και – κυρίως – τη λειτουργία (διαδικτυακή και με μήνυμα SMS από το κινητό τηλέφωνο) της υπηρεσίας «Διαχείρισης Παρατηρήσεων & Παραπόνων». Αντί δηλαδή να ωθούνται εκατοντάδες επιχειρήσεις σε βαριές διαδικασίες πιστοποίησης κατά την έναρξη αυτής της προσπάθειας για τις οποίες δεν έχουν ούτε το χρόνο, ούτε τον τρόπο, ούτε τα χρήματα να ανταποκριθούν, θα αξιολογούνται καθημερινά, ανταποκρινόμενες ή μη σε κριτήρια ποιότητας, μέσα απ' την οπτική γωνία των πελατών τους. Η διαδικασία αυτή αντιμετωπίζει τον ξένο κυρίως επισκέπτη ως έναν μοναδικό και όχι περιστασιακό πελάτη, απ' το βαθμό ικανοποίησης του οποίου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η από «στόμα σε στόμα» («word of mouth») προβολή

του προορισμού, μετά την επιστροφή του στην πατρίδα του. Ισχύοντα συστήματα πιστοποίησης λαμβάνονται υπόψιν για τη δεύτερη βαθμίδα του Σήματος Ποιότητας.

- **Ανάδειξη των Τοπικών Προϊόντων:** Η χρήση και προβολή τοπικών προϊόντων, σε συνδυασμό με τη γαστρονομική παράδοση, γίνονται στα χέρια των μελών του Συμφώνου «εργαλείο δημιουργίας εικόνας» στους επισκέπτες για την ταυτότητα της Διαδρομής και της Σαντορίνης, ως νέου τουριστικού προϊόντος και προορισμού αντιστοίχως, και συγχρόνως, μέσο ενδυνάμωσης της τοπικής οικονομίας.
- **Επιβράβευση:** Οι μικρότερες επιχειρήσεις «επιβραβεύονται» στο μέτρο που ενσωματώνουν μια πολιτική αλλαγών και αυτοβελτίωσης και επιδεικνύουν σταθερότητα στην αξία του διαρκούς εκσυγχρονισμού τους, ώστε να καταστούν ανταγωνιστικές. Η επιβράβευση δίδεται τόσο από τον ιδιωτικό τομέα, με τη βοήθεια του προγράμματος συνεργειών, όσο και μέσω της κρατικής ενίσχυσης των κοινών δράσεων στις οποίες συμμετέχουν ως μέλη του δικτύου, στις οποίες περιλαμβάνονται και προγράμματα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των συγκεκριμένων επιχειρήσεων.

Τα Μέσα

Για την επίτευξη των σκοπών του, το Σύμφωνο:

- Θεσπίζει ένα **σύνολο κανόνων** που λειτουργούν με βάση το θεσμικό πλαίσιο της Πολιτείας και εξειδικεύει τις ειδικότερες προδιαγραφές που βελτιώνουν την ποιότητα των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών στην περιοχή.
- Φροντίζει για την **προσαρμογή σε πρότυπα, προδιαγραφές και μεθοδολογίες** που εκπονούνται και υιοθετούνται στο πλαίσιο του Συμφώνου, σε συνδυασμό με το συντονισμό και την κοινή δράση για την προβολή και προώθηση αυτών.
- Παρέχει στους συμμετέχοντες, υπό την προϋπόθεση της πλήρωσης των κριτηρίων που τίθενται ανά επίπεδο (βλ. «Κριτήρια»), το **Σήμα της Διαδρομής 3** βαθμίδων («Σήμα»), ως ένδειξη/αποτύπωση της ποιότητας των υπηρεσιών και προϊόντων που προσφέρουν, με τη φιλοδοξία να καθιερωθεί στην εξέλιξή του στην εσωτερική και διεθνή τουριστική αγορά ως αξιόπιστο και υψηλού κύρους σήμα ποιότητας. Το Σήμα (και οι εφαρμογές του), το οποίο θα σχεδιαστεί από ειδικούς, αναρτάται υποχρεωτικά, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, σε εμφανές σημείο της φυσικής εγκατάστασης και της ιστοσελίδας του Συμφώνου και κάθε μέλους του χωριστά, προσδίδοντας αναγνωρισιμότητα και κύρος.

Μέλη

Δικαίωμα συμμετοχής στο Σύμφωνο έχουν επαγγελματίες, επιχειρήσεις, οργανισμοί και φορείς, ανεξαρτήτως μεγέθους, ιδιωτικού, κοινωφελούς και δημόσιου χαρακτήρα, νομικά ή φυσικά πρόσωπα, με ομοειδή ή συμπληρωματικά χαρακτηριστικά, και έδρα της επιχειρηματικής δραστηριότητας ή λειτουργία υποκαταστήματος στο Δήμο Θήρας, και που

ασκούν δραστηριότητα η οποία βρίσκεται σε γεωγραφική ή / και λειτουργική συνάφεια και αλληλεπίδραση με τη «Διαδρομή» και την Σαντορίνη.

Ενδεικτικά, μέλη του Τοπικού Συμφώνου μπορεί να είναι:

- τα πάσης φύσεως καταλύματα (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια/διαμερίσματα κλπ.),
- επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής (εστιατόρια, ταβέρνες, μπαρ κλπ.),
- επιχειρήσεις παραγωγής, τυποποίησης και εμπορίας τοπικών προϊόντων του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα, οινοποιητικές επιχειρήσεις,
- τουριστικά γραφεία εσωτερικού και εξωτερικού, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εναλλακτικού τουρισμού,
- οργανισμοί και εταιρείες διαχείρισης λιμένων και αερολιμένων,
- εταιρείες κρουαζιέρας,
- αεροπορικές εταιρείες,
- φορείς πολιτισμού (μουσεία, πινακοθήκες, φορείς πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.λπ.),
- διάφορες επαγγελματικές δραστηριότητες και εμπορικές επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον τουρισμό: ξεναγοί, εταιρείες ψηφιακών εφαρμογών, ενώσεις ταξί, τοπικά ΚΤΕΛ, εταιρείες πλωτών μεταφορών κ.ά.

Διάρκεια

Η διάρκεια του Συμφώνου ορίζεται σε πέντε (5) έτη (με δυνατότητα επέκτασης ή ενδιάμεσης μετεξέλιξης σε άλλη νομική μορφή, με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των μελών) και αρχίζει από την ημερομηνία υπογραφής του παρόντος. Ο πρώτος χρόνος θα είναι προπαρασκευαστικός, ώστε αφενός μεν να δημιουργηθεί το αναγκαίο κεφάλαιο εμπιστοσύνης, αφετέρου να δοθεί χρόνος σε επιχειρήσεις και φορείς να προχωρήσουν στις αναγκαίες προσαρμογές στις απαιτήσεις του Συμφώνου.

Διοίκηση & Εκπροσώπηση

Τα όργανα του Συμφώνου είναι τρία:

- **Επιτροπή Παρακολούθησης:** Η Επιτροπή Παρακολούθησης αποτελείται από 9 μέλη, 3 εκ των οποίων ορίζονται από τον Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού, 4 εκπροσώπους συλλογικών φορέων του νησιού, και 2 επιχειρήσεις – εκπροσώπους των δύο βαθμίδων του Σήματος (ένας ανά κάθε βαθμίδα). Πρόεδρος της Επιτροπής Παρακολούθησης εκλέγεται ένα εκ των μελών που προτείνει ο Φορέας Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού. Η Επιτροπή Παρακολούθησης συνεδριάζει τουλάχιστον 3 φορές το χρόνο και έχει την ευθύνη λήψης όλων των αποφάσεων που αφορούν την εφαρμογή του παρόντος Συμφώνου, η υλοποίηση των οποίων ανατίθεται στην Εκτελεστική Επιτροπή.
- **Γενική Συνέλευση:** Η Γενική Συνέλευση, στην οποία συμμετέχουν όλα τα μέλη του Συμφώνου που είναι ταμειακά ενήμερα, λαμβάνει αποφάσεις με πλειοψηφία των

παρόντων, ενώ υπάρχει πρόνοια και για συμμετοχή με ηλεκτρονικά μέσα. Η Γενική Συνέλευση συνέρχεται σε τακτική συνεδρίαση ετησίως και εκτάκτως εφόσον το αποφασίσει η Επιτροπή Παρακολούθησης. Η Γενική Συνέλευση επιλέγει τα μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης που δεν ορίζονται από τον Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού, και αποφασίζει για την τροποποίηση των όρων του παρόντος Συμφώνου, που απαιτεί όμως και τη σύμφωνη γνώμη του Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού.

- **Επιτροπή Δεοντολογίας:** Η Επιτροπή Δεοντολογίας μεριμνά για τη σωστή εφαρμογή των όρων του Συμφώνου. Αποτελείται από 5 μέλη και συγκροτείται κυρίως από προσωπικότητες εγνωσμένου κύρους οι οποίες υποδεικνύονται από τον Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού και από τα μη οριζόμενα από τον Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης, με αναλογία 2 προς 3 μέλη.

Σε περίπτωση που η Επιτροπή Δεοντολογίας διαπιστώσει παραβίαση των κανόνων και των αρχών που περιλαμβάνονται στο Μνημόνιο Συνεργασίας, είτε αυτεπαγγέλτως, είτε κατόπιν καταγγελιών, είτε ως αποτέλεσμα των ελέγχων και της αξιολόγησης που διενεργούνται, επιβάλλονται κυρώσεις ηθικού περιεχομένου.

Ειδικότερα, η Επιτροπή Δεοντολογίας προβαίνει σε σύσταση συμμόρφωσης, με υποχρεωτικό χαρακτήρα, προσδιορίζοντας εύλογο χρόνο γι' αυτήν. Η μη δικαιολογημένη τήρηση της υποχρέωσης αυτής μετά την πάροδο δύο συστάσεων συνιστά παραβίαση των όρων του Συμφώνου, η οποία επισύρει την επιβολή της διαγραφής του μέλους από το Σύμφωνο, η οποία αποφασίζεται από την Επιτροπή Δεοντολογίας.

Το μέλος που διαγράφεται μπορεί να προσφύγει στην ολομέλεια της Επιτροπής Παρακολούθησης, η οποία μπορεί να άρει τις συνέπειες της σχετικής απόφασης με αιτιολογημένη εισήγηση (που αφορά τη συμμόρφωση του μέλους και ρητές εγγυήσεις για μη παραβίαση των κανόνων του Συμφώνου στο μέλλον) και λαμβάνεται με τη σύμφωνη γνώμη τουλάχιστον 6 εκ των 9 μελών, σε μυστική ψηφοφορία.

Η θητεία των μελών των σχετικών οργάνων ορίζεται στα τρία (3) έτη, με απεριόριστη δυνατότητα ανανέωσης. Τα μέλη των οργάνων που θα υπηρετήσουν στη διάρκεια της πρώτης τριετίας επιλέγονται κατόπιν διαβούλευσης μεταξύ των ιδρυτικών μελών του Συμφώνου, με συναινετική διαδικασία («by consensus») και ορίζονται ονομαστικά στο παρόν κείμενο.

Πόροι

Η εγγραφή των μελών στο Σύμφωνο γίνεται δωρεάν για την πρώτη διετία. Στη συνέχεια, ορίζεται από την Επιτροπή Παρακολούθησης ετήσια συνδρομή που λαμβάνει υπόψη της το μέγεθος της κάθε επιχείρησης και τις δραστηριότητές της στο νησί.

Η συνδρομή για τις μικρές επιχειρήσεις – με κύκλο εργασίας μέχρι 100 χιλιάδες ευρώ – δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 20 ευρώ το χρόνο. Ο πόρος αυτός, ο οποίος θα λειτουργήσει συμπληρωματικά με άλλες πηγές χρηματοδότησης (π.χ. χορηγίες), κατατίθεται σε κοινό

τραπεζικό λογαριασμό που δημιουργείται προς τούτο από τον Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού (ο οποίος θα εκδίδει τιμολόγιο παροχής υπηρεσιών προς κάθε επιχείρηση που πληρώνει συνδρομή), αποτελεί πόρο του Συμφώνου και διατίθεται για την αντιμετώπιση τρεχουσών αναγκών του, με τη σύμφωνη γνώμη της Εκτελεστικής Επιτροπής και με βάση τις οδηγίες της Επιτροπής Παρακολούθησης.

Έδρα

Ως έδρα του Συμφώνου ορίζεται ο Δήμος Θήρας.

Δυνατότητα Τροποποίησης

Οι κανόνες του Συμφώνου τροποποιούνται, επεκτείνονται και εμπλουτίζονται μετά από εισήγηση της Επιτροπής Παρακολούθησης και απόφαση της Γενικής Συνέλευσης που λαμβάνεται με πλειοψηφία του συνόλου των ταμειακά ενήμερων μελών και με τη σύμφωνη γνώμη της Αναπτυξιακής.

Στο τέλος της πρώτης τριετίας, με βάση και τις σχετικές ενδιάμεσες Εκθέσεις Αξιολόγησης, προβλέπεται ούτως ή άλλως μια διαδικασία αναθεώρησης των όρων του Συμφώνου, η οποία θα αξιοποιεί τη συσσωρευμένη εμπειρία από την εφαρμογή του.

Κριτήρια Αξιολόγησης για την Παροχή του Σήματος της Διαδρομής

Τα μέλη του Τοπικού Συμφώνου στα οποία παρέχεται το Σήμα της Διαδρομής κατατάσσονται σε δύο βαθμίδες, αναλόγως των κριτηρίων που πληρούν, και παίρνουν το αντίστοιχο Σήμα της Διαδρομής.

Α' Βαθμίδα

Τα κριτήρια επιλογής για την ένταξη στην πρώτη βαθμίδα είναι τα ακόλουθα:

- **Προφίλ & ενεργή παρουσία στον ιστότοπο της Διαδρομής στα Ελληνικά & Αγγλικά:** Κάθε μέλος οφείλει να παρέχει τουλάχιστον τις βασικές πληροφορίες για το είδος της δραστηριότητας που ασκεί, τις προσφερόμενες υπηρεσίες ή προϊόντα που διαθέτει, τις συνέργειες στις οποίες μετέχει, τον τρόπο πρόσβασης και τα στοιχεία επικοινωνίας του, καθώς και αναφορά στη δική του διαδικτυακή σελίδα (εφόσον υπάρχει) και σε μια σελίδα σε ένα τουλάχιστον μέσο κοινωνικής δικτύωσης ή/και εξειδικευμένο ταξιδιωτικό ιστότοπο που ο ίδιος επιλέγει. Επίσης, σε διακριτό σημείο των εγκαταστάσεών του πρέπει να βρίσκεται το Σήμα της Διαδρομής που διαθέτει, καθώς και ένα σύντομο κείμενο αναφοράς -κοινό για όλα τα μέλη- στο Σύμφωνο και τους σκοπούς του. Οι πληροφορίες του προφίλ πρέπει να ανανεώνονται από τον ίδιο κάθε φορά που προκύπτουν αλλαγές, ώστε να είναι ακριβείς και να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Σε ότι αφορά χώρους εστίασης (είτε ασκείται αμιγώς αυτή η δραστηριότητα, είτε προσφέρεται εντός του χώρου των πάσης φύσεως καταλυμάτων), θα πρέπει να υπάρχει διαδικτυακά

διαθέσιμος ο ενδεικτικός τιμοκατάλογος («μενού») της επιχείρησης, στον οποίο θα αποτυπώνεται με διακριτό τρόπο η χρήση τοπικών υλών, προϊόντων ή παραδοσιακών τεχνικών στην παρασκευή των εδεσμάτων, με αναφορά ει δυνατόν στον παραγωγό ή προμηθευτή.

- **Διαχείριση παρατηρήσεων & παραπόνων:** Αποτελεί εργαλείο καθημερινής αυτοβελτίωσης και αξιολόγησης τόσο για την ίδια την επιχείρηση ή τη δραστηριότητα, όσο και για τη διοίκηση του Συμφώνου. Παρέχει τη δυνατότητα σε κάθε ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις παρατηρήσεις του ή και τα παράπονά του αν δεν είναι ικανοποιημένος από τις υπηρεσίες ή τα προϊόντα που του παρασχέθηκαν, μέσα από ειδικό για το σκοπό αυτό χώρο που διατηρείται στον ιστότοπο της Διαδρομής ή εναλλακτικά στο μέσο ή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή/και στα εξειδικευμένα ταξιδιωτικά portal (π.χ. TripAdvisor, Booking.com κ.λπ.), που έχει επιλέξει για την προβολή της η επιχείρηση. Εναλλακτικά, μπορεί να σταλεί μήνυμα από το κινητό κάθε επισκέπτη/χρήστη σε αριθμό που θα έχει καθοριστεί επί τούτου από τον Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού, και το οποίο θα κοινοποιείται στο ενδιαφερόμενο μέλος. Το τελευταίο είναι υποχρεωμένο να απαντήσει άμεσα στον ενδιαφερόμενο ή στα μέσα που χρησιμοποιεί, το αργότερο εντός 10 ημερών από την κοινοποίηση του παραπόνου ή του επικριτικού σχολίου. Όταν η απάντηση γίνεται απευθείας στον ενδιαφερόμενο, κοινοποιείται στον Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού. Ο αριθμός αποστολής μηνύματος SMS και η διεύθυνση του ιστότοπου για την υποβολή παρατηρήσεων/παραπόνων ή η συγκεκριμένη διεύθυνση του μέσου κοινωνικής δικτύωσης ή των εξειδικευμένων ταξιδιωτικών portal που χρησιμοποιεί για το σκοπό αυτό η επιχείρηση πρέπει να γνωστοποιούνται στους επισκέπτες ηλεκτρονικώς και εντύπως (να αναγράφονται στο προφίλ του μέλους και σε εμφανές σημείο στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης, π.χ. στην είσοδο, στον τιμοκατάλογο στην περίπτωση των καταστημάτων εστίασης και στα έντυπα προβολής της).
- **Χρήση & προβολή τουλάχιστον τριών τοπικών προϊόντων (Κυκλαδίτικων) σε χώρους εστίασης:** Η χρήση αφορά κυρίως είτε αμιγώς επιχειρήσεις εστίασης (εστιατόρια, ταβέρνες, ουζερί, καφετέριες κλπ.), είτε χώρους εστίασης εντός επιχειρήσεων άλλου αντικειμένου (ξενοδοχείων, ξενώνων και πάσης φύσεως καταλυμάτων που προσφέρουν είτε μόνο πρωινό, είτε και γεύμα και δείπνο, κυλικίων μουσείων και αρχαιολογικών χώρων κλπ.), οι οποίες οφείλουν να χρησιμοποιούν και να προσφέρουν τρία τουλάχιστον τοπικά προϊόντα των Κυκλάδων, με σαφή αναφορά στον τιμοκατάλογο στην ονομασία, την προέλευση και τον παραγωγό, ή προμηθευτή. Όπου δεν χρησιμοποιείται τιμοκατάλογος, η απαίτηση αυτή ικανοποιείται με τη σχετική σήμανση που συνοδεύει τα εκτιθέμενα προϊόντα (π.χ. στο μπουφέ του πρωινού ενός ξενοδοχείου ή άλλου τύπου καταλύματος) ή στο υλικό προβολής μιας επιχείρησης.
- **Εγκατάσταση & λειτουργία συσκευής «Point of Sale» («POS»):** Αφορά όλους τους επαγγελματίες και τις επιχειρήσεις, οι οποίοι σύμφωνα με το νόμο υποχρεούνται στην εγκατάσταση POS και την αποδοχή μέσων πληρωμής με κάρτα.

- **Εφαρμογή κατ' ελάχιστον μίας πρακτικής εξοικονόμησης ενέργειας και ενός τουλάχιστον ρεύματος ανακύκλωσης:** Εφαρμογή τουλάχιστον μίας πρακτικής εξοικονόμησης ενέργειας, όπως η αντικατάσταση κοινών λαμπτήρων με άλλους χαμηλής κατανάλωσης λαμπτήρες και η συστηματική ανακύκλωση υλικών / απορριμμάτων σε ένα κατ' ελάχιστον ρεύμα (π.χ. γυαλί, χαρτί, τηγανέλαια, αλουμίνιο κλπ.).
- **Συμμετοχή κατ' ελάχιστον σε 10 ώρες προγραμμάτων κατάρτισης:** Τα σχετικά προγράμματα αποσκοπούν στην ειδική εκπαίδευση προσωπικού επιχειρήσεων, φορέων και οργανισμών – μελών του Συμφώνου πάνω στην ιστορία της Πολιτιστικής Διαδρομής, τη φιλοσοφία του Τοπικού Συμφώνου, τη διαχείριση παρατηρήσεων και παραπόνων, τη χρήση τοπικών προϊόντων, τη συμπεριφορά απέναντι στους επισκέπτες / χρήστες των προσφερόμενων υπηρεσιών και προϊόντων, στην τοπική γαστρονομία κλπ., αλλά και σε ευρύτερα προγράμματα κατάρτισης που έχουν στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων, στο ευρύτερο πλαίσιο της διαδρομής, προϊόντων και υπηρεσιών. Ως ενδεικτικές κατηγορίες «εκπαιδευομένων» αναφέρονται οι υπεύθυνοι και εργαζόμενοι στον κλάδο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαμονής και εστίασης, ταξιδιωτικών γραφείων και εξειδικευμένων γραφείων τουρισμού, και των επισκέψιμων χώρων παραγωγής και πώλησης τοπικών προϊόντων (π.χ. οινοποιεία). Αναφέρονται επίσης ενδεικτικά το προσωπικό του λιμανιού και του αεροδρομίου της Σαντορίνης, το προσωπικό φύλαξης αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, καθώς και το προσωπικό και οι οδηγοί τουριστικών λεωφορείων, ΚΤΕΛ και ταξί.
- **Ενεργή Επιδίωξη Συνεργιών:** Τα μέλη του Συμφώνου θα πρέπει να συμμετέχουν με εξουσιοδοτημένα στελέχη τους στην «Ημέρα Συνεργιών» που θα διοργανώνεται μια φορά το χρόνο από τον Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού. Στη διάρκεια της ημέρας αυτής θα ανακοινώνονται οι προτάσεις του Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού για τις οργανωμένες συλλογικές κινήσεις συνεργιών, οι οποίες θα απευθύνονται είτε σε όλους τους συμμετέχοντες είτε σε ευρύτερες υπο-ομάδες συμμετεχόντων. Στη συνέχεια προτείνεται να πραγματοποιούνται οργανωμένα από τον Φορέα Διαχείρισης & Μάρκετινγκ Προορισμού workshop και επιχειρηματικές συναντήσεις B2B («business-to-business») για την αναζήτηση επιπλέον συνεργιών μεταξύ των μελών του δικτύου. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι ακόλουθες πιθανές δράσεις συνεργιών:
  - Αμοιβαίες **εκπτώσεις** για υπηρεσίες ή προϊόντα που προσφέρουν τα μέλη (π.χ. μέσω της έκδοσης εκπτώτικης κάρτας “Santorini Card”), η οποία εκτός από την παροχή εκπτώσεων στα συμβεβλημένα εμπορικά καταστήματα, καταλύματα και χώρους εστίασης θα προσφέρει επίσης χαμηλότερες χρεώσεις για την χρήση των μέσων μαζικής μεταφοράς, την είσοδο σε μουσεία και άλλα αξιοθέατα.
  - **Επισκέψεις / γευσιγνωσία** σε χώρους παραγωγής τοπικών προϊόντων και οινοποιεία.

- Δράση «**φιλέματος**» των **επισκεπτών** με χαρακτηριστικά τοπικά προϊόντα σε σημεία εισόδου στο νησί (αεροδρόμιο, λιμάνι), καταλύματα και λοιπές τουριστικές επιχειρήσεις.
- **Εκθετήρια ή / και πωλητήρια προϊόντων** (γαστρονομικά, χειροτεχνήματα, σουβενίρ κλπ.) σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους που μπορούν να παραχωρηθούν στο αεροδρόμιο, το λιμάνι και καταλύματα. Απλές προθήκες σε μικρότερες μονάδες ή χώρους εστίασης.
- **Ημέρες γαστρονομίας** και οργάνωση **φεστιβάλ τοπικών προϊόντων** και επιδείξεις μαγειρικής με συμμετοχή της τοπικής εφοδιαστικής αλυσίδας.
- **Πρόγραμμα προβολής** της Διαδρομής και του Συμφώνου από τις οθόνες αεροπορικών εταιρειών που προσεγγίζουν το νησί, κρουαζιερόπλοιων και των λεωφορείων του τοπικού ΚΤΕΛ κλπ. Διανομή έντυπου υλικού στους παραπάνω χώρους.
- Διοργάνωση εκδηλώσεων **παραδοσιακής μαγειρικής**.
- Οργάνωση **συμμετοχής επισκεπτών σε παραγωγικές διαδικασίες** του αγροτικού τομέα (τρύγος κ.λπ.).
- Οργάνωση ειδικών πακέτων για την **απασχόληση των επισκεπτών** εκτός του χώρου διαμονής τους, σε συνεργασία με γραφεία γενικού και εξειδικευμένου τουρισμού (εκδρομές και ξενάγηση σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία, περιηγήσεις και γνωριμία με τη φύση και τα οικοσυστήματά της, αθλητικές δραστηριότητες, ποδηλασία, ιππασία, trekking, επισκέψεις σε εκκλησίες και μοναστήρια, παρακολούθηση τοπικών εκδηλώσεων, συμμετοχή σε τοπικά πανηγύρια κ.λπ.).

Β΄ Βαθμίδα

Στη δεύτερη βαθμίδα εντάσσονται τα μέλη που πληρούν όλα τα κριτήρια της πρώτης βαθμίδας και συγχρόνως έχουν αποκτήσει και διατηρούν μία από τις παρακάτω πιστοποιήσεις ή σήματα πιστοποίησης ή άλλες ισοδύναμες ή/και ανώτερες πιστοποιήσεις στο χώρο που δραστηριοποιείται το κάθε μέλος:

- ISO 9001:2015 Σύστημα Διαχείρισης Ποιότητας, ISO 22000 Σύστημα Διαχείρισης Ασφάλειας Τροφίμων και Ποτών, ISO 14001 Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, ISO 50001 για τη Διαχείριση Ενέργειας.
- Βεβαίωση HACCP σύμφωνα με τις αρχές του Codex Alimentarius και τον Κανονισμό (ΕΚ) 852/2004.
- GLOBALGAP για τη διεθνή πιστοποίηση φρέσκων προϊόντων.
- AGRO 2.1 και 2.2 συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης στη γεωργική παραγωγή

- Πιστοποίηση βιολογικών προϊόντων στη φυτική παραγωγή, στη ζωική παραγωγή και στη μεταποίηση από αναγνωρισμένους από το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης φορείς πιστοποίησης. Ενδεικτικά αναφέρονται οι: A Cert-Ευρωπαϊκός Οργανισμός Πιστοποίησης, IRIS bio, ΔΗΩ, BIO Hellas, TUV Hellas, Φυσιολογική, Qways, Πράσινος Έλεγχος, Γεωτεχνικό Εργαστήριο, Bio Euro Cert.
- Σήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και αειφορίας (eco-labels), όπως Green Key, Ecolabel, Travelife, Green Globe, Green Choice.
- Σήματα ποιότητας όπως το Q Label και το We do local.
- Πιστοποίηση τοπικής κουζίνας, π.χ. «Ελληνικό Πρωινό» του ΞΕΕ, το «Καλάθι Πρωινού» της Συνομοσπονδίας Επιχειρηματιών Τουριστικών Καταλυμάτων Ελλάδος (ΣΕΤΚΕ) και το περιφερειακό σήμα ποιότητας “Aegean Cuisine”.
- Θεματικά σήματα πιστοποίησης παροχής ειδικών υπηρεσιών, όπως π.χ. το “Hikers’ Friendly Hotels”, το “Boutique hotels”, το “BIO-Hotels” και το “Water Sports Certified Quality”.
- Ειδικά για τα καταλύματα, στη Β΄ Βαθμίδα εντάσσονται τα ξενοδοχεία 3, 4 και 5 αστέρων και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια 3 και 4 κλειδιών.

Γ΄ Βαθμίδα

Είναι σκόπιμο στην παρούσα φάση να μην προσδιοριστούν περιοριστικά οι όροι και οι προϋποθέσεις ένταξης στην Γ΄ Βαθμίδα, όπως συμβατικά προβλέπεται, αλλά αυτό να αντιμετωπιστεί από τα ίδια τα όργανα της Δικτύωσης, αναλόγως με την εξέλιξή της και της εμπειρίας που στο μεταξύ θα έχει αποκτηθεί.

5.6 Κινητοποίηση Συμπληρωματικών Δικτύσεων και Ιδιωτικής Συμμετοχής

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται προτάσεις δικτύσεων που μπορούν είτε να αναπτυχθούν συμπληρωματικά προς τη λειτουργία του Συμφώνου και να υποστηριχθούν από αυτό, είτε να αποτελέσουν πρωτοβουλίες που θα εκδηλωθούν και θα υλοποιηθούν μέσα από τη λειτουργία του Συμφώνου. Ενδεικτικές προτάσεις που ανταποκρίνονται σε ήδη διαμορφωμένα πεδία δραστηριότητας επιχειρήσεων και φορέων στη Σαντορίνη και ενδείκνυται για την εκκίνηση αντίστοιχων πρωτοβουλιών συνεργασίας και δικτύωσης είναι:

- η δικτύωση των οινοπαραγωγών του νησιού με τη δημιουργία «Δρόμων του Κρασιού Σαντορίνης»,
- η ανάπτυξη κοινής πρωτοβουλίας για την πιστοποίηση των οινοποιείων και την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού τους, καθώς και
- η δικτύωση των ιδιωτικών μουσείων και η δημιουργία «Δικτύου Φίλων Μουσείων της Σαντορίνης».

Δικτύωση Οινοπαραγωγών – Δρόμοι του Κρασιού Σαντορίνης

Ο οινοτουρισμός στη Σαντορίνη ακολούθησε μια αυτοτροφοδοτούμενη διαδρομή ανάπτυξης και δεν χρειάστηκε ενισχυτικές πρωτοβουλίες για την προώθησή του, με συνέπεια να μην εκδηλωθούν πρωτοβουλίες για τη δικτύωση των οινοπαραγωγών, πέραν της – ισχνής – συμμετοχής τους στο συλλογικό τους όργανο (Σύνδεσμος Οινοπαραγωγών Σαντορίνης). Η συνεργασία μεταξύ των οινοποιείων στο νησί έχει εξάλλου καταστεί ιδιαίτερα δυσχερής, λόγω της έντασης του ανταγωνισμού που εκδηλώνεται γύρω από τις περιορισμένες ποσότητες σταφυλιών στο νησί, ωστόσο το γνώρισμα αυτό ούτε μοναδικό είναι για μια οινοποιητική περιοχή, ούτε καθιστά απαραίτητα απαγορευτική την επίτευξη ευρύτερων συνεργειών προς όφελος όλων των οινοποιητικών μονάδων της Σαντορίνης,

Επίκεντρο αυτής της πρότασης αποτελεί συνεπώς η διαμόρφωση μιας ευρύτερης συνεργατικής σχέσης επαγγελματιών / φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα που σχετίζονται με τον οινοτουρισμό με τη μορφή **δικτύωσης των οινοπαραγωγών** του νησιού, καθώς και τη δημιουργία **οινοτουριστικών διαδρομών («Δρόμοι του Κρασιού Σαντορίνης»)**, με σκοπό τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό του οινοτουριστικού προϊόντος και τη δημιουργία μιας ενιαίας και τοπικής ταυτότητας του νησιού ως κορυφαίου οινοτουριστικού προορισμού παγκοσμίως.

Αναφέρεται ενδεικτικά, ότι στη Σαντορίνη δεν αναπτύχθηκε έως σήμερα κάποια πρωτοβουλία για τη δικτύωση των επισκεψιμων οινοποιείων με τη μορφή ένταξής τους σε «Δρόμους του Κρασιού» (η τοποθέτηση πινακίδων σήμανσης «Δρόμοι του Κρασιού» για την κατεύθυνση των τουριστών στα επισκέψιμα οινοποιεία έγινε με πρωτοβουλία του Δήμου Θήρας).

Αυτής της μορφής δικτυώσεις έχουν καθιερωθεί σε πολλές από τις οινοποιητικές περιοχές της χώρας, όπως στις περιπτώσεις των δικτύων «Δρόμοι του Κρασιού Βορείου Ελλάδας»⁴⁹ με πρωτοβουλία της Ένωσης Οινοπαραγωγών του Αμπελώνα της Βορείου Ελλάδος (ΕΝΟΑΒΕ), «Δρόμοι του Κρασιού Πελοποννήσου»⁵⁰ της Ένωσης Οινοπαραγωγών του Αμπελώνα της Πελοποννήσου (ΕΝΟΑΠ) και «Δρόμοι του Κρασιού Αττικής»⁵¹ της Ένωσης Οινοπαραγωγών του Αμπελώνα της Αττικής (ΕΝΟΑΑ).

Ένωση Οινοποιών Αμπελουργών Νήσων Αιγαίου (ENOANA)

Η Ένωση Οινοποιών Αμπελουργών Νήσων Αιγαίου (ENOANA) συστάθηκε το με ιδρυτικά μέλη 21 οινοποιεία ιδιωτικών συμφερόντων. Διακριτικός τίτλος της Ένωσης στα Ελληνικά είναι ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ και στα Αγγλικά AEGEAN WINERIES. Από τη Σαντορίνη καταγράφονται σήμερα 13 οινοποιεία ως μέλη της Ένωσης. Η ENOANA συμμετέχει στην εκδήλωση **«Ανοιχτές Πόρτες»**, η οποία διοργανώνεται συλλογικά από τις Ενώσεις Οινοπαραγωγών της χώρας και τα επισκέψιμα οινοποιεία – μέλη τους.

www.aegeanwineries.gr

⁴⁹www.wineroads.gr, www.winesofnorthgreece.gr

⁵⁰www.peloponnesewineroads.gr

⁵¹www.enoaa.gr

Τα επιτυχημένα αυτά παραδείγματα δικτύωσης με τη μορφή των «Δρόμων του Κρασιού» περιλαμβάνουν διαδικασίες, προγράμματα και εκδηλώσεις για τη **διασύνδεση των επισκέψιμων οινοποιείων σε μια διαδρομή**, και την από κοινού προώθηση του οινοτουριστικού προορισμού, με **συλλογικές ενέργειες προβολής** στο πλαίσιο μιας γενικότερης **στρατηγικής branding**.

Για τον οινοτουριστικό προορισμό είναι συνεπώς σημαντική η **χωρική αποτύπωση των οινοτουριστικών πόρων σε μία διαδρομή** που διανύοντάς την ο επισκέπτης θα έρθει σε επαφή με τα βασικά στοιχεία της οινοτουριστικής εμπειρίας. Η χωρική ταυτότητα προφανώς καλείται εδώ να παίξει σημαντικό ρόλο, αφού κάθε δρόμος κρασιού που αποτελεί ένωση οινοπαραγωγών σε τοπικό επίπεδο, επικαλείται χαρακτηριστικά της περιοχής – κλίμα, σύσταση εδάφους, ποικιλίες που προσδίδουν τον ξεχωριστό χαρακτήρα στο παραγόμενο προϊόν.

Στην περίπτωση της Σαντορίνης, για την υλοποίηση αντίστοιχης πρωτοβουλίας απαιτείται η ενεργοποίηση του συλλογικού φορέα των οινοπαραγωγών (Σύνδεσμος Οινοπαραγωγών Σαντορίνης) στην κατεύθυνση επίτευξης των απαιτούμενων συναινέσεων και συντονισμού της διαδικασίας συσπείρωσης των εμπλεκόμενων μελών. Πέραν των **τοπικών οινοποιείων** που θα αποτελέσουν τα μέλη των «Δρόμων του Κρασιού», η συνεργατική σχέση μπορεί να επεκταθεί σε ένα ευρύτερο **πλήθος επιχειρήσεων / επαγγελματιών που προσφέρουν συμπληρωματικές υπηρεσίες**, όπως ενδεικτικά επιχειρήσεις εστίασης, επισκέψιμα αγροκτήματα, ζυθοποιεία / ποτοποιεία / αποστακτήρια, αλλά και φορείς του δημόσιου τομέα.

Ειδικότερα, το πλαίσιο των ενδεδειγμένων **δραστηριοτήτων** που καλείται να υλοποιήσει ο φορέας διαχείρισης των «Δρόμων του Κρασιού Σαντορίνης» μπορεί να περιλαμβάνει:

- την (διαδικτυακή) **χαρτογράφηση των επισκέψιμων οινοποιείων και της αμπελουργικής ζώνης της Σαντορίνης**, με συμπληρωματική ανάδειξη τοποθεσιών, αξιοθέατων, μνημείων και εκδηλώσεων λαογραφικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, αλλά και τη διασύνδεση με επαγγελματίες που προσφέρουν υπηρεσίες οινοτουριστικού ενδιαφέροντος (π.χ. επιχειρήσεις εστίασης, καταλύματα, ταξιδιωτικά γραφεία) για την προσφορά αλληλοσυμπληρωμένων δραστηριοτήτων και ενίσχυσης των ήδη προσφερόμενων υπηρεσιών,
- την **εξειδικευμένη προβολή** των οίνων και των οινοποιείων της Σαντορίνης, όπως και των υπολοίπων επιχειρήσεων – μελών του δικτύου στο διαδίκτυο, μέσω ενός κοινού ιστότοπου, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, σύγχρονων εφαρμογών (apps) κινητών τηλεφώνων και tablets, δημοφιλών διεθνών ιστοσελίδων για τον οίνο κτλ.), με πρόβλεψη τουλάχιστον μιας ξενόγλωσσης εκδοχής (Αγγλικά),
- τη **συστηματική καλλιέργεια επαφών και συνεργασίας με τουριστικούς πράκτορες και ταξιδιωτικά γραφεία** με σκοπό την ενσωμάτωση οινοτουριστικών δραστηριοτήτων στα προσφερόμενα πακέτα τουρισμού στη Σαντορίνη, καθώς και για την πρόσκληση στο νησί δημοσιογράφων / MME διεθνούς εμβέλειας, και διακεκριμένων ειδικών στο χώρο του οίνου και της γαστρονομίας,

- τη **διοργάνωση κοινών εκδηλώσεων με θεματικό άξονα τον οίνο και τη γαστρονομία**, όπως ειδικότερα εκδηλώσεων που μπορούν να λειτουργήσουν ως κίνητρο επίσκεψης του νησιού σε περιόδους χαμηλής τουριστικής κίνησης, π.χ. σειρά παράλληλων δραστηριοτήτων – events που διοργανώνουν τα ίδια τα οινοποιεία σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο (όπως καλύτερη αξιοποίηση της δυναμικής της εκδήλωσης «Ανοιχτές Πόρτες»⁵²) ή στο πλαίσιο ενός διεθνούς συνεδρίου με επίκεντρο τον οίνο που διεξάγεται στο νησί⁵³,
- τη πρόβλεψη **δημιουργίας ενός κοινού σημείου πώλησης στο αεροδρόμιο της Σαντορίνης** ενόψει της αναδιοργάνωσης και επέκτασης των κτιριακών εγκαταστάσεων από τη διαχειρίστρια κοινοπραξία Fraport / Όμιλος Κοπελούζου, εντός του χώρου αναχωρήσεων ώστε να διευκολυνθεί η δυνατότητα μεταφοράς φιαλών από τους επιβάτες,
- τη **πραγματοποίηση επαφών και συνεργασιών με άλλα δίκτυα οινικού τουρισμού στην Ελλάδα και στο εξωτερικό**, με στόχο την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειριών, καθώς και την εξέταση της δυνατότητας ανάληψης κοινών δράσεων,
- την **παραγωγή (ελληνικού και ξενόγλωσσου) οπτικοακουστικού υλικού** – π.χ. ενός ντοκιμαντέρ για την αμπελοοινική παράδοση της Σαντορίνης με σκοπό τη διάθεσή του για προβολή σε τηλεοπτικές εκπομπές και διαδικτυακά κανάλια – καθώς και **έντυπων εκδόσεων**.

Πιστοποίηση Οινοποιείων & Κατάρτιση Ανθρώπινου Δυναμικού

Μερικά από τα πιο κρίσιμα ζητήματα στην προσπάθεια διαμόρφωσης μιας προσφοράς οινικού τουρισμού υψηλής ποιότητας, αφορούν στην αρχιτεκτονική και στην εμφάνιση των κτιριακών εγκαταστάσεων των επισκέψιμων οινοποιείων, στην τήρηση των ωραρίων επισκεψιμότητας, στην επάρκεια των υποδομών και προσφερόμενων δραστηριοτήτων, στον επαγγελματισμό και στην κατάρτιση του προσωπικού, καθώς και σε κανόνες υγιεινής και ασφάλειας.

Στην Ελλάδα, έχουν καθοριστεί από το 2015, με την έκδοση της Υπουργικής Απόφασης 1746⁵⁴, και σε εφαρμογή του άρθρου 25 του Ν. 4276/2014⁵⁵, οι προϋποθέσεις για την **«παροχή υπηρεσιών υποδοχής, ξενάγησης, φιλοξενίας και εστίασης σε χώρους λειτουργικά ενοποιημένους με οινοποιητικές εγκαταστάσεις ή και αμπελώνες»**, και ειδικότερα οι τεχνικές, λειτουργικές και ειδικές προδιαγραφές των εγκαταστάσεων των οινοτουριστικών επιχειρήσεων που αποτελούν προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό τους ως

⁵² Η διεξαγωγή της εκδήλωσης «Ανοιχτές Πόρτες» ξεκίνησε ως πρωτοβουλία του «Ευρωπαϊκού Δικτύου Πόλεων του Κρασιού» και πλέον διεξάγεται σε ετήσια βάση και με τη συμμετοχή του συνόλου των οινοτουριστικών δικτύων («Δρόμοι των Κρασιών») της χώρας.

⁵³ Ενδεικτικά αναφέρονται το «Διεθνές Συνέδριο για τον Οινικό Τουρισμό» (IMIC) που πραγματοποιήθηκε το 2016 με την συνεργασία του Πανεπιστημίου Αιγαίου, αλλά και τα διεθνή συμπόσια «Άμπελος» που πραγματοποιήθηκαν το 2003, το 2006, το 2013 και το 2017.

⁵⁴ Εθνικό θεσμικό πλαίσιο που αφορά τον αγροτουρισμό (καθώς και τον οινοτουρισμό), ΦΕΚ 135/τ. Β'/22-01-2015

⁵⁵ ΦΕΚ 155/30-07-2014

«επισκέψιμων» και την έκδοση του «**Σήματος Επισκέψιμου Οινοποιείου**». Για να λάβει μία επιχείρηση το «Σήμα Επισκέψιμου Οινοποιείου», το οποίο ανανεώνεται ανά πενταετία, θα πρέπει να πληροί μια σειρά από κριτήρια, όπως ειδικά διαμορφωμένους χώρους εξυπηρέτησης επισκεπτών (π.χ. χώρο γευσιγνωσίας). Αρμόδια για την έκδοση του Σήματος Επισκέψιμου Οινοποιείου είναι η Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού (ΠΥΤ) Νοτίου Αιγαίου.

Παρότι τα οινοποιεία της Σαντορίνης διακρίνονται για τις σύγχρονες και υψηλής ποιότητας υποδομές τους, και προφανώς πληρούν τα κριτήρια του προαναφερόμενου θεσμικού πλαισίου, μόλις τέσσερα φέρεται να έχουν πιστοποιηθεί μέχρι σήμερα από το αρμόδιο Υπουργείο Τουρισμού. Το γεγονός αυτό αποδίδεται στην έλλειψη ουσιαστικού κινήτρου για την επιδίωξη πιστοποίησης από τις επιχειρήσεις, καθώς δεν αντιλαμβάνονται κάποια προστιθέμενη αξία που μπορεί να τους δώσει η απόκτηση του σήματος (π.χ. ως εργαλείου marketing).

Επίσης, ως απολύτως απαραίτητη κρίνεται η επαρκής κατάρτιση, τόσο των υπευθύνων, όσο και του προσωπικού των επισκέψιμων οινοποιητικών επιχειρήσεων. Έχει παρατηρηθεί, ότι τη δυναμική ανάπτυξη του οινοτουρισμού στη Σαντορίνη ακολουθεί και η αύξηση της ζήτησης για ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, κυρίως στελέχη υποδοχής και ξενάγησης με γνώσεις οιнологίας, η οποία δεν φαίνεται να καλύπτεται επαρκώς από την προσφορά στην τοπική και γενικότερα εγχώρια αγορά εργασίας. Σημαντική παράμετρος για την βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών οινοτουρισμού αποτελεί συνεπώς η επιδίωξη της **κατάρτισης και πιστοποίησης των προσόντων / δεξιοτήτων στελεχών οινοτουρισμού** σύμφωνα με διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται ειδικότερα η αξιοποίηση του προγράμματος «Οινογνωσία» για την κατάρτιση και ανάπτυξη δεξιοτήτων εργαζομένων, το οποίο εγκρίθηκε πρόσφατα στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα – Επιχειρηματικότητα – Καινοτομία (ΕΠΑΝΕΚ) του ΕΣΠΑ⁵⁶ με φορέα υλοποίησης τον Κλαδικό Εθνικό Αγροτικό Συνεταιρισμό Αμπελοοινικών Προϊόντων (ΚΕΟΣΟΕ). Για την τεκμηρίωση της σκοπιμότητας του προγράμματος, αλλά και τη διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών της ομάδας – στόχου, προηγήθηκε η εκπόνηση από την ΚΕΟΣΟΕ της κλαδικής μελέτης «Διερεύνηση Επιμορφωτικών Αναγκών στον Κλάδο της Οινοποιίας».

Αντικείμενο του προγράμματος είναι η κατάρτιση 981 εργαζομένων στις 13 Περιφέρειες της χώρας με διενέργεια σεμιναρίων κατάρτισης στα ακόλουθα πέντε γνωστικά αντικείμενα:

- γευσιγνώστης οινοποιητικών προϊόντων,
- επαγγελματίας διαδικτυακού Marketing οινοποιητικών προϊόντων,
- στέλεχος ανάπτυξης οινοτουρισμού,
- στέλεχος εξαγωγικού – διεθνούς εμπορίου οινοποιητικών προϊόντων,
- στέλεχος πωλήσεων οινοποιητικών προϊόντων.

Οι ωφελούμενοι υποχρεωτικά θα συμμετάσχουν σε εξετάσεις από διαπιστευμένους φορείς πιστοποίησης για να αποκτήσουν αντίστοιχο τίτλο και να έχουν το δικαίωμα του

---

⁵⁶ Μάρτιος 2018.

εκπαιδευτικού επιδόματος. Όλα τα αντικείμενα κατάρτισης θα οδηγήσουν σε πιστοποίηση των αποκτηθέντων προσόντων / δεξιοτήτων από διαπιστευμένους φορείς σύμφωνα με διεθνή πρότυπα.

Δικτύωση ιδιωτικών μουσείων – Δημιουργία «Δικτύου Φίλων Μουσείων της Σαντορίνης»

Πέραν των δύο δημόσιων αρχαιολογικών μουσείων, η πολιτιστική υποδομή του νησιού περιλαμβάνει έναν ιδιαίτερα αξιόλογο δυναμικό **ιδιωτικών μουσείων και συλλογών, πολιτιστικών κέντρων και εκθεσιακών χώρων**⁵⁷, τα οποία συμβάλλουν στην ανάδειξη χαρακτηριστικών της τοπικής παράδοσης και ιστορίας, αλλά και της σύγχρονης τέχνης και καλλιτεχνικής δημιουργίας, και αποτελούν σημεία αναφοράς για την ολοκληρωμένη επίσκεψη στη Σαντορίνη.

Διαπιστώνεται εντούτοις, ότι μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό των επισκεπτών του νησιού επισκέπτονται τους μουσειακούς χώρους. Σύμφωνα ειδικότερα με πληροφορίες που συνέλεξε η ομάδα μελέτης, ο μέσος όρος ημερήσιας επισκεψιμότητας για ορισμένα από τα μικρά ιδιωτικά μουσεία δεν ξεπερνά τα 10 άτομα, γεγονός που προφανώς λειτουργεί ιδιαίτερα περιοριστικά ως προς τη δυνατότητα επίτευξης όρων οικονομικής βιωσιμότητάς τους.

Η διαμόρφωση συνεπώς κατάλληλων συνθηκών διαχείρισης για την οικονομική τους βιωσιμότητα, με αναζήτηση χρηματοδοτικών πόρων και κατάλληλων πρακτικών για την προσέλκυση επισκεπτών, αποτελεί μια πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει η πλειοψηφία των τοπικών ιδιωτικών μουσείων στη Σαντορίνη, όπως και αλλού. Μια ιδιαίτερα διαδεδομένη πρακτική στο εξωτερικό, αλλά πλέον και στην Ελλάδα, αφορά στη επιδίωξη της δικτύωσης και συνεργασίας των φορέων και παραγόντων που συνδιαμορφώνουν την προσφορά πολιτιστικού τουρισμού σε έναν προορισμό.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η σύσταση ενός **«Δικτύου των Μουσείων της Σαντορίνης»**, με συμμετοχή – σε πρώτη φάση – των ιδιωτικών μουσείων & συλλογών⁵⁸, καθώς και λοιπών συντελεστών του πολιτιστικού τουρισμού στο νησί (Δημοτική αρχή, πολιτιστικοί σύλλογοι, ιδρύματα, επιχειρήσεις και επαγγελματίες που παρέχουν υποστηρικτικές υπηρεσίες και συμπληρώνουν την προσφορά πολιτιστικού τουρισμού στη Σαντορίνη). Σκοπός ενός δικτύου αυτής της μορφής είναι:

- η αλληλοϋποστήριξη και η ανταλλαγή ιδεών, πληροφοριών και τεχνογνωσίας μεταξύ των μελών του, τόσο σε επιστημονικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο,
- η πιο αποτελεσματική και σε μεγαλύτερη κλίμακα προβολή τους,

⁵⁷ βλ. Masterplan της Πολιτιστικής Διαδρομής - Αποτύπωση και ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης, Μάρτιος 2018, Νίκος Σμιτ (σελ. 50-54)

⁵⁸ Ενδεικτικά αναφέρονται ως πιθανά μέλη του δικτύου: το Αρχοντικό Αργυρού, το Βιομηχανικό Μουσείο Ντομάτας – Santorini Arts Factory, το Λαογραφικό Μουσείο Μανώλη Λιγνού, το Μουσείο Αρχαίων Ελληνικών και Βυζαντινών Μουσικών Οργάνων, η Κάναβα Σαντορίνη, το Μουσείο Μεγάλου Γκύζη, το Μουσείο Οίνου, το Ναυτικό Μουσείο, το Παραδοσιακό Χωριό του Δρόσου-Χρυσού, η Συλλογή Εικόνων και Βυζαντινών Κειμηλίων, η Συλλογή Ορυκτών και Απολιθωμάτων.

- η βελτίωση της εικόνας των μουσειακών χώρων και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών,
- η ενίσχυση της επισκεψιμότητας στα μουσεία, και η προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού επισκεπτών πολιτιστικού ενδιαφέροντος στο νησί, και τέλος
- η δημιουργία οικονομικών κλίμακας.

Ως συνηθέστερη μορφή οργάνωσης των δικτύων συναντάται αυτή της σύστασης ενός **κοινού φορέα διαχείρισης**, επί το πλείστον μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με τα μέλη του δικτύου να συνυπογράφουν **«Μνημόνια Συνεργασίας»** (βλέπε επισυναπτόμενα παραδείγματα στο παράρτημα του παρόντος).

Ακόμη όμως και στην περίπτωση πιο χαλαρών μορφών δικτύωσης, ωφέλειες για τα μουσεία της περιφέρειας προκύπτουν από την άρση του αισθήματος της απομόνωσης που διακατέχει πολλά από αυτά, όπως και ειδικότερα για τα μικρότερα μουσεία από τη συνεργασία τους με τα μεγαλύτερα που διαθέτουν εξελιγμένη τεχνογνωσία, ιδιαίτερα στους τομείς της διαχείρισης και της επικοινωνίας.

Παραδείγματα δικτύωσης μουσείων στην Ελλάδα

Ως ενδεικτικά παραδείγματα δικτύωσης μουσείων στην Ελλάδα αναφέρονται αυτά της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και της Λέσβου.

Συγκεκριμένα, στην Αθήνα ιδρύθηκε το 2009 με πρωτοβουλία του Μουσείου Νεώτερης Κεραμικής το **«Δίκτυο Μουσείων και Πολιτιστικών Φορέων Αθηνών»⁵⁹**, στο οποίο συμμετέχουν 37 δημόσια ή ιδιωτικά μουσεία και πολιτιστικοί φορείς της Αθήνας.

Στη Θεσσαλονίκη ιδρύθηκε το 2010 ο φορέας συνεργασίας με την επωνυμία **«Κίνηση 5 Μουσείων Θεσσαλονίκης»⁶⁰**, μιας πρωτοβουλίας – σταθμού για τη μουσειακή συνεργασία στην Ελλάδα, με σκοπό την ένωση δυνάμεων για την ανάδειξη της Θεσσαλονίκης ως καλλιτεχνικού κέντρου και προορισμού πολιτιστικού τουρισμού.

**Κίνηση 5 Μουσείων
Θεσσαλονίκης**

Στο **«Δίκτυο Μουσείων της Λέσβου»** ιδρύθηκε το 2014 με πρωτοβουλία των φορέων που διαχειρίζονται τα σημαντικότερα Μουσεία της Λέσβου⁶¹, με σκοπό την προώθηση κοινών

⁵⁹ www.athensmuseums.net.

⁶⁰ Αρχαιολογικό Μουσείο, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και Τελλόγγλειο Ίδρυμα Τεχνών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) (www.5museums.gr).

⁶¹ Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς, Αρχαιολογικό Μουσείο Μυτιλήνης, Αρχαιολογική Συλλογή Ερεσού, Αρχοντικό Βαρελτζήδαινας της Εφορείας Αρχαιοτήτων Λέσβου, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου, Εκκλησιαστικό Βυζαντινό Μουσείο της Ιεράς Μητρόπολης Μυτιλήνης, Μουσείο – Βιβλιοθήκη Στρατή Ελευθεριάδη – Tériade, Ψηφιακό Μουσείο «Γεώργιος Ιακωβίδης» του Ιδρύματος Ν. Παπαδημητρίου, Μουσείο - Ελαιοτριβείο Βρανά της Εταιρείας Αρχιπέλαγος, Δημοτική Πινακοθήκη Μυτιλήνης,

δράσεων, την αλληλοϋποστήριξη, την στενή και πολύπλευρη συνεργασία και τη δημιουργία κοινής επικοινωνιακής βάσης για τον μουσειακό πλούτο του νησιού, ώστε να αποτελέσει πόλο έλξης νέων επισκεπτών.

Στην περίπτωση ειδικότερα των ιδιωτικών μουσείων και συλλογών της Σαντορίνης βασικές **κοινές δράσεις** του προτεινόμενου Δικτύου Μουσείων δύναται να είναι:

- η δημιουργία ιστότοπου ως κοινής επικοινωνιακής βάσης και προβολής του Δικτύου με συνδέσμους προς όλες τις ιστοσελίδες των μελών,
- η παραγωγή κοινού – έντυπου και ψηφιακού – υλικού προβολής του δικτύου και των μελών του (φυλλάδια, οδηγοί), και η ανάπτυξη κοινών εφαρμογών (apps) για tablets και κινητά τηλέφωνα,
- η καθιέρωση για τους επισκέπτες κοινής κάρτας εισόδου στα μουσεία με μειωμένο εισιτήριο και προσφορά εκπτώσεων σταπωλητήριά τους,
- ο σχεδιασμός και η διοργάνωση κοινών εκθέσεων, εκδηλώσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων ανοικτών στο κοινό,
- η από κοινού διεκδίκηση και ανάληψη προγραμμάτων χρηματοδότησης (Ευρωπαϊκών/ΕΣΠΑ) και η συνεργασία στην προσέγγιση χορηγών,
- η αλληλοϋποστήριξη στην κάλυψη υλικοτεχνικών αναγκών και συντήρηση της κτιριακής υποδομής των μουσείων,
- η επιστημονική συνεργασία και η ανταλλαγή τεχνογνωσίας.

Προφανώς, μια από τις πιο ελκυστικές μορφές της κοινής δράσης τους αναμένεται να αποτελέσει η **υλοποίηση κοινών ενεργειών προβολής** των μουσείων του δικτύου. Αυτή μπορεί να επιτευχθεί με τη **δημιουργία κοινής διαδικτυακής πύλης** όπου θα παρουσιάζονται όλες οι μουσειακές υποδομές των μελών του δικτύου και το περιεχόμενό τους, με δυνατότητα σύνδεσης με τις ιστοσελίδες τους, καθώς και πληροφορίες για τα ωράρια λειτουργίας, τις παρεχόμενες υπηρεσίες, τον τρόπο πρόσβασης στον χώρο, τις δυνατότητες διαμονής και διατροφής, όπως και τις συμπληρωματικές δραστηριότητες που μπορεί να αναπτύξει ο επισκέπτης στην περιοχή.

Επισημαίνεται, ότι μια πρώτη συνεργασία αυτής της μορφής ήδη πραγματοποιήθηκε σχετικά πρόσφατα, με την πρωτοβουλία δώδεκα μουσειακών και εκθεσιακών χώρων της Σαντορίνης για την **έκδοση ενός κοινού φυλλαδίου** με την παρουσίασή τους, τα στοιχεία επικοινωνίας και τα ωράρια λειτουργίας. Το φυλλάδιο διανέμεται στους επισκέπτες των χώρων αυτών, αλλά και σε πελάτες καταλυμάτων και καταστημάτων του νησιού. Η απολύτως αξιόπαινη αυτή πρωτοβουλία, αν και δεν αξιοποιήθηκε περαιτέρω, μπορεί ωστόσο να αποτελέσει έναν αρχικό πυρήνα για την επιδίωξη μιας ευρύτερης δικτύωσης των συμμετεχόντων.

Η συνεργασία στο πλαίσιο ενός κοινού δικτύου μπορεί όμως να διαμορφώσει και τις κατάλληλες συνθήκες και οικονομίες κλίμακας για τη **διοργάνωση κοινών περιοδικών εκδηλώσεων και εκθέσεων**, ώστε να εξασφαλίζεται μια ποικιλία στο προσφερόμενο αντικείμενο των μουσείων και η προσέλκυση μεγαλύτερων ομάδων κοινού. Ενδεικτικά αναφέρεται η δυνατότητα διοργάνωσης θεματικών εκθέσεων για τις εργασίες επισκεπτόμενων φοιτητών στο νησί που θα φιλοξενοούνται διαδοχικά σε διαφορετικούς χώρους.

Παράλληλα με τη δικτύωση των ιδιωτικών μουσείων προτείνεται και η δημιουργία ενός **«Δικτύου Φίλων Μουσείων της Σαντορίνης»**, στα πρότυπα της πρακτικής σύστασης συλλόγων «φίλων μουσείου» που αναπτύσσεται εδώ και πάρα πολλά χρόνια, σε όλη τη χώρα αλλά και στο εξωτερικό, συνδράμοντας στους σκοπούς και το έργο των μουσείων. Στην Ελλάδα ειδικότερα, σωματεία «Φίλων του Μουσείου» έχουν συσταθεί για τα περισσότερα μουσεία της χώρας, τα μέλη των οποίων αναπτύσσουν σημαντική δραστηριότητα. Συνδέονται δε μεταξύ τους μέσω της «Ελληνικής Ομοσπονδίας Φίλων Μουσείων» (ΕΟΣΦΙΜ), αλλά και μέσω της «Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Φίλων των Μουσείων» (FMAM)⁶².

Σκοπός λειτουργία αυτών των σωματείων «Φίλων του Μουσείου» αποτελεί η ηθική και υλική υποστήριξη της λειτουργίας των μουσείων, η προβολή τους, καθώς και η ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού για το έργο τους, μέσα από την κινητοποίηση και συμπαράσταση των μελών τους.

Τα σωματεία συνδράμουν στα μουσεία με ποικίλους τρόπους: την οικονομική ενίσχυση μέσω συνδρομών και χορηγιών, με συνήθη σκοπό την αγορά υλικών και μηχανημάτων, μουσειακών αντικειμένων τέχνης, και για την κάλυψη δαπανών για εργασίες συντήρησης και επισκευής, συγκέντρωσης και αρχειοθέτησης ιστορικών εκθεμάτων, δημιουργίας βιβλιοθήκης και σπουδαστηρίου, καθώς και έκτακτων λειτουργικών δαπανών.

Παράλληλα, αναλαμβάνουν πρωτοβουλία για τη διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, διαλέξεων και ξεναγήσεων από διαπρεπείς αρχαιολόγους, ιστορικούς τέχνης και καλλιτέχνες, όπως και για την χρηματοδότηση εκδόσεων (οδηγών, λευκωμάτων κ.α.).

Έσοδα του Σωματείου αποτελούν οι συνδρομές των μελών του, οι δωρεές - χορηγίες (μελών ή τρίτων), καθώς και τα κέρδη από τις διάφορες εκδηλώσεις. Σημειώνεται, ότι πολλά από τα ενεργά σωματεία «Φίλων του Μουσείου» έχουν τύχει τα τελευταία χρόνια της οικονομικής υποστήριξης από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, π.χ. για τη χρηματοδότηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την ανακαίνιση μουσειακών χώρων, την προμήθεια εξοπλισμού και υλικών κ.α.

Με την ετήσια συνδρομή τους τα μέλη απολαμβάνουν δωρεάν το μεγαλύτερο μέρος των εκδηλώσεων που προσφέρονται από το σωματείο. Επίσης, με απόφαση του Υπουργείου

---

⁶² World Federation of Friends of Museums www.museumsfriends.com

Πολιτισμού⁶³, στα μέλη των Σωματείων Φίλων των Μουσείων, παρέχεται δωρεάν είσοδος σε μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους που ανήκουν στο Δημόσιο.

Την πρωτοβουλία σύστασης του «Δικτύου Μουσείων της Σαντορίνης» και ενός σωματείου «Δικτύου Φίλων Μουσείων της Σαντορίνης» μπορεί να αναλάβει η **Επιτροπή Πολιτισμού του Δήμου Θήρας** σε συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους φορείς διαχείρισης των μουσείων στο νησί, καθώς και με ενεργούς πολιτιστικούς συλλόγους, όπως την «Εστία Πύργου Καλλίστης Θήρας», ο οποίος ιδρύθηκε το 1949 με έδρα τον Πύργο Θήρας και παραμένει έκτοτε δραστήριος, απευθυνόμενος στους κατοίκους του Πύργου αλλά και ολόκληρου του νησιού.

Ως ιδιαίτερης σημασίας αναδεικνύεται σχετικά αφενός η ανάγκη ενεργοποίησης του τοπικού πληθυσμού στην κατεύθυνση διαμόρφωσης του πολιτιστικού περιεχομένου και των συναφών δράσεων, και αφετέρου η διασύνδεση μεταξύ των φορέων διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς, του επιχειρηματικού δυναμικού τοπικής παραγωγής και παροχής υπηρεσιών, καθώς και των διαφόρων μορφών οργανώσεων της τοπικής κοινωνίας.

6. ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

6.1 Σκοπιμότητας Δημιουργίας Φορέα Διαχείρισης και Μάρκετινγκ Προορισμού στη Σαντορίνη

Οργανικό κομμάτι της στρατηγικής για την υλοποίηση και λειτουργίας της «Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης» αποτελεί η δημιουργία ενός αυτοτελούς τουριστικού προϊόντος σε διασύνδεση τόσο με τις τοπικές επιχειρήσεις (τουριστικές, παροχής υπηρεσιών, αγροδιατροφικές και μεταποιητικές) όσο και με το συνολικό τουριστικό προϊόν της περιοχής (υποδομές, τουριστικοί πόροι κλπ.).

Στο πλαίσιο αυτό, η προώθηση και υλοποίηση του Master Plan της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης θα κληθεί να εξελιχθεί μέσα από ένα σύνθετο πλέγμα δράσεων σε αλληλεπίδραση με τους επισκέπτες, το επιχειρηματικό δυναμικό, τους πάσης φύσης φορείς – δημόσιους και ιδιωτικούς – και την τοπική κοινωνία του νησιού. Ο επιτυχής σχεδιασμός και στη συνέχεια η υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης δέσμης δράσεων για την καθιέρωση της «Πολιτιστικής Διαδρομής» προϋποθέτει συνεπώς την ενεργό συμμετοχή πολλών συντελεστών, που θα κληθούν να συνεργαστούν, να συνδιαμορφώσουν και θα υιοθετήσουν το όλο εγχείρημα.

Βασικοί **συντελεστές** αυτού του εγχειρήματος είναι οι τοπικοί δημόσιοι παράγοντες – ο Δήμος Θήρας, οι δημοτικές επιχειρήσεις (π.χ. ΔΑΠΠΟΣ, ΓΕΩΘΗΡΑ) και επιτροπές (π.χ. η Πολιτιστική Επιτροπή Θήρας) – το τοπικό επιχειρηματικό δυναμικό και οι συλλογικοί φορείς εκπροσώπησής τους, καθώς και η τοπική κοινωνία, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από συλλογικότητες, σωματεία, πρωτοβουλίες κατοίκων κ.α.

⁶³ ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΜ/ΤΑΜΣ/Φ32-Φ56/370862/218709/12209/7831 (ΦΕΚ 2916/Β/31.12.2015).

Λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις αυτές για την υλοποίηση της Πολιτιστικής Διαδρομής, αλλά και προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική διαχείριση και η συνεχής ανάπτυξή της, απαιτείται η εξ αρχής καθιέρωση και λειτουργία ενός κατάλληλου **μηχανισμού οργάνωσης, διοίκησης και εποπτείας** με τη μορφή ενός «**Φορέα Διαχείρισης και Μάρκετινγκ Προορισμού**» στα πρότυπα των **Destination Management / Marketing Organizations – DMMO** όπως συναντώνται στους περισσότερους τουριστικούς προορισμούς ανά τον κόσμο.

Οι σύγχρονες τάσεις στη λειτουργία αυτών των οργανισμών στους περισσότερους τουριστικούς προορισμούς ανά τον κόσμο αντανakλούν τον επιταχυνόμενο μετασχηματισμό τους από τους παραδοσιακούς οργανισμούς «μάρκετινγκ προορισμού» σε **οργανισμούς «διαχείρισης προορισμού»**, καθώς και ειδικότερα την μετατόπιση του στόχου λειτουργίας τους από την προσέλκυση επισκεπτών και την αύξηση της τουριστικής κίνησης, στην βιώσιμη ανάπτυξη του προορισμού και τη διατήρηση της ελκυστικότητας τους, τόσο για τους επισκέπτες όσο και τους κατοίκους τους, κυρίως μέσω της αντιμετώπισης των σημαντικότερων προκλήσεων που προκαλούν οι ολόένα αυξανόμενες πιέσεις στο φυσικό, οικιστικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Ιδιαίτερα στη περίπτωση της Σαντορίνης, ενός προορισμού με υψηλή αναγνωρισιμότητα στην παγκόσμια αγορά, με ένα πολυποίκιλο εύρος υπηρεσιών και ποιοτικών προϊόντων, αλλά και σοβαρά προβλήματα διαχείρισης της αναπτυξιακής προοπτικής, η προσπάθεια δημιουργίας μιας οργανωτικής δομής και των κατάλληλων εργαλείων τουριστικού σχεδιασμού και προβολής με επαγγελματική συγκρότηση και λειτουργία σύμφωνα με τις σύγχρονες διεθνείς τάσεις, συνιστά επιτακτική ανάγκη για τη διατήρηση αλλά και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της ταυτότητας του προορισμού, με όρους διασφάλισης της βιωσιμότητας του.

Το **πεδίο δράσης** του προτεινόμενου φορέα διοίκησης της Πολιτιστικής Διαδρομής θα καλύπτει αφενός **λειτουργικές διαδικασίες**, όπως η συνεργασία με τους φορείς διαχείρισης των πόρων, η συνδρομή στην ανάπτυξη και τον εμπλουτισμό της τουριστικής προσφοράς, καθώς και η προβολή & προώθησή (marketing) του προορισμού, και αφετέρου **υποστηρικτικές διαδικασίες** που αφορούν την υποστήριξη σύστασης και λειτουργίας ενός «**Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας της Σαντορίνης**», την εκπαίδευση & κατάρτιση επιχειρηματιών και την έρευνα. Στο πλαίσιο αυτό, τα καθήκοντα και οι δραστηριότητες που θα κληθεί να αναλάβει ο DMMO της Σαντορίνης περιγράφονται ειδικότερα ως εξής:

- Ασκεί καθήκοντα σχεδιασμού της τουριστικής πολιτικής και διαχείρισης του τουριστικού προϊόντος με τον συνεχή εμπλουτισμό του με νέες υπηρεσίες και την παράλληλη αναβάθμισή τους.
- Εποπτεύει και μεριμνά ως «επισπεύδων» για την συντήρηση και εύρυθμη λειτουργία των κάθε είδους υποδομών και υπηρεσιών για την υποστήριξη ανάπτυξης ενός ποιοτικού τουριστικού προορισμού και λειτουργίας της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης.
- Συντονίζει τη συνεργασία με την επιχειρηματική κοινότητα και την τοπική κοινωνία και μεριμνά για την τήρηση του ποιοτικού επιπέδου των προσφερόμενων

υπηρεσιών μέσα από την υποστήριξη της σύστασης και λειτουργίας του «Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας της Σαντορίνης».

- Φροντίζει τη διαρκή προβολή και προώθηση της Διαδρομής και του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης στην εθνική και διεθνή τουριστική αγορά (marketing).

6.2 Διαδικασία και Μορφή Σύστασης του DMMO της Σαντορίνης

Ήδη από το Μάιο του 2016, ο Δήμος Θήρας προωθεί σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου τη δημιουργία ενός Τουριστικού Παρατηρητηρίου και Οργανισμού Διαχείρισης και Προβολής Προορισμού (Destination Management and Marketing Organization – DMMO). Στη προσπάθεια αυτή συνδράμει από το 2017 και το σωματείο «Διάζωμα», μεταξύ άλλων με την ανάθεση του παρόντος έργου για την εκπόνηση του «Master Plan της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης». Της παρούσας μελέτης έχει προηγηθεί ειδικότερα η εκπόνηση από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου των εμπειρογνομосυνών για τη δημιουργία του «Οργανισμού Διαχείρισης και Προβολής Προορισμού Θήρας»⁶⁴ και του «Τουριστικού Παρατηρητηρίου Σαντορίνης»⁶⁵.

Προϋπόθεση για τη δημιουργία του DMMO είναι η εξασφάλιση της ευρύτερης δυνατής αποδοχής και συναινέσεων με στόχο την **επίτευξη συνεκτικών επιχειρηματικών και κοινωνικών δικτύων**, χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν ότι μεγάλος μέρος των δραστηριοτήτων ενός DMMO θα βασιστεί σε “soft” λειτουργίες όπως η οικοδόμηση εμπιστοσύνης και η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η εμπλοκή των συντελεστών του εγχειρήματος (stakeholders).

Ένα από τα αρχικά κρίσιμα στάδια για την επιτυχή δημιουργία του DMMO της Σαντορίνης είναι συνεπώς ο προσδιορισμός και εντοπισμός των τοπικών συντελεστών που θα συνδράμουν στη σύστασή του και θα στηρίξουν στη συνέχεια τη λειτουργία του. Δυνητικοί «εταίροι» του εγχειρήματος είναι εκείνοι που ειδικότερα δύνανται:

- να επωφεληθούν από τη συγκέντρωση πόρων, εμπειριών και τεχνογνωσίας που θα εξασφαλίσουν οι συλλογικές οικονομίες κλίμακας του DMMO,
- να αξιοποιήσουν δημιουργικά τη προστιθέμενη αξία που μπορεί να τους προσδώσει η συλλογική απόκτηση γνώσεων και κοινής αντίληψης, στοιχείων που απαιτούνται για να καταστεί ο προορισμός καινοτόμος και να προσαρμόζεται άμεσα σε δυναμικά ανταγωνιστικά περιβάλλοντα,
- να διαμορφώσουν την αίσθηση της συλλογικότητας και της συν-ευθύνης, καθώς και να ενισχύσουν την κουλτούρα συνεργασίας με όλους τους εμπλεκόμενους συντελεστές, και τέλος

⁶⁴ Εμπειρογνομосύνη για τη δημιουργία Φορέα Διαχείρισης / Marketing του Προορισμού Θήρας (DMO), 2016.

⁶⁵ «Τουριστικό Παρατηρητήριο Σαντορίνης – Αποτύπωση της κατάστασης της τουριστικής δραστηριότητας και των επιπτώσεων της στον προορισμό, ανάλυση SWOT και εναλλακτικά σενάρια πολιτικής», 2017.

- που αποδέχονται να συμμετέχουν σε συλλογικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τον προορισμό.

Στα πλαίσια αυτό, θα πρέπει να αναζητηθούν οι ευρύτερες δυνατές συνεργασίες και συμπράξεις με «στρατηγικούς εταίρους», εντός και εκτός του νησιού, όπως ενδεικτικά: οι συλλογικοί φορείς εκπροσώπησης του τοπικού επιχειρηματικού δυναμικού (π.χ. Ένωση Ξενοδόχων Σαντορίνης, τα σωματεία τουριστικών επιχειρήσεων, ενοικιαζόμενων δωματίων κλπ., οι εμπορικοί σύλλογοι και η Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων), η εταιρία διαχείρισης του αερολιμένα Θήρας (Fraport Regional Airports of Greece B S.A.), το Λιμενικό Ταμείο, τουριστικοί οργανισμοί με τοπική παρουσία στο νησί (π.χ. TUI), η εταιρία διαχείρισης ξενοδοχειακών μονάδων Hotelbrain, τα ιδρύματα και πολιτιστικά κέντρα του νησιού (Νομικού, Γκύζη, Μπελλώνιο, SAF), και το Ινστιτούτο Μελέτης και Παρακολούθησης του Ηφαιστείου Σαντορίνης (ΙΜΠΗΣ)⁶⁶, αλλά και ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) και ο οργανισμός προβολής και προώθησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος Marketing Greece, αεροπορικές εταιρίες (π.χ. Aegean), και οι εταιρίες ακτοπλοΐας και κρουαζιέρας που προσεγγίζουν το νησί.

Οι διεθνείς πρακτικές περιλαμβάνουν διάφορες **μορφές σύστασης και λειτουργίας DMMO**, είτε ως πρωτοβουλία του αμιγώς ιδιωτικού τομέα, π.χ. με τη μορφή μη κερδοσκοπικού συνεταιρισμού τουριστικών επιχειρήσεων και συλλογικών τους φορέων σε έναν προορισμό ή επιχειρηματικού φορέα κερδοσκοπικού χαρακτήρα, είτε ως αμιγώς δημόσιος φορέας που συστήνεται με πρωτοβουλία και υπό την άμεση διαχείριση ή εποπτεία δημόσιων αρχών, τοπικών ή περιφερειακών αυτοδιοικήσεων, ή ως δημόσιος φορέας που αναθέτει την εκτέλεση εργασιών σε ιδιωτικές εταιρίες, είτε τέλος ως σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα με τη μορφή μη-κερδοσκοπικής εταιρίας⁶⁷. Ως προς τη νομική του μορφή, μπορεί κατά συνέπεια να συσταθεί ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, Ανώνυμη Εταιρία, Σύμπραξη Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα ΣΔΙΤ κ.α.

Στην περίπτωση της Σαντορίνης, προκρίνεται από το σωματείο «Διάζωμα» ως πλέον ενδεδειγμένη μορφή σύστασης του DMMO η επιλογή φορέα υπό την άμεση διαχείριση του Δήμου της Θήρας, σε συνεργασία με άλλους φορείς της οικονομίας και της κοινωνίας που τυχόν θα εκδηλώσουν ενδιαφέρον προς τούτο. Προς την κατεύθυνση αυτή, το «Διάζωμα» διερευνά ειδικότερα τη δυνατότητα αξιοποίησης της δημοτικής Ανώνυμης Εταιρείας του Δήμου Θήρας, με διακριτικό τίτλο «**ΓΕΩΘΗΡΑ Μ.Α.Ε.**» που συστάθηκε το 2010 και είναι σήμερα επιφορτισμένη με την προστασία και αξιοποίηση του φυσικού γεωλογικού πάρκου Νήσου Νέας Καμένης (ηφαίστειο Θήρας), καθώς και την οργάνωση και αξιοποίηση των κοινόχρηστων χώρων αιγιαλού και παραλίας δύο Δημοτικών Κοινοτήτων.

⁶⁶ Αναλυτική παρουσίαση των αναφερόμενων φορέων περιλαμβάνεται στο παραδοτέο Α.1 «Αποτύπωση και Ανάλυση της Υφιστάμενης Κατάστασης» του παρόντος Master Plan της Τουριστικής Διαδρομής της Σαντορίνης.

⁶⁷ 67% των DMMOs έχουν ως βασικό οργανωτικό/ επιχειρησιακό μοντέλο το μικτό σχήμα συνεργασίας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα με μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα (Πηγή: «Επιχειρησιακό Σχέδιο Οργανισμού Διαχείρισης και Προώθησης Π.Ε. Τρικάλων», Toposophy Destination Marketing Agency, 2017).

6.3 Δραστηριότητες, Δομή, Λειτουργία & Χρηματοδοτικό Πλαίσιο του DMMO της Σαντορίνης

Η παρούσα πρόταση αφορά στην περιγραφή του τρόπου ανάπτυξης και λειτουργίας ενός μόνιμου μηχανισμού διοίκησης που θα επιτελεί καθήκοντα Destination Management and Marketing Organization. Η πρόταση περιγράφει ειδικότερα το πλαίσιο καθηκόντων και δραστηριοτήτων, τη δομή και οργάνωση, καθώς και την χρηματοοικονομική λειτουργία του DMMO. Ακολουθεί δε την προσέγγιση που αναπτύσσει το «Διάζωμα» για το σύστημα διακυβέρνησης των Πολιτιστικών Διαδρομών όπως αποτυπώνεται στην μελέτη «Στρατηγική για την Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση – Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου», Περιφέρεια Ηπείρου, Ιανουάριος 2017, και αντλεί κατευθύνσεις και στοιχεία από την προαναφερόμενη εμπειρογνωμοσύνη του Πανεπιστημίου Αιγαίου για τη δημιουργία του «Τουριστικού Παρατηρητηρίου Σαντορίνης» και «Οργανισμού Διαχείρισης και Προβολής Προορισμού Θήρας».

Δραστηριότητες του DMMO:

- 1) Αναλαμβάνει την ευθύνη στρατηγικού σχεδιασμού για την ανάπτυξη της Πολιτιστικής Διαδρομής και του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης, στο πλαίσιο του οποίου⁶⁸:
  - διαχειρίζεται το χαρτοφυλάκιο τουριστικών προϊόντων (tourism product portfolio management) και μεριμνά για τον συνεχή εμπλουτισμό και αναβάθμισή τους με νέα θεματικά προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας εμπειρίας,
  - διενεργεί έρευνα και ανάλυση της αγοράς (προσφορά, ζήτηση, ανταγωνιστές, δίκτυα διανομής και μεταφοράς, ευρύτερο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον) για τη συνεχή τροφοδότηση του σχεδιασμού τουριστικής πολιτικής και δραστηριοτήτων της Πολιτιστικής Διαδρομής,
  - εποπτεύει σε διαρκή βάση όλη την αλυσίδα ποιότητας της Διαδρομής και φροντίζει από κοινού με τους αρμόδιους συντελεστές και στο πλαίσιο των διαδικασιών που έχουν συμφωνηθεί, για την βελτίωση και την διατήρηση των ποιοτικών προδιαγραφών.
- 2) Λειτουργεί ως «επισπεύδων» την συντήρηση & εύρυθμη λειτουργία υποδομών των κάθε είδους υποδομών και υπηρεσιών για την υποστήριξη ανάπτυξης ενός ποιοτικού τουριστικού προορισμού και λειτουργίας της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης. Σε αυτό το πλαίσιο:

---

⁶⁸ Χρήσιμες κατευθύνσεις για την άσκηση αυτών των καθηκόντων του DMMO παρέχει η «Εργαλειοθήκη για τη Διαχείριση Τουριστικής Ανάπτυξης στην Ευρώπη», η οποία αναπτύχθηκε από τον οργανισμό European Cities Marketing σε συνεργασία με την εταιρία TOPOSOPHY και φιλοδοξεί να αποτελέσει έναν οδηγό για τις ευρωπαϊκές δημοτικές αρχές και τους οργανισμούς διαχείρισης προορισμού.

- μεριμνά και συντονίζει την συντήρηση των υποδομών και των σημάτων της Διαδρομής σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου, της Περιφέρειας, του Υπουργείου Πολιτισμού, των φορέων διαχείρισης υποδομών μεταφορών, των φορέων που εποπτεύουν αξιοθέατα κλπ.,
  - κινητοποιεί και συντονίζει κρατικούς φορείς, οργανισμούς και ιδρύματα που έχουν ρόλο στην εύρυθμη λειτουργία της Διαδρομής, π.χ. τα ωράρια λειτουργίας, οι λειτουργικές εγκαταστάσεις, ο εκσυγχρονισμός έκδοσης εισιτηρίων & λειτουργίας καταστημάτων σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.
- 3) Συντονίζει τη συνεργασία με την επιχειρηματική κοινότητα και την τοπική κοινωνία, και ειδικότερα:
- συμμετέχει στην διοίκηση του φορέα διαχείρισης του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας της Σαντορίνης και στην λήψη των αποφάσεων για το σύστημα αξιολόγησης, κατάρτισης, αξιοποίησης κρατικών ενισχύσεων κλπ.
  - αναζητεί, εντάσσει και εμπλουτίζει το δίκτυο επιχειρήσεων του Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας της Σαντορίνης,
  - διευρύνει την τοπική τουριστική αγορά αξιοποιώντας τα συγκριτικά στοιχεία της Σαντορίνης,
  - φροντίζει για την εξωστρέφεια και επικοινωνία της Πολιτιστικής Διαδρομής στην τοπική κοινωνία (π.χ. σχολεία, ιδρύματα), την ελληνική και την διεθνή κοινότητα,
  - συμμετέχει σε διαπεριφερειακά και διακρατικά δίκτυα στα οποία δραστηριοποιείται η Σαντορίνη (μέσω του Δήμου ή της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου) και συμμετέχει σε ευρωπαϊκά προγράμματα προώθησής τους.
- 4) Αναλαμβάνει την εφαρμογή του (προς εκπόνηση) Marketing Plan για την προώθηση και προβολή της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης ως “destination brand” στην εγχώρια και παγκόσμια τουριστική αγορά, και λειτουργεί ως κεντρικό γραφείο τύπου, επικοινωνίας και δημοσίων σχέσεων της Διαδρομής και του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης γενικότερα:
- προωθεί την Πολιτιστική Διαδρομή της Σαντορίνης σε Tour Operators, τουριστικά γραφεία, εταιρίες κρουαζιέρας κ.α., κινητοποιεί τα γραφεία ΕΟΤ εξωτερικού και συνεργάζεται με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, τον ΕΟΤ και το Δήμο Θήρας για τον συντονισμό των ενεργειών προβολής & προώθησης του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης,
  - αναπτύσσει και διαχειρίζεται την διαδικτυακή πύλη της Πολιτιστικής Διαδρομής και του τουριστικού προορισμού της Σαντορίνης, καθώς και ενός ηλεκτρονικού συστήματος ολοκληρωμένης τουριστικής προβολής (eDMO)

που περιλαμβάνει την αξιοποίηση ψηφιακών εφαρμογών και κοινωνικών μέσων δικτύωσης, και λοιπές ηλεκτρονικές υπηρεσίες marketing,

- προωθεί σε συνεργασία με τους λοιπούς συντελεστές της Διαδρομής, την ανάπτυξη και εγκατάσταση των κάθε είδους Ψηφιακών Εφαρμογών σε όλους τους πρόσφορους χώρους που σχετίζονται με την Διαδρομή,
- κινητοποιεί διεθνείς συντελεστές στα κοινωνικά δίκτυα, προσκαλεί προσωπικότητες ως εκπαιδευτές και προωθητές της Διαδρομής, επιλέγει εμπειρογνώμονες για τον σχεδιασμό δρώμενων με απήχηση σε διεθνές κοινό,
- συνεργάζεται με τα πολιτιστικά ιδρύματα και τους συλλογικούς φορείς του νησιού, καθώς και με αντίστοιχους φορείς διαχείρισης πολιτιστικών / τουριστικών διαδρομών του εξωτερικού,
- υλοποιεί ενέργειες προβολής και προώθησης της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης ως “destination brand” στην εγχώρια και παγκόσμια τουριστική αγορά σε εφαρμογή του Marketing Plan (π.χ. διαφημιστικές καταχωρήσεις σε έντυπα και ψηφιακά μέσα, παραγωγή εντύπων, χρήση ψηφιακών εφαρμογών και μέσων προβολής, συμμετοχή σε τουριστικές εκθέσεις και λοιπές εκδηλώσεις).

Δομή διοίκησης του DMMO:

Ο DMMO θα διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο, στο οποίο θα συμμετέχουν ως μέλη οι εκπρόσωποι όλων των μετόχων-εταίρων του, ενώ επιχειρησιακά η διοίκηση θα ασκείται από εξειδικευμένο Διευθύνων Σύμβουλο/Γενικό Διευθυντή.

Για να καταστεί δυνατή η επιτυχής δραστηριοποίηση στα ανωτέρω, υπάρχουν οι εξής προϋποθέσεις για τον Φορέα Λειτουργίας:

- η ύπαρξη και λειτουργία **εποπτικού οργάνου**, με ισόρροπη εκπροσώπηση των ενδιαφερομένων μερών (stakeholders): την πολιτεία⁶⁹, τις επιχειρήσεις και την τοπική κοινωνία,
- η εξασφάλιση **συνεχούς ροής και επάρκειας πόρων** για την χρηματοδότηση της λειτουργίας του φορέα και των δραστηριοτήτων που θα αναλάβει,
- η κατάλληλη **στελέχωση με διοικητικό και επιστημονικό προσωπικό**, ώστε να επιτευχθεί η εύρυθμη λειτουργία του και η ανάπτυξη των προβλεπόμενων δραστηριοτήτων του,
- η επιλογή ενός **ευέλικτου συστήματος λήψης αποφάσεων** του φορέα⁷⁰ για την καθημερινή διαχείριση και την επέκταση των δραστηριοτήτων του.

---

⁶⁹ Κεντρική κυβέρνηση, Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και Δήμος Θήρας.

Πηγές χρηματοδότησης:

Οι διεθνείς πρακτικές λειτουργίας των DMMO βασίζονται κατά κανόνα σε έναν συνδυασμό δημοσίων και ιδιωτικών πηγών χρηματοδότησης που αντανακλά εξάλλου και την ιδιαίτερα διαδεδομένη επιλογή συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα ως μορφής συγκρότησης αυτών των οργανισμών. Πλέον συχνότερη πηγή χρηματοδότησης αποτελούν επιχορηγήσεις από την κεντρική κυβέρνηση και πόροι της τοπικής αυτοδιοίκησης (περιφερειακής και δημοτικής)⁷¹, όπως μέρος των δημοτικών τελών που επιβάλλονται κατά τη διαμονή σε ξενοδοχεία και λοιπά καταλύματα. Συμπληρωματικοί πόροι μπορεί να προέρχονται από εμπορικές δραστηριότητες του DMMO (π.χ. διαχείριση πλατφόρμας κρατήσεων), συνδρομές μελών του ιδιωτικού τομέα, χορηγίες ιδιωτών και φορέων, και έσοδα από συμμετοχή σε προγράμματα της ΕΕ.

Στην περίπτωση της Σαντορίνης, ως πλέον ενδεδειγμένες **πηγές αυτοχρηματοδότησης**, οι οποίες θα πρέπει να συντηρούνται σε συνεχή βάση από τον φορέα λειτουργίας του DMMO προτείνονται οι ακόλουθες:

- Συνδρομή των επιχειρήσεων που θα εντάσσονται στο Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας της Σαντορίνης ως αντιστάθμισμα της προβολής που θα πραγματοποιεί ο DMMO μέσα από το πρόγραμμα ενεργειών marketing που θα εκτελεί σε συνεχή βάση. Η συνδρομή θα πρέπει να είναι κλιμακούμενη ανάλογα με το μέγεθος κάθε συμμετέχουσας επιχείρησης. Κατά την έναρξη λειτουργίας του DMMO η συμμετοχή μπορεί να είναι χαμηλή και ανάλογα με την ανάπτυξη της επισκεψιμότητας της Διαδρομής να αυξάνεται.
- Έσοδα από τη διαχείριση της ιστοσελίδας της Πολιτιστικής Διαδρομής, όπως διαφημιστικές καταχωρίσεις, πώληση προϊόντων και υπηρεσιών, την αξιοποίηση λογοτύπου.
- Χορηγίες, δωρεές κάθε είδους από ιδρύματα, συλλόγους, επιχειρήσεις & ιδιώτες (από το εσωτερικό και εξωτερικό) που επιθυμούν να ενισχύσουν την αναπτυξιακή αυτή προσπάθεια. Επισημαίνεται σχετικά η πρόσφατη και ιδιαίτερως ευνοϊκή ρύθμιση του Νόμου 4557/2018 σύμφωνα με την οποία συμβάσεις προμήθειας αγαθών, παροχής υπηρεσιών ή εκτέλεσης έργων, οι οποίες συνάπτονται από φορείς του δημόσιου τομέα (π.χ. Δημοτική επιχείρηση) για την υλοποίηση αντίστοιχων δωρεών αγαθών ή υπηρεσιών ή έργων από ιδιώτες προς τους δημόσιους αυτούς φορείς, δεν θεωρούνται δημόσιες συμβάσεις και εξαιρούνται της κείμενης νομοθεσίας για την ανάθεση και εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων⁷².
- Πόροι από την συμμετοχή σε ευρωπαϊκά ή άλλα προγράμματα και πρωτοβουλίες.

---

⁷⁰ Οι αποφάσεις για τις δαπάνες να λαμβάνονται, ανάλογα με το ύψος τους και βάσει κανονισμού, από τον μάντζερ, μια τριμελή επιτροπή, το ΔΣ.

⁷¹ 88% των DMMOs έχουν ως κύρια πηγή χρηματοδότησης τη δημόσια χρηματοδότηση, στην οποία ενσωματώνεται το τέλος διανυκτέρευσης (Πηγή: «Επιχειρησιακό Σχέδιο Οργανισμού Διαχείρισης και Προώθησης Π.Ε. Τρικάλων», Toposophy Destination Marketing Agency, 2017).

⁷² Άρθρο 55 Νόμου 4557/2018 (ΦΕΚ 139/Α/30-7-2018).

- Έσοδα από εκδηλώσεις που διοργανώνει ή στις οποίες συμμετέχει ο DMMO (π.χ. συνέδρια, πολιτιστικές εκδηλώσεις, οργανωμένες επισκέψεις σε αξιοθέατα).

Το σωματείο Διάζωμα έχει επίσης διατυπώσει πρόταση για απόδοση ποσοστού των εσόδων από τα εισιτήρια εισόδου στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία προς όφελος των οργανισμών διαχείρισης και προβολής των τουριστικών προορισμών ως αντιστάθμισμα για την πάσης φύσης ενέργειες προβολής και εξυπηρέτησης που παρέχουν σε αυτούς τους χώρους προσέλκυσης επισκεπτών. Η δυνατότητα αυτή προϋποθέτει προφανώς την επίτευξη μιας συνολικότερης συμφωνίας Υπουργείου Πολιτισμού και Τοπικής Αυτοδιοίκησης προς την κατεύθυνση αυτή.

6.4 Προτάσεις Δράσεων Ανάπτυξης & Εμπλουτισμού της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης

Προγράμματα Ειδικών Ενημερώσεων και Ειδικών Αρχαιολογικών Ξεναγήσεων

Σε συνεργασία με την Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας, αλλά και άλλους φορείς, μπορεί να αναπτυχθούν **προγράμματα ειδικών ενημερώσεων και ειδικών αρχαιολογικών ξεναγήσεων** από επιστήμονες με ειδική εργασιακή εμπειρία και γνώση του Ακρωτηρίου. Ειδικά σε ότι αφορά το Ακρωτήριο έχουν εκπονηθεί πάνω από 30 διδακτορικές διατριβές, όχι μόνο στην αρχαιολογία, αλλά σε ποικίλα επιστημονικά πεδία, οπότε υφίσταται μια πολύ σημαντική και αξιόλογη δεξαμενή επιστημόνων προς αξιοποίηση για τη διοργάνωση του προγράμματος αρχαιολογικών ξεναγήσεων. Τα προγράμματα θα απευθύνονται τόσο σε ομάδες κοινών επισκεπτών με αυξημένο αρχαιολογικό ενδιαφέρον όσο και σε ομάδες με επιστημονική συγκρότηση (αρχαιολόγοι, ιστορικοί, φιλόλογοι...). Οι ενημερωτικές εκδηλώσεις και ειδικές ξεναγήσεις θα πραγματοποιούνται στη Σαντορίνη κυρίως κατά την χειμερινή περίοδο, ενώ ενδιαφέρον έχει και η πρόταση του καθηγητή Χ. Ντούμα να πραγματοποιούνται επίσης ενημερώσεις και στις χώρες προέλευσης των επισκεπτών, όπως και στα κρουαζιερόπλοια.

Επέκταση της Λειτουργίας Εστιατορίων Gourmet κατά τους Χειμερινούς Μήνες

Κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, η μεγάλη πλειοψηφία των εστιατορίων του νησιού παραμένει κλειστή. Η **επέκταση της λειτουργίας ενός διευρυμένου αριθμού επιχειρήσεων εστίασης καθ' όλη τη διάρκεια του έτους** αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την προσέλκυση στο νησί επισκεπτών με πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Η συνεχής λειτουργία και τους χειμερινούς μήνες μπορεί να υποστηριχτεί με την προβολή τους τόσο από το Δήμο όσο από τους φορείς μεταφορών και καταλυμάτων. Κατά τις φάσεις έναρξης λειτουργίας των εστιατορίων την άνοιξη θα μπορούσαν σε ειδικές εκδηλώσεις συνδυασμένα να παρουσιάζονται τα νέα πιάτα ή νέα μενού των εστιατορίων αλλά και τα μαγαζιά που ανοίγουν πρώτη φορά. Αντίστοιχα στο τέλος της σεζόν μια εβδομάδα μαθημάτων μαγειρικής θα προσέλκυε ένα ειδικό κοινό και θα μπορούσε να εξελιχθεί σε έναν γαστροτουριστικό θεσμό. Ανάλογα με την πολιτική τιμών των καταλυμάτων θα μπορούσαν τέλος και τα ειδικά γαστρονομικά εστιατόρια να διαμορφώσουν κατά την

χειμερινή περίοδο μια διαφοροποιημένη πολιτική τιμών με ειδικές προσφορές, ενδεχομένως συνδυασμένη και με ειδικά πιάτα ή διαφοροποιημένο μενού.

Μέτρα Εμπλουτισμού Προσφοράς Γαστρονομικών Υπηρεσιών

Για την ανάπτυξη της Σαντορίνης ως γαστρονομικού προορισμού απαιτείται ο κατάλληλος **εμπλουτισμός της προσφοράς** με την συνεργασία των εστιατορίων, καθώς και ο συντονισμός και η συνδυασμένη προσφορά υποστηρικτικών και συμπληρωματικών δραστηριοτήτων, όπως π.χ. προγραμμάτων μαγειρικής. Δεδομένου ότι ο τουρίστας που ταξιδεύει με κεντρικό στόχο την γαστρονομική εμπειρία αναμένει να έλθει σε επαφή και να γνωρίσει την τοπική γαστρονομική παράδοση και δημιουργία του τόπου που επισκέπτεται, τα μαθήματα μαγειρικής αποτελούν μια σημαντική συνιστώσα αυτής της εμπειρίας. Εφόσον δεν υπάρχουν εξειδικευμένα ταξιδιωτικά γραφεία που να οργανώνουν αυτού του είδους τη δραστηριότητα, θα μπορούσαν τα ίδια τα εστιατόρια να λάβουν πρωτοβουλία για την προσφορά σχετικών προγραμμάτων.

Στο πλαίσιο αυτό, ενδείκνυται επίσης η ανάπτυξη της **συνεργασίας μεταξύ των εστιατορίων και των οινοποιιών του νησιού για την προσφορά συνδυαστικών τουριστικών εμπειριών**. Η πορεία παράλληλης ανάπτυξης που ακολούθησαν τα τελευταία χρόνια τα οινοποιεία και τα γαστρονομικά εστιατόρια της Σαντορίνης διαμορφώνει ευνοϊκές συνθήκες για την επίτευξη τέτοιων πρωτοβουλιών από τις επιχειρήσεις των δυο κλάδων, η οποία μπορεί να πάρει ποικίλες μορφές, όπως προγράμματα μιας ή περισσότερων ημερών με επίσκεψη σε επιλεγμένα οινοποιεία και εστιατόρια, ειδικές οινογνωσίες στα εστιατόρια, ειδικά γεύματα στα οινοποιεία κλπ.

Τοπικά Γραφεία Οργάνωσης Γαστρονομικών Ταξιδιών

Μακροπρόθεσμα έχει σημαντικό ενδιαφέρον να ενταχθεί η **οργάνωση γαστρονομικών προγραμμάτων στα προσφερόμενα πακέτα των τοπικών τουριστικών γραφείων** ακολουθώντας αντίστοιχα παραδείγματα από άλλες χώρες. Τα προγράμματα αυτά μπορούν να προσφέρουν είτε τυποποιημένες δραστηριότητες με συνδυασμό περιήγησης και επίσκεψης σε οινοποιεία, αγροκτήματα και εστιατόρια, είτε πιο εξειδικευμένες που να επεκτείνονται σε συμπληρωματικές πολιτιστικές δραστηριότητες. Τα γραφεία αυτά θα μπορούσαν να υποστηριχθούν κατά την αρχική φάση με την προβολή τους από το Δήμο και συλλογικούς φορείς.

Δημιουργία Πρόσθετων Επισκέψιμων Αγροκτημάτων

Για τον περαιτέρω εμπλουτισμό της εμπειρίας του γαστρονομικού επισκέπτη προτείνεται επίσης η ενθάρρυνση και η παροχή κινήτρων για τη **λειτουργία πρόσθετων επισκέψιμων αγροκτημάτων** στο νησί. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει και η προσφορά στους επισκέπτες της δυνατότητας συμμετοχής τους στην αγροτική δραστηριότητα (π.χ.

στον τρύγο). Ειδικότερα στην περίπτωση της Θηρασίας, η δημιουργία επισκέψιμων αγροκτημάτων θα μπορούσε να λειτουργήσει ως διακριτός πόλος προσέλκυσης επισκεπτών. Το αγροτικό τοπίο της Θηρασίας δεν έχει αλλοιωθεί από την εκτός σχεδίου δόμηση και η αξιοποίηση του αποτελεί μια προνομιακή ευκαιρία τουριστικής προβολής του μικρού αυτού νησιού, με συμπληρωματικό χαρακτήρα ως προς την τουριστική εικόνα της Σαντορίνης.

Εμπλουτισμός του Οινοτουριστικού Προϊόντος

Σήμερα, στο επίκεντρο της οινοτουριστικής προσφοράς της Σαντορίνης βρίσκονται οι **επισκέψεις στα οινοποιεία**, που πραγματοποιούν είτε μεμονωμένοι ταξιδιώτες, είτε ομάδες επισκεπτών οργανωμένες από εξειδικευμένα ταξιδιωτικά γραφεία του νησιού. Τα οινοποιεία του νησιού διαθέτουν υψηλού επιπέδου υποδομές και υπηρεσίες εξυπηρέτησης των επισκεπτών, με βασικό κορμό την ξενάγηση στους χώρους παραγωγής των οινοποιείων, τη γευσιγνωσία σε συνδυασμό με πώληση οίνων και λοιπών παραδοσιακών προϊόντων του νησιού, καθώς και κατά περίπτωση την προβολή οπτικοακουστικού υλικού για τον αμπελώνα, την οινοποιητική παράδοση και τους οίνους της Σαντορίνης.

Όμως σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις, τα προσφερόμενα πακέτα υπηρεσιών συμπληρώνονται από άλλες ειδικές μορφές δραστηριοτήτων, με σκοπό τον εμπλουτισμό και την ποιοτική διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος που να απευθύνεται σε ένα κοινό με πολιτιστικά και οινοτουριστικά ενδιαφέροντα.

Προκύπτει συνεπώς η ανάγκη **διαμόρφωσης μιας περισσότερο ολοκληρωμένης οινοτουριστικής πρότασης**, με έμφαση στη βιωματική εμπειρία των επισκεπτών, στην ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και της ευρύτερης πολιτιστικής κληρονομιάς της Σαντορίνης. Η ολοκληρωμένη οινοτουριστική εμπειρία αφορά ειδικότερα στο σύνολο των επιμέρους εμπειριών που βιώνει ο επισκέπτης καθώς έρχεται σε επαφή με τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν το οινοτουριστικό προϊόν μιας περιοχής. Οι εμπειρίες αυτές δεν αφορούν αποκλειστικά στην κατανάλωση αμπελοοινικών προϊόντων στον τόπο παραγωγής τους, ούτε και θα πρέπει να περιορίζονται στο χώρο του οινοποιείου. Εκτός από τη γευσιγνωσία και τη δοκιμή οίνων, μπορεί να περιλαμβάνουν περιηγήσεις στον αγροτικό χώρο και τους αμπελώνες του νησιού (π.χ. ως μέρος πεζοπορικών ή ποδηλατικών εκδρομών), την γαστρονομία, τη διαμονή σε καταλύματα που διοργανώνουν ειδικές οινικές εκδηλώσεις, διάφορες εκπαιδευτικές δραστηριότητες γύρω από την αμπελοκαλλιέργεια, πολιτιστικές εκδηλώσεις και άλλα στοιχεία που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την αμπελοοινική παράδοση του νησιού.

Συνεπώς, η προσφορά μιας ολοκληρωμένης οινοτουριστικής εμπειρίας διαμορφώνεται από τον **συνδυασμό διαφορετικών πολιτισμικών, γαστρονομικών και τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών με άξονα τον οίνο**, που διαμορφώνουν μια **ολοκληρωμένη τουριστική αλυσίδα αξίας** και προσδίδουν προστιθέμενη αξία στο τουριστικό προϊόν της Σαντορίνης.

Ειδικότερη επιδίωξη αυτής της προσέγγισης είναι η μεταστροφή από το υφιστάμενο μοντέλο εξυπηρέτησης «ευκαιριακών» επισκεπτών (κυρίως των προερχόμενων επισκεπτών

από τα κρουαζιερόπλοια στο πλαίσιο των εκδρομικών προτάσεων που περιλαμβάνουν ένα ολιγόωρο πρόγραμμα ξενάγησης σε οινοποιείο και αγορά προϊόντων) προς την κατεύθυνση **στόχευσης του ειδικού κοινού των σύγχρονων οινοτουριστών**, οι οποίοι έχουν διαφορετικά κίνητρα επίσκεψης, που εκπορεύονται από την αναζήτηση νέων εμπειριών, την ενεργό συμμετοχή, αλλά και στην ικανοποίηση που αποκτούν από την επαφή τους με το χώρο, τη φύση, καθώς και με την τοπική παράδοση και ιστορία. Η συμμετοχή δηλαδή σε δραστηριότητες που αξιοποιούν τα πολιτιστικά, θρησκευτικά, λαογραφικά, αρχιτεκτονικά και γαστρονομικά στοιχεία της περιοχής, διαφοροποιούν το τουριστικό προϊόν και του προσδίδουν στοιχεία ταυτότητας, αυθεντικότητας και μοναδικότητας άμεσα σχετιζόμενα με το χώρο. Επίσης, μέσα από αυτές τις δραστηριότητες μπορεί να επιτευχθεί και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, καθώς προσφέρεται στον επισκέπτη ένα νέο ή επαναλαμβανόμενο κίνητρο για την επιστροφή του στον προορισμό, και εκτός της θερινής περιόδου.

Η αναβάθμιση του οινοτουριστικού προϊόντος και η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης οινοτουριστικής πρότασης μπορεί να ειδικότερα επιτευχθεί μέσα από την **υλοποίηση των ακόλουθων δράσεων**:

- **διαμόρφωση πακέτων οινοτουριστικού – γαστρονομικού – πολιτιστικού** τουρισμού με συνδετικό στοιχείο τα τοπικά / παραδοσιακά προϊόντα (επισκέψεις σε αγροκτήματα), την τοπική γαστρονομία (επίσκεψη επιλεγμένων εστιατορίων τοπικής κουζίνας), την αμπελοοινική παράδοση (επίσκεψη σε οινοποιεία και αμπελοτόπια) και την πολιτισμική κληρονομιά (επισκέψεις σε λαογραφικά μουσεία, και εκθέσεις),
- **ενσωμάτωση της περιήγησης σε αμπελοτόπια στα προγράμματα πεζοπορικών / ποδηλατικών εκδρομών** που διοργανώνουν τα εξειδικευμένα ταξιδιωτικά γραφεία, με πρόβλεψη στάσης – διατροφής σε οινοποιεία και αγροκτήματα,
- **εμπλουτισμός των παράλληλων δραστηριοτήτων που παρέχονται από τα οινοποιεία**, π.χ. συνδυασμός γευσιγνωσίας τοπικών οίνων και τοπικών προϊόντων διατροφής (food and wine pairing), μαθήματα γευσιγνωσίας και τοπικής γαστρονομίας, εκπαιδευτικά σεμινάρια, εκθέσεις ζωγραφικής και φωτογραφίας, συναυλίες, μουσικές και χορευτικές εκδηλώσεις,
- **προβολή και προώθηση της δυνατότητας απόκτησης βιωματικών εμπειριών** (π.χ. συμμετοχή στον τρύγο και σε άλλες αγροτικές δραστηριότητες στους χώρους καλλιέργειας και επεξεργασίας, σε πανηγύρια και τοπικές γιορτές, και σε μαθήματα μαγειρικής της τοπικής κουζίνας).

Και στην περίπτωση αυτή, ο DMMO σε συνεργασία με τον συλλογικό φορέα εκπροσώπησης των οινοπαραγωγών – ιδανικά με τη μορφή δικτύωσης σε «Δρόμους του Κρασιού της Σαντορίνης» – είναι εκείνος που καλείται να αναπτύξει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες σε συνεργασία με τους συντελεστές που συμπληρώνουν την αλυσίδα αξίας μιας ολοκληρωμένου οινοτουριστικής προσφοράς (ταξιδιωτικά γραφεία, πιστοποιημένα καταλύματα και επιχειρήσεις εστίασης, π.χ. με το σήμα Aegean Cuisine, πολιτιστικοί φορείς κλπ.). Η τυπολογία του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος θα πρέπει να δίνει έμφαση

σε προϊόντα, δραστηριότητες και υπηρεσίες που συμπληρώνουν τον πυρήνα της εξειδικευμένης αγοράς του οινοτουριστικού προορισμού, που ολοκληρώνεται σύμφωνα με τις ειδικές απαιτήσεις και ανάγκες του ειδικού κοινού επισκεπτών με οινοτουριστικά και ευρύτερα πολιτιστικά ενδιαφέροντα, το οποίο επιθυμεί τη βιωματική εμπειρία και την αυθεντική επαφή με τον προορισμό.

Βασικές Ενέργειες Ανάδειξης και Τουριστικής Προβολής του Αρχιτεκτονικού Πλούτου

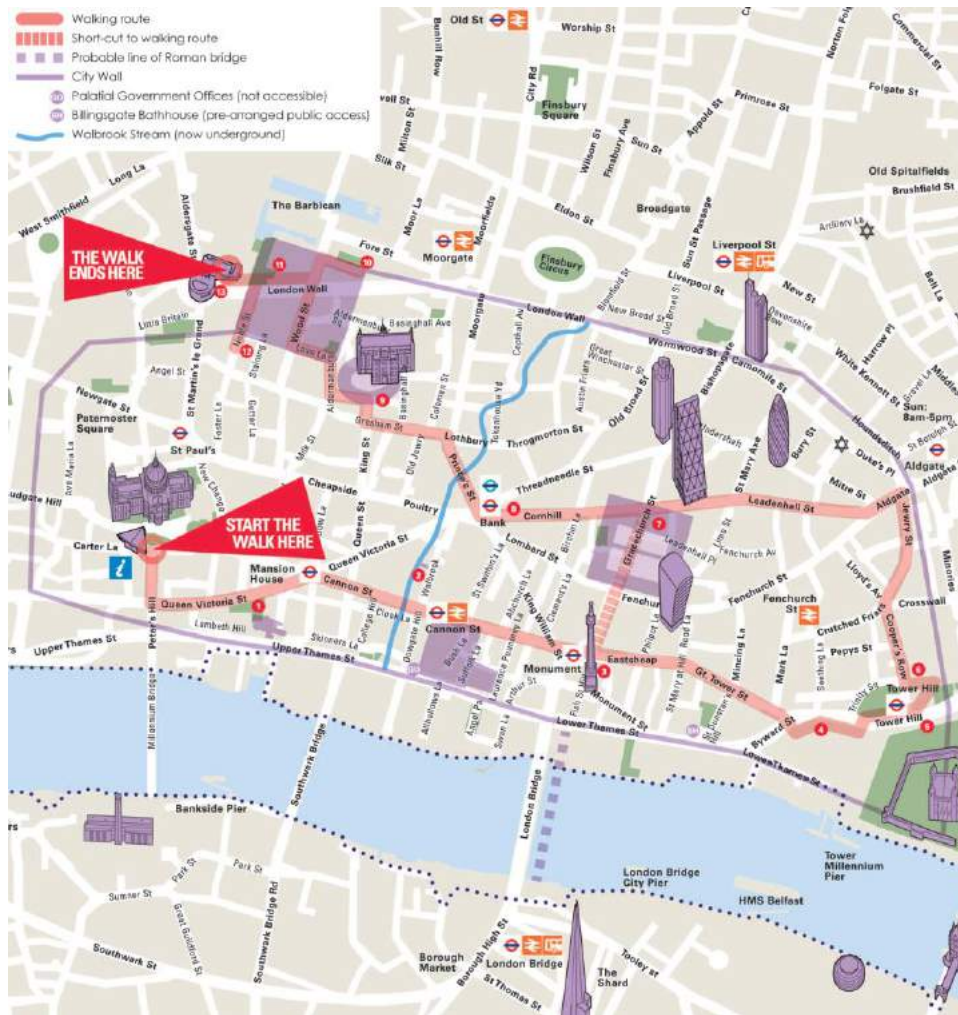
Η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης και η σχετική πληροφόρηση των επισκεπτών πρέπει να ξεκινήσει με τη **συγκέντρωση, αξιολόγηση και επεξεργασία του υφιστάμενου**, αλλά διασκορπισμένου, **υλικού αποτυπώσεων**. Στο πλαίσιο αυτό προτείνονται οι ακόλουθες παρεμβάσεις:

- Ο **σχεδιασμός αρχιτεκτονικών διαδρομών** σε όλους τους παραδοσιακούς οικισμούς, αλλά και προς κτίρια στην ύπαιθρο, που απευθύνονται ή σε επισκέπτες ειδικού ενδιαφέροντος ή σε απλούς επισκέπτες. Οι διαδρομές θα οδηγούν σε αξιόλογα διατηρητέα κτίρια, σε κοινόχρηστους χώρους των οικισμών, σε ειδικά σημεία θέας αλλά και σε αξιόλογες σύγχρονες παρεμβάσεις καθώς και σε επισκέψιμα κτίρια και μουσεία. Για τις αρχιτεκτονικές διαδρομές θα πρέπει να παραχθεί ειδικός χάρτης και ηλεκτρονική εφαρμογή.⁷³

Ένα καλό παράδειγμα θεματικών αρχιτεκτονικών διαδρομών που παρουσιάζονται σε απλούς χάρτες διαθέσιμους δωρεάν στο διαδίκτυο είναι του Λονδίνου:

---

⁷³ www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/visit-the-city/walks/Pages/selfguided.aspx

- Για τα πλέον αξιόλογα **κτίρια αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος** της Σαντορίνης, στα οποία θα περιλαμβάνονται κατ' ελάχιστον όλα τα κηρυγμένα διατηρητέα κτίρια όλων των χρήσεων, τα σημαντικά κτίρια της ανοικοδόμησης του 1956, τα ιδιαίτερα κτίρια που αποκαταστάθηκαν με το πρόγραμμα του ΕΟΤ στην Οία και τα ιδιαίτερα μικρά νέα ξενοδοχεία, προτείνεται να δημιουργηθεί ένα ειδικό **σήμα**⁷⁴ σε μορφή μικρής πινακίδας, τοποθετημένη στο κτίριο, η οποία θα δίνει στον επισκέπτη τις βασικές πληροφορίες για αυτό. Σε κεντρικά σημεία των οικισμών θα υπάρχουν μεγάλες ενημερωτικές πινακίδες με ένδειξη των αξιόλογων κτιρίων καθώς και των αρχιτεκτονικών διαδρομών.

Δεδομένου ότι δεν υπάρχει προς το παρόν αντίστοιχη ελληνική σήμανση, προτείνεται να παραχθεί ένα τοπικό σήμα της Σαντορίνης στα πρότυπα των σημάνσεων διατηρητέων κτιρίων⁷⁵ σε διάφορα ευρωπαϊκά κράτη:

⁷⁴ <https://gr.pinterest.com/officeinuk/listed-buildings/?lp=true>, <https://www.alamy.com/stock-photo/listed-building-sign.html>, https://www.123rf.com/photo_76977807_epernay-france-july-26-2016-listed-building-sign-of-the-perrier-castle-in-the-avenue-de-champagne.html

⁷⁵ <https://gr.pinterest.com/officeinuk/listed-buildings/?lp=true>, <https://www.alamy.com/stock-photo/listed-building-sign.html>, https://www.123rf.com/photo_76977807_epernay-france-july-26-2016-listed-building-sign-of-the-perrier-castle-in-the-avenue-de-champagne.html

- Επίσης, προτείνεται να δημιουργηθεί ένα **δίκτυο επισκέψιμων κτιρίων αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος** (παραδοσιακών, αστικών, θρησκευτικών, βιομηχανικών, αγροτικών...), και το οποίο θα επεκτείνεται σε όλους τους οικισμούς της Σαντορίνης και της Θηρασιάς. Σε αυτό θα περιλαμβάνονται και τα υφιστάμενα μουσεία με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, οι μονές και οι εκκλησίες, άλλα και λειτουργούσες ή παλιές βιομηχανικές / βιοτεχνικές εγκαταστάσεις, όπως οινοποιεία και ανεμόμυλοι.

Όλες οι ενέργειες σχετικά με την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης θα πρέπει βρουν τη διαδικτυακή τους απεικόνιση σε μια **ιστοσελίδα αρχιτεκτονικού τουρισμού** με πληροφορίες για τις αρχιτεκτονικές διαδρομές, για τα αξιόλογα κτίρια, για τα επισκέψιμα κτίρια με χρηστικές πληροφορίες όπως ωράρια, εισιτήρια κλπ. Η ιστοσελίδα αυτή θα μπορεί να έχει και ένα ειδικό τμήμα προβολής των καταλυμάτων, των χώρων εστίασης και καταστημάτων ειδικής αρχιτεκτονικής αξίας, εφόσον έχουν λάβει ειδικά βραβεία ή αναγνωρίσεις.

Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης της Αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης

Λόγω της έλλειψης ενός ενδεδειγμένου φορέα για την ανάληψη των παραπάνω άμεσων ενεργειών, λαμβάνοντας υπόψη και τις μέσο-μακροπρόθεσμες κατευθύνσεις, προτείνεται ως πρώτη ενέργεια η σύσταση με πρωτοβουλία του Δήμου Θήρας ενός **«Κέντρου Έρευνας και Τεκμηρίωσης της Αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης»**. Ξεκινώντας με συμβάσεις έργου για την ανάληψη ή οργάνωση των άμεσων ενεργειών θα πρέπει μεσοπρόθεσμα να δημιουργηθεί ένα μόνιμο σχήμα με απασχόληση δύο έως τριών επιστημονικά καταρτισμένων ατόμων.

Ηλεκτρονική βάση δεδομένων αρχείο αρχιτεκτονικής

Σε άμεση ακολουθία προς τις ενέργειες για την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής δημιουργίας στη Σαντορίνη προτείνεται η δημιουργία μιας **ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων αρχιτεκτονικής** με σκοπό την αρχειοθέτηση και την πρόσβαση του ενδιαφερόμενου κοινού στο υφιστάμενο υλικό εξαιρετικού επιπέδου (σχέδια αποτύπωσης κτιρίων και οικισμών, προτάσεις παρεμβάσεων). Το αρχείο αυτό μπορεί επίσης να διαθέτει εκπαιδευτικό υλικό

για σπουδαστές και να λειτουργήσει ως μέσο προσέλκυσης του διεθνούς επιστημονικού ενδιαφέροντος. Η αρχιτεκτονική αυτή βάση δεδομένων θα ενημερώνεται συνεχώς με νέο υλικό από τις ομάδες σπουδαστών και ερευνητών.

Αρχιτεκτονικές Ξεναγήσεις

Μια πρωτοβουλία για τη διοργάνωση ενός (ή και περισσότερων) **Σαββατοκύριακου Αρχιτεκτονικών Ξεναγήσεων**, σύμφωνα με αυτήν της Openhouse, κατά τη διάρκεια του χειμώνα (π.χ. Φεβρουάριο-Μάρτιο), μπορεί να λειτουργήσει ως κίνητρο επίσκεψης στη Σαντορίνη. Οι ξεναγήσεις αυτές μπορούν να αποτελέσουν για τους επισκέπτες, π.χ. φοιτητές αρχιτεκτονικής από όλο τον κόσμο, μια μοναδική ευκαιρία να επισκεφθούν κτίρια ειδικού αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, και για τους ιδιοκτήτες τους να τα προβάλλουν σε ένα ειδικό κοινό. Μια τέτοια πρωτοβουλία απαιτεί σημαντικό χρόνο προεργασίας και την πρόβλεψη ανακοίνωσης της ξενάγησης τουλάχιστον ένα χρόνο πριν από την υλοποίηση προκειμένου να διευκολυνθούν οι επισκέπτες – Έλληνες και ξένοι – στον έγκαιρο προγραμματισμό, καθώς και στη διασφάλιση χαμηλού κόστους μετάβασης στο νησί. Η ενέργεια αυτή μπορεί να εξελιχθεί σε μια ετήσια **«συνάντηση φίλων της αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης»** και να πλαισιωθεί από σεμινάρια, ομιλίες, περιπάτους.

Η εξαιρετικά πετυχημένη πρωτοβουλία της Openhouse, με εφαρμογή αρχικά στην Αθήνα και ύστερα και στη Θεσσαλονίκη, περιγράφεται συνοπτικά ως εξής:

Η δράση OPEN TOURS του OPEN HOUSE Athens ⁷⁶

Η Open House Greece είναι μία Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία με σκοπό την προώθηση και προβολή της αρχιτεκτονικής και του πολιτισμού στην Ελλάδα και το εξωτερικό, μέσω των ετήσιων δράσεων Open House σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Ιδρύθηκε το 2012 και ανήκει στην ευρύτερη οικογένεια του Open House Worldwide, που μεριμνά για την παγκόσμια προβολή κάθε εκδήλωσης Open House.

Η δράση Open House προσκαλεί το ευρύ κοινό να εξερευνήσει και να κατανοήσει την αξία της αρχιτεκτονικής. Κάθε χρόνο για ένα διήμερο, δημόσια και ιδιωτικά κτίρια ανοίγουν τις πύλες τους στο κοινό δωρεάν. Στην Αθήνα πραγματοποιείται από το 2014 κάθε άνοιξη, μετατρέποντας την πόλη σε ένα μεγάλο μουσείο, με εκθέματα τα ίδια της τα κτίρια και την αρχιτεκτονική της.

Το Open House Athens βασίζεται στον εθελοντισμό. Οι εθελοντές φέρνουν εις πέρας τη δράση τις ημέρες που διαρκεί. Οι αρμοδιότητες που καλούνται να αναλάβουν είναι: υποδοχή του κοινού, ξενάγηση, συνοδεία, προώθηση προϊόντων, φωτογράφιση/βίντεο.

Η είσοδος στα κτίρια πραγματοποιείται με σειρά προτεραιότητας (με βάση τον χρόνο

⁷⁶ www.openhouseathens.gr

άφιξης σε κάθε χώρο, εντός του ωραρίου επίσκεψης) και ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Επίσης προτείνεται να προσφέρονται **ειδικές αρχιτεκτονικές ξεναγήσεις καθ' όλη την διάρκεια του έτους**, είτε σε προκαθορισμένες ημέρες και ώρες από το Δήμο και το προτεινόμενο Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης της Αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης, χωρίς ή με συμβολική χρέωση, είτε ως ειδική υπηρεσία από ιδιώτες αρχιτέκτονες-ξεναγούς. Παραδείγματα ανάπτυξης αυτής της υπηρεσίας με ιδιωτική πρωτοβουλία υφίστανται σε πολλές μεγάλες πόλεις και περιοχές ειδικού αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος του εξωτερικού, με τις κατά τόπους εταιρείες αρχιτεκτονικών ξεναγήσεων να συνδέονται σε διεθνή δίκτυα για την κοινή προβολή τους στο διαδίκτυο, την ανταλλαγή εμπειριών και τον συντονισμό των ενεργειών τους.

Το διεθνές δίκτυο αρχιτεκτονικών ξεναγήσεων Guiding Architects ⁷⁷

 Οι Guiding Architects είναι ένα διεθνές δίκτυο για αρχιτεκτονικές ξεναγήσεις. Τα μέλη του είναι ανεξάρτητες εταιρείες που προσφέρουν επαγγελματικές εκδρομές αρχιτεκτονικής στην περιοχή ή στην πόλη όπου είναι εγκατεστημένα. Διεξάγουν ξεναγήσεις για εμπειρογνώμονες και μη ειδικούς, πραγματοποιούν διαλέξεις, δημοσιεύουν εξειδικευμένα κείμενα και διοργανώνουν εργαστήρια και συμπόσια. Τα προγράμματα περιήγησης οργανώνονται από τις ελεγμένες τοπικές εταιρείες-μέλη του δικτύου. Εκτός από το σχεδιασμό του αρχιτεκτονικού προγράμματος, οργανώνουν επίσης κρατήσεις για τη μεταφορά, τη διαμονή και τα εστιατόρια των συμμετεχόντων.

Εκπόνηση Σχεδίου Δράσης για την Ανάπτυξη του Πεζοπορικού Τουρισμού

Κομβικής σημασίας για την ανάπτυξη του πεζοπορικού τουρισμού στη Σαντορίνη είναι η **επέκταση και αναβάθμιση της πρωτοβουλίας που πραγματοποιήθηκε το 2014-2015 για την χαρτογράφηση και χάραξη ενός δικτύου μονοπατιών στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά⁷⁸**, καθώς και η **ανάπτυξη κατάλληλων μορφών εποπτείας και διαχείρισής τους** όπως συναντώνται πλέον σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς της χώρας, με βάση τις καλές πρακτικές σε διεθνές επίπεδο, αλλά και λαμβάνοντας υπόψη το **νέο θεσμικό πλαίσιο** που ισχύει στην Ελλάδα, όπως αυτό καθορίστηκε με την Υπουργική Απόφαση

⁷⁷ www.guiding-architects.net

⁷⁸ Πρωτοβουλία του πεζοπόρου Κώστα Ζαρόκωστα, ο οποίος εκπόνησε τη σχετική μελέτη, και υλοποιήθηκε με τη στήριξη του Δήμου Θήρας και της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ).

151344/165/18.01.2017⁷⁹ του Υπουργείου Περιβάλλοντος & Ενέργειας, και τροποποιήθηκε στη συνέχεια με τις Υ.Α. 154551/1839/13.07.2017⁸⁰ και 169774/2784/10.05.2018⁸¹.

Οι δράσεις αυτές οφείλουν να υποστηριχθούν παράλληλα με κατάλληλες **ενέργειες για την προβολή και ανάδειξη και την ενίσχυση της ποιότητας του πεζοπορικού τουρισμού**, όπως και με τον **εμπλουτισμό του προσφερόμενου προϊόντος στη λογική της ανάδειξης και προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και ταυτότητας** των δύο νησιών.

Ως προκαταρκτικό βήμα για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων προτείνεται η εκπόνηση ενός **σχεδίου δράσης για την ανάπτυξη του πεζοπορικού τουρισμού** στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά, με σκοπό την οργάνωση και το συντονισμό των πρωτοβουλιών αναβάθμισης και πιστοποίησης των μονοπατιών, τη διαμόρφωση και ανάδειξή τους ως ένα ολοκληρωμένο δίκτυο πεζοπορικού τουρισμού, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενεργειών προβολής και προώθησης του πεζοπορικού τουρισμού, καθώς και τη δημιουργία «ταυτότητας» για το συνολικό δίκτυο μονοπατιών στα δύο νησιά.

Το σχέδιο δράσης προτείνεται να περιλαμβάνει τις ακόλουθες θεματικές ενότητες:

- **Χαρτογράφηση υφιστάμενου δικτύου μονοπατιών & καταγραφή γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών** και των φυσικών και πολιτιστικών πόρων κατά μήκος των διαδρομών, με αξιοποίηση της εργασίας που έχει ήδη γίνει και συμπλήρωσή της όπου απαιτείται.
- **Σχεδιασμός εργασιών & υποδομών πεζοπορικών διαδρομών**, όπως αποτύπωση προγραμματισμός και οργάνωση εργασιών συντήρησης, ανακατασκευής ή / και διάνοιξης μονοπατιών, χωροθέτηση σήμανσης, θέσεων ανάπαυσης, παρατήρησης, ερμηνείας και εξυπηρέτησης πεζοπόρων, με βάση τις ισχύουσες τεχνικές προδιαγραφές και τα κριτήρια πιστοποίησης.
- **Προσδιορισμός διαδικασιών διαχείρισης, παρακολούθηση και πιστοποίησης τεχνικών έργων – προμηθειών – υπηρεσιών**, με σκοπό τη διασφάλιση της ορθής υλοποίησης και την ποιότητά τους βάσει του σχεδιασμού και των απαιτήσεων που ορίζονται από τις αντίστοιχες προδιαγραφές, μελέτες και τα τεύχη δημοπράτησης.
- **Κατάρτιση σχεδίου προβολής – προώθησης του πεζοπορικού τουρισμού**, σε βάθος πενταετίας με βάση ευρωπαϊκές και διεθνείς πρακτικές για την προσέλκυση επισκεπτών – πεζοπόρων και προβολή στο εξωτερικό, και αξιοποιώντας όλα τις σύγχρονες μορφές ψηφιακής προβολής και δικτύωσης.
- **Εκπόνηση πλαισίου λειτουργίας φορέα διαχείρισης του δικτύου μονοπατιών**, με το οποίο θα καθορίζεται η σκοπιμότητα σύστασης και οι λειτουργίες του φορέα / μηχανισμού εποπτείας και διαχείρισης του δικτύου μονοπατιών.

Σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (άρθρο 13 της Υ.Α. 151344/165/18.01.2017), ως **υπεύθυνοι φορείς για την κατασκευή και συντήρηση ορειβατικών – πεζοπορικών**

⁷⁹ ΦΕΚ 206/Β/30.01.2017

⁸⁰ ΦΕΚ 2562/Β/25.07.2017

⁸¹ ΦΕΚ 2004/Β/04.06.2018

μονοπατιών ορίζονται η Δασική Υπηρεσία, καθώς και δυνητικά οι Δήμοι και οι Περιφέρειες, οι φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, καθώς και τα σωματεία ορειβατών, πεζοπόρων και αναρριχητών, φιλοπεριβαλλοντικοί, κυνηγετικοί και ποδηλατικοί σύλλογοι ή / και σωματεία, η Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας – Αναρρίχησης (ΕΟΟΑ), οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας (ΚΟΙΝΣΕΠ), οι Αστικές Μη Κερδοσκοπικές Εταιρίες (ΑΜΚΕ) που εντάσσονται στους φορείς κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, και ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ). Η μελέτη χάραξης (όδευσης) των ορειβατικών μονοπατιών / η μελέτη ανακατασκευής και συντήρησης συντάσσεται είτε από τη Δασική Υπηρεσία, είτε ανατίθεται από τους προαναφερόμενους δικαιούχους σε ιδιωτικά γραφεία εκπόνησης δασικών μελετών, κατόπιν σύμφωνης γνώμης της δασικής υπηρεσίας.

Σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του πεζοπορικού τουρισμού στο Δήμο Θήρας έχει προτείνει να αναπτύξει για λογαριασμό του Δήμου Θήρας το **Δίκτυο Αειφόρων Νήσων ΔΑΦΝΗ**⁸², με στόχο την αποτελεσματική οργάνωση της ανάπτυξης του πεζοπορικού τουρισμού (και του γεωτουρισμού) στο Δήμο Θήρας. Ήδη διερευνάται από το Δήμο Θήρας η δυνατότητα ανάθεσης στο Δίκτυο ΔΑΦΝΗ της υποβολής του φακέλου για την εθνική πιστοποίηση του δικτύου μονοπατιών της Σαντορίνης και Θηρασιάς, καθώς και της τεχνικής μελέτης έργων και προδιαγραφών για τα έργα αποκατάστασης του υφιστάμενου δικτύου.

Δημιουργία Φορέα Εποπτείας, Συντήρησης και Ανάδειξης Πεζοπορικών Διαδρομών

Η ανάπτυξη ενός τοπικού δικτύου πεζοπορικών διαδρομών δεν συντελείται μόνο με την κατασκευή της υποδομής, αλλά αποτελεί ένα ζωντανό και εξελισσόμενο έργο, το οποίο απαιτεί συνεχιζόμενες ενέργειες για τη συντήρηση, την ανάδειξη, την παρακολούθηση και την ανάπτυξή του προς πολλές κατευθύνσεις. Με αυτό το δεδομένο, κρίνεται ως επιτακτική ανάγκη η καθιέρωση ενός **μηχανισμού εποπτείας και φροντίδας των πεζοπορικών διαδρομών** στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά, με τη μορφή ενός συλλογικού φορέα και την ενεργή συμμετοχή ενδιαφερόμενων εθελοντών, επαγγελματιών, καθώς και της τοπικής κοινωνίας.

Σε πολλές περιοχές της χώρας μας η καταγραφή, συντήρηση και ανάδειξη μονοπατιών και πεζοπορικών διαδρομών πραγματοποιείται με ιδιωτική πρωτοβουλία και από εθελοντικές οργανώσεις, είτε αυτές έχουν τη **μορφή σωματείων ή συλλόγων, αστικών μη κερδοσκοπικών εταιριών, Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (ΚΟΙΝΣΕΠ)** κλπ.

Το αντικείμενο λειτουργίας του συλλογικού φορέα μπορεί να συμπεριλαμβάνει:

---

⁸² Το Δίκτυο Αειφόρων Νήσων (ΔΑΦΝΗ) είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 2006 και έχει ως καταστατικό σκοπό την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης στα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου, μέσω της ισόρροπης περιβαλλοντικής, οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης του Ελληνικού νησιωτικού χώρου, με σεβασμό στο ιδιαίτερο φυσικό και πολιτιστικό του περιβάλλον. Μέλη του είναι οι Περιφέρειες Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και 40 νησιωτικοί Δήμοι, μεταξύ των οποίων και ο Δήμος Θήρας.

- τον σχεδιασμό, τον συντονισμό, τη διαχείριση ή / και την εποπτεία των ενεργειών για την αναβάθμιση των επιμέρους μονοπατιών που συγκροτούν το δίκτυο πεζοπορικών διαδρομών στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά,
- τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εξωστρεφών δράσεων προβολής του πεζοπορικού τουρισμού, τη δημιουργία ταυτότητας (branding), την πιστοποίηση του δικτύου διαδρομών σύμφωνα με διεθνές εμβέλεια πρότυπο ποιότητας, καθώς και τη μέριμνα για τη συνεχή τήρηση των κριτηρίων πιστοποίησης,
- τη διεξαγωγή ημερίδων και λοιπών ενημερωτικών / εκπαιδευτικών εκδηλώσεων, με σκοπό μεταξύ άλλων την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και των επαγγελματιών ως προς την προστασία των μονοπατιών – πολιτιστικών διαδρομών, τη παροχή ποιοτικών υπηρεσιών κλπ.,
- την οργάνωση προγραμμάτων κατάρτισης για οδηγούς πεζοπορίας, ξεναγούς και λοιπούς επαγγελματίες (π.χ. επαγγελματίες εστίασης και αναψυχής σε θέματα πιστοποίησης),
- τη διενέργεια θεματικών ξεναγήσεων & πεζοποριών, την οργάνωση και τον συντονισμό δράσεων εθελοντισμού, την παροχή διευκόλυνσης και την υποδοχή επισκέψεων από αντίστοιχους – Ελληνικούς και ξένους – συλλόγους πεζοπορίας / ορειβασίας.

Ο συλλογικός φορέας αυτής της μορφής δύναται να συμμετέχει στην τοπική **Συμβουλευτική Επιτροπή Ορειβατικών Δραστηριοτήτων (ΣΕΠΟΔ)**, η σύσταση της οποίας προβλέπεται από την Υπουργική Απόφαση 151344/165/18.01.2017 όπως ισχύει. Ειδικά για τις νησιωτικές περιοχές, η ΣΕΠΟΔ δύναται να συστήνεται από την οικεία Διεύθυνση Δασών για κάθε νησί ξεχωριστά, αποτελούμενη από εκπρόσωπο της τοπικής δασικής υπηρεσίας, εκπρόσωπο του οικείου ΟΤΑ α' και β' βαθμού, εκπροσώπους ορειβατικών συλλόγων / σωματείων, και εν δυνάμει λοιπών δικαιούχων. Ως έργο της ΣΕΠΟΔ καθορίζεται: α) η εξέταση των αναγκών συντήρησης για τα υφιστάμενα μονοπάτια, β) η εξέταση προτάσεων για ένταξη νέων μονοπατιών στο δίκτυο, γ) η γνωμοδότηση επί των υποβληθέντων μελετών διάνοιξης ή συντήρησης μονοπατιών, δ) η προεκτίμηση της οικονομικής δαπάνης ανάλογα με τις εργασίες συντήρησης ή κατασκευής, και ε) η προβολή των υφιστάμενων ορειβατικών μονοπατιών.

Ο Δήμος Θήρας ενδείκνυται να παρέμβει για τη **στοχευμένη κινητοποίηση τοπικών φορέων και προσώπων στην κατεύθυνση ενθάρρυνσης μιας τέτοιας πρωτοβουλίας** που δύναται να συμβάλει στη διαφοροποίηση του υφιστάμενου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης στο νησί, στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας, και στην άμβλυνση της εποχικότητας του τουρισμού.

Επιτυχημένα παραδείγματα

Menalon Trail (<https://menalontrail.eu>)

Το δίκτυο μονοπατιών του Μενάλου στην Αρκαδία, συνολικού μήκους 75χλμ., δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία μίας μεγάλης ομάδας εθελοντών από την Ανατολική Γορτυνία, και με συμμετοχή του Συλλόγου Ορειβατών και Οικολόγων Αρκαδίας. Ο σχεδιασμός και η δημιουργία των σημείων πληροφόρησης και προσανατολισμού έγινε από την Κοινωνία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς Περιβάλλοντος με χρηματοδότηση του Ιδρύματος Λεβέντη. Η χαρτογράφηση της περιοχής, η κατασκευή των ιστοσελίδων και mobile εφαρμογών καθώς και την εφαρμογή λογισμικού για να σχεδιάσει την σήμανση ανέλαβε η AnaDigit, χαρτογραφική εταιρεία. Οι δαπάνες του ελέγχου πιστοποίησης καλύφθηκαν από το Δήμο Γορτυνίας. Με σκοπό τη λειτουργία, τη προβολή και περαιτέρω ανάπτυξη της υποδομής, οι συντελεστές της πρωτοβουλίας σύστησαν την MAINALON KOINΣEΠ και πέτυχαν το 2015 την πιστοποίηση του δικτύου σύμφωνα με το πρότυπο της Leading Quality Trail.

Andros Routes (www.androsroutes.gr)

Μια ομάδα εθελοντών δημιούργησε το Ερευνητικό Κέντρο Άνδρου και τις «Άνδρου Διαδρομές», μια προσπάθεια συνδυασμού έρευνας και δράσεων για το περιβάλλον, τον πολιτισμό και τη βιώσιμη τουριστική εξέλιξη της Άνδρου. Βασικός άξονας δράσης των εθελοντών αποτέλεσε η καταγραφή, συντήρηση και ανάδειξη των παλαιών πεζοπορικών διαδρομών του νησιού, καθώς και η καταγραφή της προφορικής ιστορίας. Η ομάδα επίσης δημιούργησε έναν ενημερωμένο χάρτη για τις πεζοπορικές και ποδηλατικές διαδρομές του νησιού. Η ομάδα «Άνδρου Διαδρομές», με τη συνεργασία της Περιφέρειας, ασχολείται με τη βελτίωση και σήμανση περίπου 150 χλμ. μονοπατιών στο νησί. Παράλληλα ανέλαβε τη διαδικασία για την πιστοποίηση του δικτύου των μονοπατιών, που ολοκληρώθηκε το 2015.

Sifnos Trails (www.sifnostrails.com)

Το Sifnos Trails είναι ένα πρόγραμμα που χρηματοδοτήθηκε και υλοποιήθηκε από το Δήμο Σίφνου το 2015. Ο Δήμος θέλησε να αναβαθμίσει το δίκτυο μονοπατιών του νησιού, και συνεργάστηκε σε αυτό με την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (ΚΟΙΝΣΕΠ) Paths of Greece. Επίσης, σε συνεργασία του Δήμου και της Paths of Greece με την εταιρία Anadigit, και με την χορηγία της Aegean Speed Lines, δημιουργήθηκε μια εφαρμογή που ξεναγεί στα περιβαλλοντικά και πολιτισμικά μνημεία του νησιού μέσω του δικτύου μονοπατιών. Η εφαρμογή αντιλαμβάνεται το σημείο στο οποίο βρίσκεται ο πεζοπόρος, και αν είναι δίπλα σε κάποιο σημείο ενδιαφέροντος, με ένα κουδούνισμα τον παρακινεί να διαβάσει πληροφορίες και να δει φωτογραφίες. Η εφαρμογή λειτουργεί χωρίς τη χρήση Internet, είναι απολύτως δωρεάν και περιέχει πληροφορίες σε τρεις γλώσσες (ελληνικά, αγγλικά και γαλλικά) και σύντομα και σε γερμανικά. Επιπλέον, κάθε διαδρομή που ξεκινά στην Σίφνο συνοδεύεται εκτός από την αντίστοιχη σηματοδότηση και από ένα QR code, το οποίο μέσω της εφαρμογής δίνει στον επισκέπτη όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τη συγκεκριμένη διαδρομή, όπως για παράδειγμα, πόσα χιλιόμετρα είναι και ποια αρχαιολογικά μνημεία θα συναντήσει κανείς όταν τη διανύσει.

Πρωώθηση του Εθελοντισμού για τις Ανάγκες Συντήρησης των Μονοπατιών

Η καταγραφή, συντήρηση και ανάδειξη μονοπατιών πραγματοποιείται συχνά με ιδιωτική πρωτοβουλία από **οργανωμένους εθελοντές ή άτυπες ομάδες πολιτών**, οι οποίοι καλύπτουν πολλά κενά στην φροντίδα των πεζοπορικών διαδρομών. Ειδικά σε χώρες της Ευρώπης με μακρά παράδοση στην πεζοπορία, η συντήρηση των μονοπατιών πραγματοποιείται συχνά με αποκλειστική μέριμνα εθελοντών, οι οποίοι ως χρήστες των μονοπατιών κινητοποιούνται σε συνεργασία με τοπικούς συλλόγους και την τοπική αυτοδιοίκηση για την απρόσκοπτη συντήρησή τους.

Οι μορφές εθελοντισμού αφορούν στην κινητοποίηση ατόμων που ενδιαφέρονται για τη φροντίδα και ανάδειξη μονοπατιών και πεζοπορικών διαδρομών, τόσο από άλλες περιοχές της χώρας και το εξωτερικό, όσο και σε τοπικό επίπεδο. Η μέχρι τώρα εμπειρία, τόσο στη χώρα μας, όσο και στο εξωτερικό, έχει δείξει πως είναι ένα πολύπλευρο πλέγμα ανθρώπων που ενδιαφέρεται για τη χρήση, φροντίδα και ανάδειξη των μονοπατιών και των πεζοπορικών διαδρομών.

Στην Ελλάδα, αν και αντίστοιχες πρωτοβουλίες παραμένουν ακόμη μεμονωμένες, εντούτοις εντοπίζεται η συνδρομή εθελοντικών ομάδων σε αρκετά από τα πλέον επιτυχημένα παραδείγματα ανάπτυξης πεζοπορικών διαδρομών, όπως στην περίπτωση των διαδρομών στο Μαίναλο και την Άνδρο που έλαβαν την ευρωπαϊκή πιστοποίηση. Ενδεικτικά είναι επίσης τα προγράμματα εθελοντικής εργασίας που υλοποίησε η μη-κυβερνητική οργάνωση ΕΛΙΞ⁸³ για τον καθαρισμό, τη συντήρηση τη σήμανση και την γενικότερη ανάδειξη μονοπατιών σε νησιά των Κυκλάδων την περίοδο 2009-2012.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται ο Δήμος της Θήρας, καθώς και δυνητικά ο νέος φορέας για την εποπτεία του δικτύου μονοπατιών στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά, να λειτουργήσουν ως **κόμβος ενθάρρυνσης, συντονισμού, συνεννόησης, σχεδιασμού και οργάνωσης σχετικών προγραμμάτων εθελοντικής εργασίας**, συμπληρωματικά ως προς όποιες δράσεις ο Δήμος ή ο νέος σύλλογος αναλάβει να υλοποιήσει. Η δράση αυτή αφορά πρωτίστως στην ανάπτυξη συνεργασιών με κατάλληλους φορείς εθελοντισμού από την Ελλάδα και το εξωτερικό, την παροχή διευκολύνσεων για την υποδοχή και φιλοξενία των εθελοντών, και την ένταξη των προγραμμάτων εθελοντισμού στο γενικότερο σχεδιασμό συντήρησης και ανάδειξης των μονοπατιών στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά. Ως πλέον **δραστήριοι φορείς εθελοντισμού** στην Ελλάδα αναφέρονται ενδεικτικά οι ορειβατικοί, περιηγητικοί και φυσιολατρικοί σύλλογοι, καθώς και η οργάνωση ΕΛΙΞ που πραγματοποιεί διεθνή **Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας**.

Αν και είναι απολύτως σύνηθες, οι εθελοντικές ομάδες να συγκροτούνται από άτομα που προέρχονται από άλλες περιοχές της χώρας ή και το εξωτερικό, εντούτοις είναι καίριας σημασίας να συμπεριληφθεί στο σχεδιασμό αντίστοιχων πρωτοβουλιών η **ενθάρρυνση συμμετοχής και των τοπικών κοινοτήτων** από όπου διέρχονται τα μονοπάτια, όπως κάτοικοι, πολιτιστικοί σύλλογοι, επιχειρηματίες κ.α.

---

⁸³ www.elix.org.gr

Πιστοποίηση των Μονοπατιών

Η προτεινόμενη παρέμβαση αφορά στην πιστοποίηση ενός δικτύου επιλεγμένων πεζοπορικών διαδρομών στη Σαντορίνη και τη Θηρασιά με βάση ποιοτικές και τεχνικές προδιαγραφές όπως αυτές καθορίζονται από:

- το **σήμα ποιότητας “Leading Quality Trails (LQT) – Best of Europe”** και
- τις **τεχνικές προδιαγραφές χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης των ορειβατικών – πεζοπορικών μονοπατιών του Υπουργείου Περιβάλλοντος & Ενέργειας.**

Σκοπός της πιστοποίησης είναι να λειτουργήσει ενισχυτικά προς τη διαδικασία ανάπτυξης του πεζοπορικού τουριστικού «προϊόντος», κυρίως μέσω της βελτίωσης της ποιότητας και ελκυστικότητας της συνολικής πεζοπορικής εμπειρίας που προσφέρεται στον προορισμό, καθώς και ως εργαλείο marketing και ενημέρωσης των επισκεπτών.

Το **“Leading Quality Trails (LQT) – Best of Europe”**⁸⁴ έχει καθιερωθεί ως το πλέον σημαντικό και αναγνωρίσιμο σήμα ποιότητας για τη διάκριση πεζοπορικών διαδρομών στην Ευρώπη. Φορέας πιστοποίησης και διαχειριστής του σήματος ποιότητας είναι η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Πεζοπόρων (European Ramblers Association – ERA)⁸⁵, στην οποία υπάγονται 61 ορειβατικές / πεζοπορικές ομοσπονδίες από 34 Ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ αυτών και η «Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης», και με βασικό σκοπό τη διάδοση της πεζοπορίας σε όλη την Ευρώπη.

Το LQT είναι ένα πιστοποιητικό ποιότητας, τεχνικής επάρκειας, ασφάλειας και αξιοπιστίας που σχεδιάστηκε το 2011 και απονέμει η ERA με πολύ αυστηρά κριτήρια σε τοπικά δίκτυα μονοπατιών που αθροίζουν πάνω από 50 χλμ., παρέχουν επαρκή υποδομή και πληρούν κριτήρια ποικιλότητας, ασφάλειας και εξυπηρέτησεων. Το πιστοποιητικό παραμένει σε ισχύ μόνο για τρία χρόνια, μετά το πέρας των οποίων γίνεται επαναξιολόγηση. Η διάκριση αυτή καθιστά τα δίκτυα αυτά πολύ ελκυστικά στις εθνικές ομοσπονδίες της Ευρώπης που αριθμούν περισσότερα από 3 εκατ. πεζοπόρους – μέλη. Τα βασικά κριτήρια είναι να βρίσκεται μέσα σε φύση, να διαθέτει φιλική στον περιπατητή σηματοδότηση, να διέρχεται από σημεία με εντυπωσιακή θέα, να περιλαμβάνει σημεία φυσικής ομορφιάς, να περνά από γραφικούς οικισμούς, να περιλαμβάνει πολιτισμικά στοιχεία, να διέρχεται από σημεία/υποδομές στάσεων για ξεκούραση, να υπάρχει διασφάλιση συνεχούς προσβασιμότητας και τέλος να υπάρχουν σημεία που παρέχονται υπηρεσίες διατροφής, αναψυχής κλπ.

Επιγραμματικά, υπάρχουν κριτήρια που συνδέονται στενά με το μονοπάτι όπως εναλλαγές φυσικού τοπίου, παρουσία σημείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος, βιοποικιλότητα, κατάσταση διαδρομής, χώροι ξεκούρασης και κριτήρια που αφορούν γενικότερα τις

⁸⁴ www.era-ewv-ferp.com/programs/lqt/

⁸⁵ www.era-ewv-ferp.com/frontpage/

περιοχές από τις οποίες περνά το μονοπάτι, όπως η προστασία της ευρύτερης περιοχής, η ύπαρξη τουριστικής υποδομής και ανωδομής (χώροι φιλοξενίας, εστίασης κλπ.), υποδομές υγείας, καθαριότητα κλπ.

Αίτηση πιστοποίησης είναι δυνατό να υποβάλουν τόσο εκπρόσωποι εθνικών, περιφερειακών ή τοπικών αρχών όσο και τοπικές τουριστικές ή περιβαλλοντικές οργανώσεις. Η διαδικασία της πιστοποίησης ξεκινά με την εκπαίδευση των εκπροσώπων του αιτούντα φορέα. Οι εκπαιδευόμενοι μαθαίνουν να αξιολογούν με βάση τις προδιαγραφές του σήματος ποιότητας τα δυνατά και αδύνατα σημεία μιας διαδρομής. Η διαδρομή ελέγχεται βάσει της λίστας των κριτηρίων αξιολόγησης του σήματος πραγματοποιώντας συγκεκριμένες μετρήσεις. Αναλυτικότερα, λαμβάνονται υπόψη 23 κριτήρια επιλογής⁸⁶ βάσει των οποίων βαθμολογείται μια διαδρομή ώστε να λάβει το σήμα. Ελεγκτής των προδιαγραφών της εκάστοτε υπό πιστοποίηση πεζοπορικής διαδρομής είναι η Ομοσπονδία Ορειβατικών Συλλόγων της Γερμανίας.

Στην Ελλάδα, το σήμα ποιότητας LQT έχει απονεμηθεί μέχρι σήμερα για τη διαδρομή “Menalon Trail”⁸⁷ στην ορεινή Αρκαδία, μήκους 75 χλμ., στην Άνδρο για τα 100 από τα 160 χλμ. του δικτύου μονοπατιών “Andros Routes”⁸⁸, και για το “Ursa Trail”⁸⁹ στο Μέτσοβο. Αξίζει να αναφερθεί ότι αυτές είναι τρεις από τις 14 συνολικά ευρωπαϊκές διαδρομές που έχουν λάβει μέχρι στιγμής το σήμα αυτό (Μάιος 2018). Σε διαδικασία πιστοποίησης βρίσκονται από την Ελλάδα ακόμη οι περιοχές της Σκιάθου, της Χίου της Ξάνθης, και πλέον πρόσφατα της Χαλκιδικής.

---

⁸⁶ www.era-ewv-ferp.com/fileadmin/_migrated/content_uploads/LQT_brochure_EN_01.pdf

⁸⁷ <https://menalontrail.eu>

⁸⁸ www.androsroutes.gr/

⁸⁹ <https://metsovorace.gr/>

Η διαδικασία δρομολόγησης της πιστοποίησης με το σήμα LQT στην περίπτωση της Χαλκιδικής

Στις 19 και 20 Μαΐου 2018 πραγματοποιήθηκε στη Χαλκιδική, η διοργάνωση workshop για την έναρξη της διαδικασίας πιστοποίησης μονοπατιών με το σήμα Leading Quality Trails - Best of Europe, από τον Διεθνή φορέα ERA. Η προσπάθεια αυτή ξεκίνησε το 2016, όπου τα στελέχη του Τουριστικού Οργανισμού Χαλκιδικής πραγματοποίησαν πρώτες επαφές με την Ευρωπαϊκή Πεζοπορική Ομοσπονδία (ERA) κατά τη διάρκεια των εκθέσεων TourNatur και ITB.

Στη συνέχεια, με την χορηγία της εταιρείας WATT&VOLT, η οποία αποτελεί και τον στρατηγικό εταίρο της δημιουργίας των ολοκληρωμένων δικτύων πεζοπορικών διαδρομών στη Χαλκιδική, εξασφαλίστηκε η χρηματοδότηση ώστε να ξεκινήσει η μελέτη για τη δημιουργία του δικτύου μονοπατιών. Η μελέτη, που ανατέθηκε στο Τμήμα Δασοκομίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης υπό τον καθηγητή κ. Ζάγκα και την ομάδα του, αναμένεται να ολοκληρωθεί στα μέσα Ιουνίου του 2018, ενώ παράλληλα, θα υλοποιηθεί και η χάραξη, σηματοδότηση δύο μονοπατιών σύμφωνα με τα κριτήρια ποιότητας, τεχνικής επάρκειας, ασφάλειας και αξιοπιστίας που απονέμει η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Πεζοπόρων.

Στόχος του Οργανισμού είναι η πιστοποίηση ενός μονοπατιού 50 χλμ. στη Χαλκιδική με το σήμα LQT και η δημιουργία μικρότερων διαδρομών που θα πληρούν τα κριτήρια ποικιλότητας, ασφάλειας και εξυπηρητήσεων που ορίζει η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Πεζοπόρων. Στο σεμινάριο αναλύθηκαν η μεθοδολογία που πρέπει να ακολουθηθεί και τα 23 αντικειμενικά κριτήρια που πρέπει να πληρούνται για την πιστοποίηση ενός μονοπατιού ενώ παράλληλα, υπήρξε και η επί τόπου πρακτική εξάσκηση στην καταγραφή των στοιχείων μιας διαδρομής μονοπατιών.

Οι τεχνικές προδιαγραφές χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης των ορειβατικών – πεζοπορικών μονοπατιών στην Ελλάδα, όπως καθορίστηκαν με την Υπουργική Απόφαση 151344/165/18.01.2017⁹⁰ του Υπουργείου Περιβάλλοντος & Ενέργειας, και τροποποιήθηκαν στη συνέχεια με τις Υ.Α. 154551/1839/13.07.2017⁹¹ και 169774/2784/10.05.2018⁹², συγκροτούν την προσπάθεια για την οργάνωση, από τεχνικής άποψης, του δικτύου των μονοπατιών της χώρας, και ειδικότερα για τον ορισμό των μονοπατιών και την κατηγοριοποίησή τους, τη σήμανση, και τον τρόπο πραγματοποίησης των έργων.

Με τις ρυθμίσεις αυτές ορίζεται επίσης, ότι η συντήρηση και αξιοποίηση υφιστάμενων μονοπατιών ή / και η χωροθέτηση ενός νέου μονοπατιού πρέπει να εντάσσεται σε ένα ευρύτερο σχέδιο διαχείρισης του χώρου (π.χ. ειδική μελέτη για το συνολικό δίκτυο μονοπατιών μιας περιοχής, διαχειριστικό σχέδιο δάσους, σχέδιο διαχείρισης

⁹⁰ ΦΕΚ 206/Β/30.01.2017

⁹¹ ΦΕΚ 2562/Β/25.07.2017

⁹² ΦΕΚ 2004/Β/04.06.2018

προστατευόμενης περιοχής), ή τουλάχιστον να λαμβάνει στοιχεία από τα παραπάνω όπου υπάρχουν, και να μην είναι αποσπασματική.

Διαμόρφωση Ολοκληρωμένης Προσφοράς Πεζοπορικού Τουρισμού

Η προτεινόμενη παρέμβαση αφορά σε συμπληρωματικές δράσεις για τη διασύνδεση και τη διαμόρφωση μιας όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένης προσφοράς πεζοπορικού τουρισμού στη Σαντορίνη. Οι συμπληρωματικές αυτές δράσεις κρίνονται απαραίτητες, ώστε να διαμορφωθούν οι κατάλληλες συνθήκες ανταγωνιστικότητας και ελκυστικότητας του συγκεκριμένου τουριστικού προϊόντος, τόσο στο πλαίσιο της επιδιωκόμενης επέκτασης της προσφοράς πέραν της περιόδου υψηλής τουριστικής κίνησης, όσο και της ένταξής του στη προσπάθεια συνολικότερης ανάδειξης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της Σαντορίνης και της Θηρασιάς.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται ειδικότερα η ανάληψη πρωτοβουλίας για το **σχεδιασμό και την προώθηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων πεζοπορικού τουρισμού**, με πρότυπο το εξαήμερο πρόγραμμα («Santorini Way») που εμπνεύστηκε ο κ. Ζαρόκωστας, επιμελητής του έργου δημιουργίας του πεζοπορικού δικτύου στη Σαντορίνη. Τα προγράμματα αυτά θα αφορούν στη διοργάνωση πολυήμερων πεζοπορικών εκδρομών, κυρίως για τους μήνες πέραν της υψηλής τουριστικής περιόδου. Η συμμετοχή στα προγράμματα μπορεί να ολοκληρώνεται με την έκδοση ενός πιστοποιητικού συμμετοχής, καθώς και ένα πακέτο επιλεγμένων τοπικών προϊόντων ως δώρο.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι ο εμπλουτισμός της προσφοράς δραστηριοτήτων πεζοπορίας με τη **διαμόρφωση ειδικών θεματικών διαδρομών** (π.χ. γεωλογικών, αρχιτεκτονικών, οινολογικών) που θα συνδυάζουν την περιήγηση των δύο νησιών με συμπληρωματικές μορφές δραστηριότητας, όπως την επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, πολιτιστικά μνημεία, αρχιτεκτονικά αξιοθέατα, οινοποιεία κ.α. Η παρέμβαση αυτή αφορά κυρίως στη σήμανση και ανάδειξη των γεωμορφολογικών – γεωλογικών σχηματισμών, καθώς και των πολιτιστικών και λοιπών θεματικών πόρων κατά μήκος των διαδρομών.

Στο πλαίσιο αυτό προκρίνεται επίσης ο σχεδιασμός μέρους του δικτύου πεζοπορικών διαδρομών με τρόπο που θα επιτρέπει τη **συνδυαστική τους χρήση από ποδηλάτες** ή / και η ανάπτυξη ενός συμπληρωματικού **δικτύου ποδηλατικών διαδρομών** στα δύο νησιά.

Τέλος, ως ιδιαίτερα ενδεδειγμένη για την συμπλήρωση ενός υψηλού επιπέδου παρεχόμενων υπηρεσιών στο νησί προτείνεται η ανάληψη δράσης – ιδανικά από τον συλλογικό φορέα ή / και τον προτεινόμενο φορέα DMMO – για την **επιδίωξη συνεργασιών με καταλύματα, επιχειρήσεις εστίασης και λοιπών υπηρεσιών κατά μήκος των διαδρομών** με σκοπό την οργανωμένη εξυπηρέτηση των περιηγητών και ποδηλατών τουριστών, αλλά και την γνωριμία τους με την τοπική γαστρονομία και τα τοπικά προϊόντα. Ειδικότερα όσον αφορά στα καταλύματα, ιδανική θα ήταν η **συνεργασία με επιχειρήσεις ενταγμένων σε συστήματα πιστοποίησης υπηρεσιών** που προσφέρονται για την εξυπηρέτηση πεζοπόρων, όπως το πρότυπο πιστοποίησης Hikers Friendly Hotels που δημιουργήθηκε από την Paths of

Greece σε συνεργασία με την Green Evolution⁹³ (όπως και αντίστοιχα και με το πρότυπο **“Bike Friendly”** που απονέμεται σε ξενοδοχεία και Δήμους-τουριστικούς προορισμούς για την παροχή υπηρεσιών εξυπηρέτησης τουριστών που επιλέγουν ως μέσο μετακίνησης το ποδήλατο, βάσει μίας σειράς διεθνώς αναγνωρισμένων κριτηρίων⁹⁴).

Σύσταση Ομάδας Εργασίας για την Ανάπτυξη του Μορφωτικού Τουρισμού

Σε οργανωτικό επίπεδο ο τομέας του μορφωτικού τουρισμού παραμένει αδιαμόρφωτος και βασίζεται προς το παρόν σε προσωπικές πρωτοβουλίες είτε από το διδακτικό προσωπικό ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, είτε τοπικών επιχειρηματιών. Την πρωτοβουλία για την αρχική συγκρότηση μιας **«ομάδας εργασίας για την ανάπτυξη του μορφωτικού τουρισμού»** θα μπορούσε να αναλάβει ο DMMO σε συνεργασία με την Επιτροπή Πολιτισμού του Δήμου. Βασικό αντικείμενο της Ομάδας Εργασίας θα αποτελεί η συγκρότηση της τοπικής αντίληψης του περιεχομένου του μορφωτικού τουρισμού και η προώθηση των σχετικών δραστηριοτήτων στην τουριστική αγορά.

Στην Ομάδα Εργασίας θα ήταν χρήσιμο να εκπροσωπείται όλοι οι φορείς που ασκούν δραστηριότητες συναφείς με τον μορφωτικό τουρισμό, όπως ενδεικτικά το Μέγαρο Γκύζη, η Εταιρία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας, το ΙΜΠΗΣ, το Πολιτιστικό Μουσείο Σαντορίνης (SAF), αλλά και γραφεία οργάνωσης συνεδρίων, φορείς οργάνωσης μαθημάτων γλώσσας, κ.α.

Θερινή Ακαδημία Ζακύνθου (SOAK)

Ένα ιδιαίτερα πετυχημένο παράδειγμα οργάνωσης μορφωτικού τουρισμού στην Ελλάδα αποτελεί η Θερινή Ακαδημία στη Ζάκυνθο (SOAK), με έδρα στην Αυστρία, η οποία προσφέρει εδώ και πάνω από 30 χρόνια κάθε καλοκαίρι έως και 100 καλλιτεχνικά σεμινάρια (ζωγραφική, φωτογραφία, κεραμική, γλώσσα, χοροί...) δημιουργώντας ένα ξεχωριστό τουριστικό προϊόν, τον **«δημιουργικό» τουρισμό** (Kreativurlaub). Στην φιλοσοφία της η Ακαδημία παραπέμπει τόσο στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό όσο και στις ιδιαιτερότητες ενός νησιού το οποίο δίνει την αίσθηση του οικείου.¹

Επίσης, με πρωτοβουλία της Επιτροπής Πολιτισμού του Δήμου και με την βοήθεια της Ομάδας Εργασίας μπορεί άμεσα να συνταχθεί, να δημοσιευθεί και να ενημερώνεται ένα **μητρώο ειδικών επιστημονικών ξεναγών διάφορων ειδικοτήτων**, το οποίο θα αντανακλά τους σημαντικότερους τομείς επιστημονικού ενδιαφέροντος στη Σαντορίνη, όπως της γεωλογίας-ηφαιστειολογίας, της αρχαιολογίας, της ιστορίας, της αρχιτεκτονικής, κλπ. Η διοργάνωση ειδικευμένων ξεναγήσεων θα απευθύνεται τόσο σε ομάδες επισκεπτών που

⁹³ www.hikersfriendly.com/el

⁹⁴ Το Σήμα **«Bike Friendly»** είναι μία πρωτοβουλία της αστικής, μη κερδοσκοπικής εταιρείας **NATTOUR** (www.nattour.travel) σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, με σκοπό την ανάπτυξη του ποδηλατικού τουρισμού.

δεν διαθέτουν επιστημονικές γνώσεις στους συγκεκριμένους τομείς, όπως και ομάδες ειδικών επιστημόνων.

Δημιουργία Σημείου Επαφής (contact point) Εκπαίδευσης και Έρευνας

Η υποδοχή φοιτητών και επιστημόνων που επισκέπτονται τη Σαντορίνη στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων γίνεται σήμερα άτυπα και με πρωτοβουλίες μεμονωμένων ατόμων, ενώ απευθύνεται επί το πλείστον σε ομάδες προερχόμενες από ελληνικά ΑΕΙ. Ως άμεση ενέργεια για την προσέλκυση επισκέψεων από ομάδες φοιτητών και επιστημόνων, από την Ελλάδα, αλλά και το εξωτερικό, προτείνεται συνεπώς η δημιουργία ενός οργανωμένου **Σημείου Επαφής Εκπαίδευσης και Έρευνας**, με πρωτοβουλία του Δήμου και αντικείμενο να λειτουργήσει ως κέντρο υποδοχής, πληροφόρησης και υποστήριξης ομάδων φοιτητών – επιστημόνων ή και μεμονωμένων επισκεπτών που επισκέπτονται το νησί στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος. Το Σημείο Επαφής θα διαθέτει και θα παρέχει πληροφορίες για τις υφιστάμενες υποδομές φιλοξενίας και οργάνωσης των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, και θα μεσολαβεί κατά περίπτωση στην οργάνωση του προγράμματος διαμονής, εκπαίδευσης και ξενάγησης στο νησί, σε συνεργασία με σχετικούς φορείς και επιχειρήσεις.

Επισημαίνεται σχετικά και η ανάγκη αξιοποίησης των υποδομών που διαθέτει ο αρχαιολογικός χώρος του Ακρωτηρίου (ξενώνας δυναμικότητας περίπου 20 ατόμων, αμφιθέατρο δυναμικότητας περίπου 50 ατόμων ως χώρος διοργάνωσης σεμιναρίων και διαλέξεων). Ο ξενώνας χρησιμοποιείται κυρίως κατά την ανασκαφική περίοδο το καλοκαίρι για τη διαμονή ατόμων που απασχολούνται στις ανασκαφές του χώρου. Κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, οι υποδομές αυτές θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και από άλλες ομάδες, όπως φοιτητές, αρχαιολόγους, γεωλόγους κλπ. στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών ή ερευνητικών επισκέψεών τους στο νησί.

Μάθημα «Μορφή και Κατοικησιμότητα – Η Περίπτωση της Σαντορίνης» της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

Ένα νέο μάθημα με θέμα την αρχιτεκτονική της Σαντορίνης εντάχθηκε από φέτος στο τέταρτο έτος της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Συγκεκριμένα, το μάθημα «Μορφή και Κατοικησιμότητα – Η Περίπτωση της Σαντορίνης» αφορά στα ειδικά θέματα μορφολογίας του 7ου εξαμήνου και τη συστηματική μελέτη των αυθεντικών μορφών και τοποθεσιών της Σαντορίνης. Οι σπουδαστικές εργασίες προτείνουν στρατηγικές προστασίας του πολιτισμικού πλούτου του νησιού, τεκμηριώνουν την ανάγκη θέσπισης μορφολογικών κανόνων και αναδεικνύουν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της Σαντορίνης.

Ο τύπος της διδασκαλίας του μαθήματος αφορά τόσο στη θεωρία όσο και την άσκηση, και για το λόγο αυτό η επιτόπου επίσκεψη και εργασία στη Σαντορίνη αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την παραγωγή πρωτογενούς υλικού (σκίτσα, σχέδια αποτυπώσεων, φωτογραφική αποτύπωση, χαρτογράφηση, συλλογή άλλου υλικού τεκμηρίωσης). Υπεύθυνη του μαθήματος είναι η επίκουρη καθηγήτρια, κ. Ρίβα Λάββα.

Στο πλαίσιο του μαθήματος αυτού, ο Δήμος Θήρας έχει ήδη προβεί στη φιλοξενία ομάδας φοιτητών της Αρχιτεκτονικής του ΕΜΠ που πραγματοποίησαν την επιτόπου πρακτική τους άσκηση στο νησί. Η συνεργασία αυτή του Δήμου Θήρας με τη Σχολή Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ έχει κύριο στόχο την ευαισθητοποίηση τόσο των νέων επιστημόνων, όσο και του ευρύτερου κοινού, στο θέμα της προστασίας και της ανάδειξης του μοναδικού οικιστικού και φυσικού κάλλους της Σαντορίνης.

Ενέργειες Προσέλκυσης Επιστημόνων και Καλλιτεχνών

Δεδομένης της παγκόσμιας δημοσιότητας της Σαντορίνης και του αντίστοιχου ενδιαφέροντος προτείνεται να σχεδιαστεί ένα **πρόγραμμα φιλοξενίας συγγραφέων, καλλιτεχνών, ερευνητών και επιστημόνων** κατά τη χειμερινή περίοδο στο νησί. Το μοναδικό περιβάλλον της Σαντορίνης προσφέρεται ιδανικά για την προσέλκυση καλλιτεχνών και επιστημόνων στο νησί, που αναζητούν έναν ήσυχο και φιλόξενο χώρο για να εργαστούν και να αφοσιωθούν στη δημιουργική τους εργασία. Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής είναι η διεθνής προβολή της Σαντορίνης μέσα από το έργο και τις εμπειρίες που θα αποκομίσουν οι φιλοξενούμενοι καλλιτέχνες / επιστήμονες.

Το πρόγραμμα θα μπορούσε να εκπονηθεί με πρωτοβουλία της Πολιτιστικής Επιτροπής του Δήμου, και σε συνεργασία με πολιτιστικούς φορείς και επιχειρήσεις του νησιού, και θα αφορά την οργάνωση της δωρεάν διαμονής σε επιλεγμένους χώρους που πληρούν τις προδιαγραφές και συνθήκες για την φιλοξενία των καλλιτεχνών / επιστημόνων. Η οργάνωση της διαδικασίας πρόσκλησης και επιλογής των καλλιτεχνών μπορεί να ανατεθεί σε φορέα με σχετική ενασχόληση (π.χ. ιδρύματα που χορηγούν καλλιτεχνικές υποτροφίες), οι οποίοι ενδεχομένως να ενδιαφερθούν για την οικονομική στήριξη του θεσμού. Ως επόμενο βήμα μετά την συστηματική προσέλκυση και υποδοχή ομαδικών εκπαιδευτικών ή

επιστημονικών επισκέψεων προβλέπεται η **Προσέλκυση αλλοδαπών πανεπιστημίων για διενέργεια Winter Schools** στην Σαντορίνη. Στόχος είναι κατά το διάστημα από το Δεκέμβριο έως τον Μάρτιο να δοθεί σε κορυφαία πανεπιστήμια από όλο τον κόσμο να προσφέρουν ειδικά βραχυπρόθεσμα προγράμματα στη Σαντορίνη. Προϋπόθεση θα είναι κυρίως διαθέσιμοι χώροι διδασκαλίας και καταλύματα σε προσιτές τιμές.

Κέντρο Ελληνικών Σπουδών

Το Κέντρο Ελληνικών Σπουδών¹ δίνει την ευκαιρία και τη δυνατότητα σε φοιτητές του Harvard και άλλων ακαδημαϊκών ιδρυμάτων από όλο τον κόσμο, μέλη ΔΕΠ ελληνικών πανεπιστημίων, μαθητές λυκείου, καθώς και σε ερευνητές, αποφοίτους και σε όλους όσους μέσω της δια βίου μάθησης και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης το επιθυμούν, να επισκεφτούν την Ελλάδα και να διεξάγουν έρευνα ή μελέτη μέσω των ποικίλων προγραμμάτων του. Μέσω των προγραμμάτων αυτών, το Κέντρο Ελληνικών Σπουδών:

- παρέχει μια αυστηρή ακαδημαϊκή εμπειρία για τους φοιτητές, σύμφωνα με τα πρότυπα ακαδημαϊκής αριστείας του πανεπιστημίου Harvard.
- επεκτείνει τις ευκαιρίες για σπουδές στο εξωτερικό σε όλους τους ακαδημαϊκούς κλάδους, από τις γλώσσες και τον πολιτισμό μέχρι τις κοινωνικές και φυσικές επιστήμες, συμπεριλαμβανομένης της διεπιστημονικής μελέτης.
- παρέχει στους φοιτητές την ξεχωριστή ευκαιρία να εντυφλήσουν σε έναν διαφορετικό πολιτισμό, αποκτώντας νέες προοπτικές για τη δική τους αλλά και τις άλλες κουλτούρες.
- συμβάλει στην προσωπική ανάπτυξη των φοιτητών, βοηθώντας τους να αποκτήσουν (μια) μεγαλύτερη αίσθηση αυτοδυναμίας και εμπιστοσύνης στην ικανότητά τους να αλληλεπιδρούν με πολιτισμούς πέρα του δικού τους.
- παρέχει ένα ασφαλές και δομημένο περιβάλλον για τέτοιου είδους εξέλιξη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

(ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ)

Κατηγορία δράσεων	Δράση	Προτεραιότητα Εφαρμογής	Φορέας
Πόροι και Υποδομές που Συνθέτουν την Πολιτιστική Διαδρομή Σαντορίνης	Δημιουργία Ιστοσελίδας και Αξιοποίηση Ψηφιακών Εφαρμογών στους Αρχαιολογικούς Χώρους και τα Μουσεία		Υπουργείο Πολιτισμού Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Ενιαίο Σύστημα Σήμανσης και Πληροφόρησης «Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης»	Άμεση	Υπουργείο Πολιτισμού Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Αποκατάσταση και Συντήρηση Αρχαιολογικών Χώρων και Εγκαταστάσεων	Άμεση	Υπουργείο Πολιτισμού
	Ριζική Ανακαίνιση Κτιρίου και Ανασχεδιασμός Έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Θήρας	Άμεση	Υπουργείο Πολιτισμού
	Λειτουργική και Αισθητική Αναβάθμιση Μουσείου Προϊστορικής Θήρας	Μακροπρόθεσμη	Υπουργείο Πολιτισμού
Συμπληρωματικές Υποδομές για τη Διεύρυνση της Πολιτιστικής Διαδρομής	Δημιουργία Γεωλογικού Κέντρου Ενημέρωσης	Άμεση	Δήμος Θήρας – ΓΕΩΘΗΡΑ ΑΕ
	Αναβάθμιση του Γεωλογικού Πάρκου της Παλιάς και Νέας	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization

Κατηγορία δράσεων	Δράση	Προτεραιότητα Εφαρμογής	Φορέας
Σαντορίνης	Καμένης		
	Προφήτης Ηλίας – Κεντρικό Σημείο Θέας Πολιτιστικής Διαδρομής	Άμεση	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Δημιουργία Υπαίθριου Γεωλογικού Μουσείου Καλντέρας	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization Ιδιώτες κάτοχοι ακινήτων IGME
	Δημιουργία Κέντρου Έρευνας και Τεκμηρίωσης Αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης	Μακροπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
Κυκλοφοριακή Περιήγηση και Προσβασιμότητα Σημείων Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης	Βελτίωση των Συνθηκών Προσβασιμότητας στους Βασικούς Αρχαιολογικούς Χώρους και τα Μουσεία της Νήσου Θήρας	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας
	Βελτίωση Τοπικών Συγκοινωνιών	Άμεση	Δήμος Θήρας ΚΤΕΛ
	Αναβάθμιση και Συμπλήρωση Δικτύου Περιηγητικών Διαδρομών	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου με ένταξη στο ΠΕΠ
Marketing της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης	Εκπόνηση Marketing Plan της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης	Άμεση	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Περίγραμμα Ενδεικτικών Δράσεων του Marketing Plan	Άμεση	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization

Κατηγορία δράσεων	Δράση	Προτεραιότητα Εφαρμογής	Φορέας
	Ειδική Κάρτα Πολιτιστικής Διαδρομής "Santorini Card"	Άμεση	Δήμος Θήρας, Destination Management and Marketing Organization ΚΤΕΛ
	Διοργάνωση συνεδρίου ως Launch Event της Πολιτιστικής Διαδρομής Σαντορίνης	Άμεση	Δήμος Θήρας
	Αναβάθμιση της Δημοτικής Τουριστικής Διαδικτυακής Πύλης	Άμεση	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Αξιοποίηση Σύγχρονων Ψηφιακών Μέσων	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Προβολή σε Μέσα Μεταφοράς και Σημεία Άφιξης	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Χειμερινό πρόγραμμα θεματικών εκδηλώσεων Πολιτιστικής Διαδρομής	Άμεση	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Καθιέρωση της Σαντορίνης ως Προορισμού Γαστρονομικού Τουρισμού	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Προβολή και Προώθηση του Πεζοπορικού Τουρισμού	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
Σύμφωνο ποιότητας της Πολιτιστικής Διαδρομής της Σαντορίνης	Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας	Άμεση	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Κινητοποίηση Συμπληρωματικών Δικτύσεων και Ιδιωτικής Συμμετοχής	Άμεση	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
Σύστημα διακυβέρνησης της Πολιτιστικής Διαδρομής της	Φορέας Διαχείρισης και Μάρκετινγκ Προορισμού στη Σαντορίνη	Άμεση	Δήμος Θήρας

Κατηγορία δράσεων	Δράση	Προτεραιότητα Εφαρμογής	Φορέας
Σαντορίνης	Προγράμματα ειδικών ενημερώσεων και ειδικών αρχαιολογικών ξεναγήσεων	Μεσοπρόθεσμη	Υπουργείο Πολιτισμού Destination Management and Marketing Organization
	Επέκταση της λειτουργίας εστιατορίων gourmet κατά τους χειμερινούς μήνες	Άμεση	Ιδιώτες – Συμφωνία κυρίων με το Δήμο Θήρας
	Μέτρα εμπλουτισμού προσφοράς γαστρονομικών υπηρεσιών	Μεσοπρόθεσμη	Ιδιώτες
	Τοπικά γραφεία οργάνωσης γαστρονομικών ταξιδιών	Μεσοπρόθεσμη	Τοπικά τουριστικά γραφεία σε συνεργασία με ΤΟs εξωτερικού αλλά και γραφεία των μεγάλων ελληνικών πόλεων Destination Management and Marketing Organization
	Δημιουργία πρόσθετων επισκέψιμων αγροκτημάτων	Μακροπρόθεσμη	Ιδιώτες
	Εμπλουτισμός του Οινοτουριστικού Προϊόντος	Άμεση	Συλλογικός φορέας εκπροσώπησης των οινοπαραγωγών
	Βασικές ενέργειες ανάδειξης και τουριστικής προβολής του αρχιτεκτονικού πλούτου	Άμεση	Δήμος Θήρας Destination Management and Marketing Organization
	Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης της Αρχιτεκτονικής της Σαντορίνης	Άμεση	Δήμος Θήρας
	Ηλεκτρονική βάση δεδομένων αρχείο αρχιτεκτονικής	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Κέντρο έρευνας και τεκμηρίωσης Αρχιτεκτονικής Σαντορίνης
	Αρχιτεκτονικές Ξεναγήσεις	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας Κέντρο έρευνας και τεκμηρίωσης Αρχιτεκτονικής Σαντορίνης, Ιδιώτες Destination Management and Marketing Organization

Κατηγορία δράσεων	Δράση	Προτεραιότητα Εφαρμογής	Φορέας
	Εκπόνηση σχεδίου δράσης για την ανάπτυξη του πεζοπορικού τουρισμού	Μεσοπρόθεσμη	Destination Management and Marketing Organization
	Δημιουργία φορέα εποπτείας, συντήρησης και ανάδειξης πεζοπορικών διαδρομών	Άμεση	Δήμος Θήρας Συμβουλευτική Επιτροπή Ορειβατικών Δραστηριοτήτων
	Πρώθηση του εθελοντισμού για τις ανάγκες συντήρησης των μονοπατιών	Άμεση	Destination Management and Marketing Organization
	Πιστοποίηση των μονοπατιών	Μεσοπρόθεσμη	Destination Management and Marketing Organization
	Διαμόρφωση ολοκληρωμένης προσφοράς πεζοπορικού τουρισμού	Μεσοπρόθεσμη	Destination Management and Marketing Organization
	Σύσταση Ομάδας Εργασίας για την ανάπτυξη του μορφωτικού τουρισμού	Άμεση	Destination Management and Marketing Organization
	Δημιουργία Σημείου Επαφής (contact point) Εκπαίδευσης και Έρευνας	Άμεση	Δήμος Θήρας, Επιτροπή Πολιτισμού
	Ενέργειες προσέλκυσης επιστημόνων και καλλιτεχνών	Μεσοπρόθεσμη	Δήμος Θήρας – Επιτροπή Πολιτισμού Destination Management and Marketing Organization